

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění

Marcela Bubelová

Vizuální stránka 1. světové války v časopise Světozor

Visualition of Great War in the Weekly Světozor

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Zdeněk Beneš, Csc.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. června 2015

Marcela Bubelová v.r.

Bibliografická citace

Vizuální stránka 1. světové války v časopise Světozor : bakalářská práce / Marcela Bubelová; vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. Praha, 2015.-- 65 s.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou zobrazování Velké války v českém týdeníku Světozor. Bude zkoumat, kolik prostoru v letech 1914–1918 je v časopise věnováno válečným událostem, jaké stránky tohoto světového konfliktu jsou zobrazovány a s jakou četností. Dále chce práce obsáhnout, zda se v době trvání války nějakým způsobem změnil způsob jejího zobrazování. V závěru práce bude zhodnoceno, jak by čtenář týdeníku mohl Velkou válku vnímat na základě fotografií tohoto týdeníku.

Klíčová slova

První světová válka, vizuální kultura, fotografie, časopis Světozor, nakladatel Praha: J. Otto

Abstract

The bachelor thesis deals with the issue of imaging of Great War in czech weekly „Světozor“. It will examine how much space during years 1914 1918 is given to war events, what sides of the war conflict are shown and with what frequency. The thesis also wants to cover whether there is any change in the manner of imaging during the course of the war. Last section of the thesis will be onthe topic how could the reader perceive the Great War based on the photographs of this weekly.

Keywords

World War I, visual culture, photography, Světozor magazine, publisher Praha : J. Otto

Počet znaků: 103 357, bez anotací a příloh.

Poděkování

Můj vřelý dík patří zejména panu Prof. PhDr. Zdeňku Benešovi, Csc., za navrnutí tématu a za poskytnuté cenné rady, a zaměstnancům knihovny Národního technického muzea za ochotu a dlouhé hodiny tiché společnosti. V neposlední řadě děkuji skvělému a skvostnému vynálezu čaje, který mě v kritických chvílích udržoval v pozoru.

Obsah

Úvod.....	1
1. Technický obraz.....	3
1.1. Technologické východisko fotografie do roku 1914.....	3
1.2. Reprodukce fotografie.....	4
2. Kategorie válečných fotografií v časopise Světozor.....	5
2.1. Bojiště a bojové pozice.....	5
2.2. Náboženský a posmrtný život.....	6
2.3. Pochody, přesuny, tábory, zásobování.....	6
2.4. Válečná technika, palba, škody.....	7
2.5. Ti druzí – armády cizích států.....	7
2.6. Zranění, nemohoucí, mrtví.....	8
2.7. Klidové fotografie a portréty.....	9
3. Statistika válečných fotografií Světozoru.....	10
3.1. Rok 1914.....	10
3.2. Leden – Červen 1915.....	11
3.3. Červenec – Prosinec 1915.....	13
3.4. Leden – Červen 1916.....	14
3.5. Červenec – Prosinec 1916.....	15
3.6. Leden – Červen 1917.....	17
3.7. Červenec – Prosinec 1917.....	18
3.8. Rok 1918.....	19
3.9. Vývoj v zobrazování 1. světové války v časopise Světozor.....	22
4. Reakce časopisu Světozor na válečné události.....	24
4.1. Mobilizace a prvotní vyhlášení války.....	25
4.2. Zprávy z východní fronty.....	27
4.3. Boje na Balkáně.....	38
4.4. Boje na italské frontě.....	39
4.5. Strípky ze západní fronty.....	50
Závěr.....	54
Seznam zkratk.....	56
Seznam použité literatury a pramenů.....	57

Úvod

Časopis Světozor je týdeníkem o rozsahu 9–12 listů, sám se profiluje jako „*illustračně – literární*“. Tuto linii si zachovává i během válečných let, jen fotografický doprovod se pochopitelně silně liší od toho mírového. Avšak i během tohoto období si redaktoři najdou místo na fotografie z inscenací divadelních her, hříček přírody, portrétů českých umělců, jejich děl či lidových slavností.

Za cíl této práce si kladu provést kvantitativní analýzu válečných fotografií v časopise Světozor v letech 1914–1918, prozkoumat zda-li, a popřípadě jak, se skladba těchto snímků v průběhu 1. světové války proměnila a dát fotografie do rámcového kontextu dění na evropských bojištích, kde bojovali příslušníci rakousko-uherské armády.

Jelikož časopis, ostatně jako všechny oficiálně vydávané tiskoviny, podléhal cenzuře, k otisknutým fotografiím přicházím s jistými očekáváními co se týče zejména propagandy a zobrazování brutalit válečného konfliktu. Předpokládám, že v průběhu konfliktu se v časopise alespoň několikrát objeví karikatury zesměšňující nepřátelské politické elity. Na druhou stranu ale nečekám, že se během válečných let otiskne fotografie lidských mrtvých těl.

Práce je rozdělena do čtyř částí, první se ve zkratce zabývám fotografií, a to jak jejím pořízením, tak případným následným otisknutím. V této kapitole čerpám zejména z prací Filipa Wittlicha, Pavla Scheuflera a Jaroslava Šaldy. Druhá část se už bezprostředně týká mé práce s časopisem. Během tvorby analýzy je samozřejmě potřeba rozdělit data, v mém případě válečné fotografie, do kategorií, se kterými se pak dále pracuje. Účelem této kapitoly je tedy popsat, s jakými hlavními druhy válečné fotografie přichází čtenář prvoválečného Světozoru do styku a v čem jsou si dané fotografie podobné. V utřídění dat mi byla velice nápomocna stať Martina Sekery *Válka v časopisech, časopisy ve válce*, ve které autor představuje svůj rozbor ilustrací v časopise z doby druhé světové války *První prapor*. Třetí kapitola pak obsahuje čistou statistiku o válečných fotografiích časopisu Světozor. Pro větší přehlednost je rozdělena do podkapitol, které zpracovávají půl roku dlouhé období, vyjímkou jsou jen části pojednávající o roce 1914 a 1918. Poslední a největší částí této práce je kapitola nazvaná „*Reakce časopisu na válečné události*.“ Je rozdělena do dalších částí podle

evropských bojišť ve sledu východní, balkánská, italská a západní fronta, v nichž se pak rozebírá nakolik časopis informuje své čtenáře o aktuálním válečném dění. Nejméně se zabývám událostmi na západní frontě, z prostého důvodu skoro naprosté absence rakousko-uherských jednotek na tomto bojišti, a tudíž menšímu osobnímu vztahu tvůrců i odběratelů časopisu k tamějšímu dění. V podkapitole boje na Balkáně záměrně vynechávám část o roce 1914, protože časopis krom prvních snímků v srpnu o situaci vůbec nic, co by se týkalo bojů na Balkáně nepublikuje a krátký exkurs do bitev, které v roce 1914 v Srbsku proběhly by tak byl vpravdě zbytečný.

1. Technický obraz

1.1. Technologické východisko fotografie do roku 1914

Za první vynálezce fotografie se považuje dvojice pánů jménem Jean Louis Mandé Daguerre a Nicéphore Niépce. Prvně jmenovaný představil svůj vynález nazvaný daguerrotypie v lednu 1839 v Paříži a o půl roku později byl předán k veřejnému využití.¹ Základní odborné výrazy jako je „snímek“ či „negativ“ pravděpodobně můžeme připisat Johnu Herschelovi, který novému fotografickému oboru přinesl zdokonalenou metodu ustálení fotografií.²

Od vynálezu Daguerrotypie šel technický pokrok postupoval a byly v rychlém sledu byly vynalézány nové a kvalitnější fotografické techniky. Důležitým krokem vpřed byl vynález tzv. mokrého procesu Fredericka Scotta Archera, jehož technika spočívala v pokrytí skleněné desky vrstvou kolodia s obsahem světlocitlivých halogenidů stříbra.³ Nevýhodou byla nutná příprava desek těsně před expozicí, byla to ale první technika, která úspěšně užila skla jako nosiče světlocitlivých materiálů.⁴ Další významný objev, který umožnil komerční výrobu fotografického materiálu nejdříve na desky a později i na celuloidový pás byla fotografie na suchou želatinovou desku, jejíž vynález se připisuje britskému Richardu Leach Maddoxovi.⁵

Mezi fotografické techniky, které se pravděpodobně používaly v době první světové války patří: ferrotypie, vizitka, stereofotografie, platinotypie, gumotisk, olejotisk, bromolejotisk, carbro, diapositiv, autochrom a samozřejmě i tisk na želatinové desky.⁶

U platinotypie, gumotisku, obou olejotisků a carbra se jedná o ušlechtilé tisky, pro rychlou a levnou produkci byly určeny ferrotypie a vizitky.

---

1 WITTLICH 2012 – Filip WITTLICH: Fotografie – přímý svědek?! Fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání. Praha 2012, 24

2 WITTLICH 2012, 24

3 WITTLICH 2012, 30

4 SCHEUFLER 1993 – Pavel SCHEUFLER: Historické fotografické techniky. In: Scheufler, <http://www.scheufler.cz/cs-CZ/files/2433/HistTechniky.pdf>, vyhledáno 20. 5. 2015

5 WITTLICH 2012, 29

6 SCHEUFLER 1993

1.2. Reprodukce fotografie

Černobílé fotografie se pro tisk pomocí knihtisku či ofsetu připravují k reprodukci pomocí autotypické sítě, což jsou dvě k sobě slepená broušená skla s vyrytými linkami zaplněnými černou barvou, tvořící pravouhlou mřížku.⁷ Pro to, aby v tisku byla co nejméně vidět se autotypická síť natáčí u černobílých reprodukcí o 45°,⁸ tzn. že na ní linky vedou diagonálně. Deska se pak vkládá do reprodukčního přístroje v několikamilimetrovém odstupu od exponovaného materiálu a osvítil se. Fotografie dle síly svého černání odráží na různých místech různě silné světlo, přes autotypickou mřížku jsou pak zachyceny tyto odstíny šedé v malých ploškách.⁹ Při tisku díky různé plošné velikosti barvy a podkladového papíru bude potom výsledný obraz vnímán v odstínech, i když tam ve skutečnosti žádné nejsou,¹⁰ jde jen o nepravé tóny, optickou iluzi odstínu šedi.

Pokud je nežádoucí obraz rozkládat autotypickou sítí, používá se techniky světlotisku, který funguje na principu „využití dvojchromanových solí ke světlu a utvrzování želatiny produkty fotolytického rozkladu těchto solí.“¹¹ Tyto sole naleptají želatinu na skleněné desce ve velmi jemný reliéf, který se pak plní barvou tam, kam při kopírování negativu dopadlo světlo. Tiskne se z rovinných forem, které se předtím vlhčí vodou s glycerolem.¹² Tato technika se používala převážně v minulosti, zejména v letech 1869–1905.¹³

---

7 ŠALDA 1983 — Jaroslav ŠALDA: Od rukopisu ke knize a časopisu. 4., přepracované vydání, Praha 1983, 212

8 ŠALDA 1983, 215

9 ŠALDA 1983, 212

10 ŠALDA 1983, 214

11 SCHEUFLER 1993

12 ŠALDA 1983, 259

13 SCHEUFLER 1993

2. Kategorie válečných fotografií v časopise Světozor

Klasifikace válečných fotografií otisknutých v časopise Světozor během let 1914–1918 čítá na třicet různých kategorií. Jde o rozdělení do skupin podle zobrazovaných výjevů. Definitivně z nich lze vyčlenit tyto skupiny: akce, bojiště, budova, cizí armády, politická elita, hlídka, pohřební, ilustrační, klidové, kořist, zásobování vojska, mrtvá těla, náboženské, nástup, nemocniční a zdravotnické, mobilizační, palba, pochody, pomníky, portrét, bojové pozice, vojenská přehlídka, rozkaz, válečné škody, tábor, válečná technika, uprchlíci, válečná výstava, Vánoční svátky, zajatci. Každý válečný snímek je možné zařadit do jedné z těchto kategorií, nicméně některé fotografie lze zařadit do více skupin.

Publikované válečné fotografie plní především funkci informační, jsou doplněny krátkými popisy upřesňujícími co je na snímku zobrazeno. Tyto fotografie stojí mimo delší texty, neslouží jako obzvláštění či doplnění článků. Pro ilustrační fotografii je vyhrazena zvláštní kategorie, protože bez doprovodného textu, který má v těchto případech hlavní informační hodnotu, je takový snímek neinterpretovatelný.

2.1. Bojiště a bojové pozice

Fotografie bojových pozic se v časopise objevují průběžně po celou dobu trvání války. Nejčastěji zobrazují různé druhy zákopů [1], [2] a výzvědných věží [3]. O něco méně byly publikovány fotografie pevností [4] a pozice válečné techniky [5]. Nesmíme ani opomenout různé kuriozity, jakou je např. umístění strojní pušky na střechu domu [6]. Tiskly se snímky pozic jak rakousko-uherských, tak cizozemských. Pro fotografie bojových pozic je typické, že není poznat, kde přesně jsou umístěny, postrádají orientační body. Ani v popiscích pod snímky není uvedeno, kde se pozice nachází, jen občas bývá uvedeno o kterou frontu se jedná.

Pro bojiště samotná je situace jiná. Za všechna válečná léta bylo otisknuto jen 14 fotografií, která bitevní pole přímo zobrazují. Největší podíl se jich objevuje v XV. ročníku, který vychází v období září 1914 až srpen 1915. Snímky se pak dají rozdělit na dvě subkategorie, podle toho, jestli se na nich nachází mrtvé tělo, ať už člověka [7]

či zvířete [8], a nebo jestli se jedná o fotografii, kde je zobrazeno jen bojiště samotné s troskami a zbytky válečné techniky [9].

2.2. Náboženský a posmrtný život

Ve válečných číslech časopisu Světozor lze najít i snímky informující o duchovním životě vojska, nebo alespoň o tom, že vojsko nějaký duchovní život vůbec mělo. Jedná se o celkem malou skupinu fotografií, které zobrazují mše, modlitby, svatá přijímání, oslavy Vánočních svátků, ale i pohřby, hřbitovy a pomníky postavené padlým vojínům.

Schémata výše uvedených skupin fotografií jsou neproměnlivá po celou dobu války. Snímky polních bohoslužeb bývají zachyceny zezadu, aby obsáhly pokud možno co nejvíc publika a sloužící kněz byl dobře vidět [10]. Ve fotografiích zobrazujících svaté přijímání [11] vojáci klečí zády či z profilu vůči fotografovi a zpravidla se na nich neobjevují víc než čtyři aktéři. Fotografií na kterých jsou zobrazeny Vánoční svátky je velice málo, celkem jen sedm. Mají převážně charakter skupinového portrétu [12].

Snímky hřbitovů [13] jsou nefigurální, záběr zpravidla zachycuje více hrobů. Na fotografiích pohřbů [14] je vždy přítomna rakev s mrtvým a několik mužů, kteří naslouchají pohřebnímu obřadu. Co se týče pomníků, na otisknutých fotografiích se jedná o primitivní stavby z přírodních materiálů a nepoužitého či již nepoužitelného válečného materiálu, viz. [15] či [16].

2.3. Pochody, přesuny, tábory, zásobování

Fotografie pochodů a přesunů vojsk jsou nedílnou součástí obrazové výbavy časopisu. Jsou na nich vojáci ve větším počtu, často s klidnými, neafektovanými výrazy. Publikovány byly i fotografie pochodů cizích armád, např. belgické [17], francouzské [18] a německé [19].

Snímků tábořišť a prozatímních domů za první linií v časopise není mnoho a ani se od sebe příliš neliší. V případě táborů bývají fotografovány stany mezi nimiž jsou postaveny pušky do trojnožek [20], u trvalejších obydlí je zobrazován exteriér spíše než interiér, ve Světozoru můžeme najít např. sérii několika fotografií vojenského

bydlení na Italské frontě [21], [22]. Jak u táborů, tak u domů jde fotografovi o to, aby čtenáře informoval, jak takovéto stavby vůbec vypadají.

Do kategorie zásobování naopak patří vše, co se týká přesunu předmětů, které budou na frontách třeba. V časopise najdeme fotografie kolon automobilů [23], dále pak také přesunů válečné techniky pomocí s využitím zvířecí [24] nebo lidské síly [25].

2.4. Válečná technika, palba, škody

Válečná technika je jednou z nejzobrazovanějších stránek 1. světové války. Na stránkách časopisu ji můžeme nalézt po celou dobu trvání tohoto konfliktu. Publikovaly se fotografie nejrůznějších druhů techniky od motorek [26], automobilů obrněných [27] i neobrněných [28], tanků [29], válečných lodí [30], ponorek [31], letadel [32] a vzducholodí [33], přes nejrůznější palebnou techniku jako jsou děla [34], hmoždíře [35] a minomety [36] po takové předměty, které se jako technika jen tváří, jako např. makety děl, houfnic či reflektorů [37].

Do kategorie palba zařazují fotografie, na kterých jsou vidět výstřely z palných zbraní, ale není na nich vidět přesně jakou škodu páchají. Jde o působivé snímky, které naznačují to, jak byla tehdejší válečná technika účinná, bez toho, aby bylo něco reálně zničeno [38]. Fotografie této skupiny si jsou navzájem velice podobné, vždy je na nich oblak dýmu, často je na snímku i hlaveň, ze které bylo vypáleno [39]. Snímky této kategorie se objevují i na úvodních stranách

Fotografie válečných škod jsou ze své postavy podobné snímkům zobrazujícím palbu. Hlavním a nejdůležitějším rozdílem je, že u této kategorie proběhl či probíhá akt destrukce. Nejčastěji jde o zničené stavby, jako jsou mosty [40]. Dále se publikují např. trosky letadel [41] či letecké snímky pozic stížených palbou [42]. Nutno podotknout, že na těchto fotografiích se zásadně neobjevují mrtvá těla, ať už zvířecí či lidská. Přestože časopis zobrazuje škody způsobené válkou, činí tak vkusně, někdy i s ohledem nejen na etickou, ale i jakousi estetickou stránku věci.

2.5. Ti druzí – armády cizích států

Další nedílnou součástí obrazového doprovodu časopisu v době Velké války jsou fotografie vojáků cizích armád. Tyto snímky neplní žádnou propagandistickou funkci,

zobrazují osoby, které konají ty samé činnosti jako naši, rakousko-uhersští vojáci, bez pozitivního či negativního zabarvení. V popisku fotografie je většinou uvedeno, o armádu kterého státu se jedná. Na počátku války se často publikovaly fotografie s belgickými vojáky, v roce 1918 se v časopise častěji objevují vojáci švýcarští. Po celý průběh konfliktu se ale tisknou snímky vojáků většiny válčících stran.

Tuto skupinu fotografií lze rozlišit na dvě části, které plní ve Světozoru odlišnou roli. První část obsahuje snímky, které se dají blíže charakterizovat jako oficiální. Zobrazují spíše armádu než jednotlivé vojáky. Jde převážně o portréty a snímky z přehlídek. V časopise slouží jako informační, poskytují obrázek o tom, jak jednotlivé armády vlastně vypadají. Za příklad může sloužit fotografie afghánského dělostřelectva [43].

Do druhé části patří fotografie přirozenější, zobrazující běžný život vojáků od pochodů, přes odpočinek v zákopech [44] i mimo něj [45] po konání hlídek [46]. Tyto snímky představují vojiny cizích armád ne jako nepřítel, proti kterému je nutno bojovat, nýbrž jako normální muže, kteří se ničím kromě uniformy neliší od vojáků rakousko-uherských. Z časopisu je ve směru výběru fotografií cítit velká lidská sounáležitost oproti jakýmkoliv projevům nenávisti, ovšem je poněkud nepřekvapivé, že jsou to snímky vojáků anglických, francouzských, belgických, švýcarských, německých a v menší míře tureckých, tedy spojenců a nebo vojáků, kteří nejsou rakouskými úhlavními nepřáteli jako jsou Rusové a Italové.

Další funkci, kterou fotografie vojnů nejrůznějších armád plní, je neobvyklost. Redaktoři Světozoru rádi publikovali fotografie kuriozit, kterou tato kategorie mohla plnit celkem snadno. V týdeníku je pak možné najít takové snímky jako černou armádu na západním bojišti [47], francouzské pomocné vojsko z Indočíny [48] nebo indickou jízdu na Sommě [49].

2.6. Zranění, nemohoucí, mrtví

K válce patří zranění a i tato stinnější stránka věci byla v časopise postihnuta. Jedná se o další, zejména během prvních dvou válečných let, poměrně frekventované téma. Do nemocniční kategorie se řadí fotografie několikrátového typu. Zaprvé se jedná o portréty nemocničního personálu [50] a rekonvalescentů [51], které tvoří největší část objemu

této kategorie. Zadruhé jde o fotografie obvazišť [52] a nemocnic [53]. Další fotografie již nejsou tak jednoduše zařaditelné, nicméně nenalezneme grafické snímky trpících zraněných a umírajících vojáků ani záběry z polních operací. Kromě fotografií polních obvazišť mají asi největší psychologický dopad portréty rekonvalescentů po amputacích [54], protože jako jedny z mála ukazují trvalé následky tehdejšího konfliktu.

Oproti zraněným vojákům, kteří si našli cestu na stránky Světozor celkem snadno, válečné oběti, které zaplatily tu nejvyšší cenu, to měli o dost těžší. Za celou dobu války se publikovalo maximálně patnáct fotografií, na kterých je mrtvé tělo, lidské či zvířecí. Těla zemřelých jsou na fotografiích zásadně celistvá, nejdetailnější fotografie tohoto typu zachycuje mrtvolu ve fázi několikaměsíčního rozkladu [55], nicméně je otisknuta ve velmi malém formátu, takže její detaily nejsou dobře viditelné.

2.7. Klidové fotografie a portréty

Významnými a časopisem Světozor oblíbenými tématy byla i klidová a portrétní fotografie. Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma skupinami je, že pro portrétní fotografii si musel být subjekt vědom toho, že je fotografován, což pro snímky klidové nemusí vždy platit. Portréty jsou dále oproti klidovým fotografiím často stylizované.

Fotografii považuji za klidovou, když je na ní voják, který se zaobírá běžnými činnostmi, které s válkou nemusí mít nic společného, jako je např. osobní hygiena [56], hraní na hudební nástroj [57], čtení časopisu [58], vaření [59] a dojení dobytka [60] nebo dokonce návštěva polního kina [61]. Tato kategorie se netýká jen vojáků rakousko-uherských, publikují se i snímky příslušníku jiných armád. Světozor sám takovéto klidové fotografie několikrát nazývá „válečnou idyllou.“⁹⁴

Během válečných let nacházíme v časopise portréty všeho druhu. Z části se na nich zobrazují politické, vojenské [62] a společenské [63] elity, které hrají ve válce nějakou roli, z části se jedná o skupinové portréty vojáků při různých příležitostech jako je např. cvičení [64]. Portréty ale nebyly jen strojenou záležitostí, mohlo se jednat třeba i jen o prostou skupinovou fotografii s přáteli v uniformě [65] nebo o předvedení činnosti dané vojenské skupiny [66].

---

14 Světozor č. 2/XV

3. Statistika válečných fotografií Světozoru

3.1. Rok 1914

První číslo, které přineslo zprávu o vyhlášení války Srbsku bylo č. 46, které vyšlo 31. července 1914. Časopis má červený přebal se speciální grafikou [67], na úvodní straně je portrét J. C. V. Františka Josefa. Celkově je v čísle 46 fotografií, 23 z nich se dá klasifikovat jako válečné. Největší podíl na nich mají fotografie politických a vojenských elit (12), které mimo jiné zobrazují Rakousko-uherského vyslance v Bělehradě barona Giesla z Gieslingenu [68], který „nepřijal nedostatečnou odpověď Pašićovu na rakouskou notu a odcestoval do Zemuně“.¹⁵ Jak informuje Světozor: „Odjezdem jeho z Bělehradu nastal skutečný válečný stav“.¹⁶

Další zobrazované snímky jsou v kategoriích mobilizace a vojnů cizích armád (obojí 3).

V srpnu 1914 vychází čísla 47–50, jen č. 47 má ale úvodnici týkající se války. Dohromady obsahují na 154 fotografií, 111 z nich je válečných. Nejčastěji zobrazované jsou fotografie politických elit a cizích armád (obojí 33), s velkým odstupem pak snímky válečné techniky (16).

V září 1914 vychází čísla 51–52 XIV. ročníku a 1–2 XV. ročníku. Z 210 fotografií, které tato čísla obsahují je 114 válečných. Nejvíce snímků zobrazuje válečnou techniku a politické elity (obojí 19), dále pak cizí armády (15). Nutno podotknout, že jak fotografie techniky tak elit byly skoro výhradně otisknuty ještě ve XIV. ročníku, snímky zobrazující cizí armády se objevují průběžně ve všech zářijových číslech.

V říjnu 1914 vyšlo pět čísel časopisu z nichž tři měla titulní strany s fotografiemi týkajícími se válečných záležitostí a obsahovala celkově 294 fotografií. Z toho 148 jich mělo válečnou tematiku, což se rovná přibližně 40 % obsahu. Během tohoto měsíce se nejvíce zobrazovaly snímky z nemocnic, vojnů v klidných nebojových situacích (obojí 19 fotografií) a bojovníků cizích armád (15). Další hojně zobrazovanou kategorií byly snímky bojových pozic a snímky techniky, přičemž všechny zmíněné kategorie kromě bojových pozic byly zobrazeny v každém čísle.

---

15 Světozor č. 47/XIV

16 Světozor č. 46/XIV

Na listopad téhož roku Světozoru připadají čtyři čísla, všechna s válečnou titulní stranou, obsahující celkem 200 fotografií, z toho 115 válečných snímků. Nejvíce jsou zobrazeny snímky vojáků v klidných nebojových situacích (17), dále fotky vojáků na pochodu (14) a portrétní fotografie (13). Dále jsou často k vidění snímky bojových pozic a vojenské techniky.

Prosincový obsah Světozoru čítá čtyři čísla včetně Vánočního speciálu, polovina titulních stran zobrazuje válečné záležitosti, a vydání dohromady obsahují 207 fotografií, z nichž 88 jest válečných. Vánoční číslo samotné obsahuje jen dva relevantní snímky. Tento měsíc byly nejvíce zobrazovány fotografie cizích vojáků (19), válečné techniky (11) a fotografie politických elit (10).

Od prvního válečného čísla 46 Světozor otiskl celkem 1267 fotografií. 599 z nich se dá označit jako válečné. Z tohoto 47% podílu se nejvíce publikovaly fotografie vojáků cizích armád (91). Druhou nejzobrazovanější sortou fotografií jsou snímky politických elit (86), přičemž většina jich byla otisknuta ještě v prvních dvou měsících války. Třetí nejčetnější kategorií jsou snímky válečné techniky, kterých bylo za rok 1914 publikováno 70.

Z 22 čísel, která od propuknutí války do konce roku vyšla byl čtenář Světozoru nejprůběžněji vystaven fotografiím válečné techniky v 20 číslech, snímkům „válečné idylly“ rakousko-uherské armády v 19 číslech a fotografiím cizích armád v 18 z nich.

První tři válečná čísla mají červený přebal, od č. 46 má časopis název „Světozor ve válce“. Čísla 49-52 mají na úvodní stránce speciální válečné záhlaví, od kterého se v dalších ročnících upustilo.

3.2. Leden – Červen 1915

V lednu 1915 bylo vydáno pět čísel, dvě z nich měla titulní stranu týkající se války, 77 fotografií se týká válečných událostí z celkového obsahu 207 snímků. Četnost tématu jednotlivých kategorií tu není tak velká jako v předešlých měsících, nejvíce fotografií se týká vojáků cizích armád a elit (obojí 8 snímků).

Ve 20. čísle, které vyšlo 29. ledna 1915 je také válečných fotografií neobvykle málo; jen 12,5 % obsahu časopisu, kdežto čísla předešlá mají nejméně 27 % snímků týkajících se

Velké války. Redaktoři v tomto čísle dali přednost snímkům Šalounova Husova pomníku, kterému je také věnovaná úvodní strana a také zemětřesení v Itálii.

Únor roku 1915 se svými čtyřmi čísly nepřináší ani jednu titulní stranu s válečnou tematikou. Ze 193 fotografií je 58 válečných, přičemž v č. 23 s celkovým obsahem 55 snímků se jen jeden věnuje válce a to navíc jen v ilustrační kapacitě. Tento měsíc se suverénně nejvíce snímků zaobírá tematikou zdravotních zařízení a zraněných (15 fotografií), dalšími čteněji zobrazovanými kategoriemi jsou portét a „válečná idylla“ (obojí 8).

Březnová čísla 25–28 čítají celkem 41 válečných fotografií, včetně dvou titulních stran, ze souhrného počtu 178. Z relevantních fotografií se jich nejvíce, sedm, týká vojáků v různých klidových situacích, na šesti jsou zobrazeny bojové pozice.

Na duben 1915 připadá čísel pět, z nichž ani jedno nemá titulní stranu týkající se válečných událostí. Z 249 fotografií se jich války týká 55, osm z nich připadá na „válečné idylly“, šest zobrazuje čínskou armádu a pět je portrétů.

V květnu byla publikována čtyři čísla s celkovým počtem 178 snímků, 28 % obsahu zobrazuje válku. Ve 30. čísle byly publikovány pouze tři válečné fotografie, přičemž příští číslo již opět obsahovalo snímky v obvyklejším a očekávanějším počtu třinácti snímků. Co se týče témat, v květnových číslech je nejvíce fotografií vojáků v nebojových situacích (7), těsně následuje kategorie válečných škod.

Červnový Světozor přichází se čtyřmi čísly, dvěma válečnými úvodnicemi a 209 snímky z čehož se jich války týká 56. Čtyřicáté číslo obsahuje od prosince 1914 neviděný 59% podíl válečných fotografií na celkovém obsahu. Největší účast na počtu snímků tohoto čísla mají ilustrační fotografie nemocnic a zraněných. V duchu ilustrační fotografie se nese celý tento měsíc, je jich zde k nalezení dvacet jedna. Další význačnou kategorií jsou snímky klidové (11) a cizích armád (7).

V prvním půlroce roku 1915 bylo ve Světozoru otisknuto 1213 fotografií, z toho 332 se týkalo války. V porovnání s posledním čtvrtletím roku 1914, kdy bylo 50 % obsahu časopisu věnováno válce, první čtvrtletí roku 1915 tiskne válečné události jen podílem 30,5 %. V druhém čtvrtletí nastává další, menší, pokles na 25 % obsahu. Mezi

zobrazované typy patří na prvním místě fotografie klidové (45), poté nemocniční snímky (33). Dále mezi ně patří snímky z cizích armád a portréty (obojí 30) a snímky válečných pozic (25).

3.3. Červenec – Prosinec 1915

V červencových číslech Světozoru 42–46 bylo otisknuto 233 fotografií, z nichž 64, včetně tří titulních stran, se týká války. V č. 42, vyšlém 2. července, válečný snímek nenalezneme ani jeden, celý obsah se věnuje Husovskému výročí. V ostatních svazcích z válečných snímků suverénně převažují ty zobrazující „válečnou idyllu“ (15) a bojové pozice (11).

Čtyři čísla srpnová obsahují 187 snímků, 30,5 % obsahu je věnováno válečnému konfliktu. Na třech titulních stranách jsou válečné fotografie. Klidových fotografií je 14, po šesti snímcích čítají kategorie techniky a bojových pozic.

První zářijový Světozor je zároveň posledním číslem XV. ročníku. V tomto měsíci vyšla také první čtyři čísla ročníku XVI. Z celkového počtu 210 fotografií jich je 75, včetně tří titulních stran, válečných. Mezi nejčastěji zobrazovaná témata patří pochody (14), válečná technika (7) a snímky z nemocničního prostředí (7), které byly otisknuty ve všech pěti číslech.

Říjen 1915 přinesl také pět čísel, 205 fotografií, 61 z nich zobrazujících válku. Jen jedna titulní strana zobrazovala neválečné téma. Číslo 9, které vyšlo 29. 10. se silně vychyluje z průměru se svými 65 fotografiemi, z nichž jen pět je válečných. V čísle je většina prostoru vyhrazena snímkům Versaillských zahrad. Tento měsíc nejvíce snímků (12) zobrazuje klidové situace a válečnou idyllu, dalšími četnými tématy jsou pochody a politické elity (obojí 7).

Listopadová čísla 10-13 obsahují 150 fotografií, třetina z nich se týká války. Obsah je vyrovnanější, nejčetnější jsou snímky klidové (8), bojových pozic (7) a portrétů (6).

Poslední měsíc roku 1915 opět přináší pět čísel, celkem čítajících 185 fotografií, z toho 62 je válečných. Všechny titulní strany jsou neválečné. Prim v zobrazovaných tématech hrají snímky z nemocničního prostředí (9), po sedmi fotografiích mají

kategorie válečné techniky, vojnů v klidových situacích a také válečné výstavy v Praze.

V druhém pololetí roku 1915 se ve Světozoru objevilo 369 válečných fotografií, tj. 30,5 % celkového fotografického obsahu časopisu. Oproti pololetí prvnímu se jedná o nárůst 4,1 % v zobrazování válečných událostí. Ve sledovaném období je prostor věnovaný válce až překvapivě konsistentní, podíl válečného obsahu se pohybuje od 27,5 % v srpnu do 35 % v září.

Co se týče zobrazování různých stránek válečného konfliktu, nejvíce (62) je fotografií klidových situací, dále pak bojových pozic (35), válečné techniky (32), snímků z nemocnic (31) a pochodů (29). Oproti minulému půlroku se významně zvětšila propast mezi kategorií klidovou a ostatními, snímků vojnů cizích armád se tento půlrok otisklo jen sedm, naopak výrazný nárůst se dá zaznamenat u fotografií válečné techniky, které byly v minulém období v četnosti sedmé a pochodů, které byly na osmém místě.

3.4. Leden – Červen 1916

V lednu 1916 vyšel časopis ve čtyřech číslech obsahujících celkem 131 fotografií, 34 z nich týkajících se války. Nejvíce snímků má téma válečných škod (5), dále pak techniky a vojnů slavících Vánoce (obojí 4).

V únorových číslech 23–26 je k nalezení 33 válečných snímků z celkového počtu 112. Dvě titulní strany taktéž zobrazují probíhající konflikt. Nejvíce fotografií se tento měsíc zabývá nemocnými a zraněnými (5), na druhém místě pak bojovými pozicemi (4).

Na březen roku 1916 připadlo pět čísel časopisu, v nichž lze najít 147 fotografií. 51 se jich týká válečného úsilí. V číslech 27 a 30 je nadpoloviční část obsahu věnovaná válce, což je nejvíce od říjnového č. 5/XVI. Tento měsíc byly nejčastěji otisknuty snímky válečné techniky (11), vojnů cizích armád (8) a bojových pozic (6).

Čtyři dubnová čísla obsahují 144 fotografií, ale jen 27 jich zobrazuje válku. Tento nízký počet je dán tím, že v č. 34 nalezneme jen 2 válečné fotografie a č. 35 se cele věnuje odkazu Williama Shakespeara, při příležitosti třistaletého výročí jeho smrti. Nejvíce

prostoru bylo tento měsíc věnováno snímkům bojových pozic (9), klidu (7) a válečné techniky (4).

V květnu 1916 vyšlo pět čísel časopisu. Jedná se o č. 36–38 a 40–41, číslo 39 má jako datum vydání uvedeno 16. srpen. Květnová čísla se mohou pyšnit 193 fotografiemi. 54 snímků zobrazuje válku. Poslední květnové č. 41 se opět vymyká průměru se svým neobvykle malým počtem válečných fotografií – ze čtyřiceti snímků se jen tři věnují válce. Nejčastěji zobrazovaná témata snímků jsou nemocniční, bojových pozic a válečné techniky (vše 7).

Červnová čísla 42–45 obsahují 48 válečných fotografií ze 152 otisknutých. Ani jedna titulní strana ovšem není válce věnována. Nejvíce snímků zobrazuje bojové pozice a techniku (obojí 6), dále pak válečné škody a portréty (obojí 5).

Za první půlrok roku 1916 Světozor na svých stránkách otiskl 906 snímků. 252 fotografií, tj. 27,8 % obsahu, je vyhrazeno válečným událostem. Nejčetněji zobrazovanými kategoriemi snímků jsou válečná technika, bojové pozice (obojí 28) a portréty (23). Dále pak válečné škody a klidové snímky (obojí 18). Oproti minulému půlroku je zobrazování odlišných stránek války vyrovnanější, nejcitelnější úbytek lze zaznamenat u snímků klidových, fotografie z nemocničních zařízení jsou v četnosti až sedmé v pořadí.

3.5. Červenec – Prosinec 1916

Ze čtyř čísel, která v červenci vyšla, jen to poslední, č. 49 má válečnou úvodní stranu. Všechna dohromady obsahují 153 fotografií, z toho 40 se týká války. Nejvíce otisknutých fotografií lze zařadit do kategorie válečné idylly (7), dále pak hlídky (6) a bojových pozic (5).

V srpnu vyšla čtyři čísla ročníku XVI. a jedno číslo ročníku XVII. Dohromady v nich bylo otištěno 164 fotografií, válečných bylo 57. Číslo 1/XVII. ale obsahuje neobvykle malý podíl válečných fotografií, pouhých 8 %. Na skladbě válečných fotografií tento měsíc nebylo nic zajímavého, nejčastěji se tiskly snímky válečné techniky (15), klidu (11) a bojových pozic (10).

Čtyři zářijová čísla přichází se 170 fotografiemi. 81 z nich zobrazuje válku. Od začátku roku 1916 je to nevídaný podíl 47 % na celkovém obsahu časopisu. Zvláštností č. 3 je, že obsahuje 16 ilustračních snímků, na kterých je demonstrováno „*plnění a výstup upoutaného balonu, z jehož koše pozorovatel řídí telefonicky ostřelování nepřátelských zákopů a baterií.*“¹⁷ Nejvíce prostoru bylo jinak tento měsíc věnováno snímkům vojínů cizích armád (10), válečné techniky a bojových pozic (obojí 9).

Říjen 1916 přichází se čtyřmi čísly a 73 válečnými fotografiemi z celkového objemu 165. Tento měsíc se nejvíce tiskly fotografie bojových pozic, válečných škod (obojí 12) a techniky (10). Sedm snímků se tento měsíc věnovalo také silně nezvyklému tématu vojenských pohřbů a hřbitovů.

V listopadu bylo publikováno pět čísel Světozoru s 206 fotografiemi. 37 snímků se týká války. Toto nízké číslo je dáno tím, že v č. 13 jsou jen tři válečné fotografie a č. 14 se věnuje smrti J.C.V. Františka Josefa. Za celý měsíc se nejvíce zobrazovaly snímky klidové (8), bojových pozic a válečné techniky (obojí 5).

Na poslední měsíc roku 1916 připadla čtyři čísla. Obsahují 42 válečných fotografií včetně dvou titulních stran z celkového objemu 117. Č. 17 je Vánoční speciál a neobsahuje ani jeden válečný snímek. Nejvíce fotografií patří do kategorie klidové (10), dále jsou zobrazovány bojové pozice (6) a cizí armádní síly (4).

V druhém pololetí roku 1916 Světozor ve svých 26 číslech otiskl 975 fotografií. 330 snímků z celkového objemu je válečných. Oproti minulému období zaznamenáváme zvýšení podílu válečných fotografií o 4 %. Nejzobrazovanějšími jsou tento půlrok snímky klidové (51), bojových pozic (47) a válečné techniky (42). Dále se publikovaly fotografie válečných škod (22), vojínů cizích armád a portréty (obojí 21). Od minulého pololetí vzrostl počet snímků cizích armád a válečné idylly. O fotografie z nemocnic, které byly před rokem jednou z nejzobrazovanějších stránek války, nebyl moc zájem, za celý půlrok jich bylo otisknuto jen 15. Zajímavostí je, že ve sledovaném období byl otisknut rekordní počet snímků, které mají spojitost se smrtí. Publikováno bylo osm snímků vojenských hrobů, pět pohřbů a jedna fotografie, na které je vidět mrtvé tělo.

---

17 Světozor č. 3/XVII

3.6. Leden – Červen 1917

V lednu 1917 vyšlo šest čísel Světozoru, jde o č. 19–24. Celkově v nich bylo otisknuto 204 fotografií, 62 z nich, včetně jedné titulní strany, zobrazuje válečné události. Čísla 22 a 23 obě vyšla ve stejný den, 24. 1. 1917. Důvodem k tomu je fakt, že č. 22 je speciálem o korunovaci Karla uherským králem. Toto číslo také, z pochopitelných důvodů, neobsahuje ani jednu válečnou fotografii. Tento měsíc se nejvíce publikovaly snímky válečné techniky (13), klidové (12) a bojových pozic (6).

Únor přichází se čtyřmi čísly, třemi válečnými titulními stranami. Obsahují 134 fotografií, 31 je válečných. Zvláštností je č. 25, vydané 7. února., které obsahuje pouze tři válečné fotografie. Tento měsíc jsou nejvíce zastoupeny snímky válečné techniky (7), vojnů cizích armád a portrétů (obojí 5).

V březnových číslech 29–32 bylo otisknuto 150 fotografií, 47 z nich je válečných. Všechna mají titulní stranu věnující se válečným událostem, naposledy se tomu tak stalo v listopadu 1914. V čísle 31 jsou k nalezení mimo jiné dva snímky válečného bojiště, což je pro Světozor velmi neobvyklé téma. Mezi nejčastěji zobrazované kategorie snímků patří bojové pozice (11), válečná technika (8) a klid (6).

Čtyři dubnová čísla obsahují 44 válečných z celkového objemu 145 fotografií. Mají tři válečné titulní strany a nejčastěji se v nich objevují snímky bojových pozic (10), portréty (9) a fotografie politických elit (8).

V květnu vyšlo čísel pět, která obsahovala 202 snímků. 70 z nich zobrazuje různé stránky válečného úsilí. Je to největší podíl na celkovém objemu fotografií od začátku sedmnáctého roku. Číslo 38 v rubrice „*Hlavy státu na bojišti*“¹⁸ přináší nejvíce snímků politických elit (11) na jednom místě od č. 51/XIV., které bylo vydáno 4. září 1914. Za celý měsíc byly nejvíce publikovány snímky v kategoriích elity (13), bojové pozice (11) a klidné situace (9).

Červen 1917 přichází se čtyřmi čísly 42–45, v nichž je 224 fotografií. 30 z nich má válečnou tematiku. Za výchylku z normálu se dá považovat č. 43, které obsahuje 113 snímků, jen šest se ale týká přímo války. Redaktoři Světozoru zde dali přednost

---

18 Světozor č. 38/XVII

„*Státoprávnímu prohlášení českého svazu ve sněmovně poslanecké*“¹⁹ a otiskli 89 podobiznek jeho členů. Celkově se tento měsíc ale publikovaly snímky válečných pozic (9), politických a armádních špiček (4) a klidu (4).

V uplynulých šesti měsících Světozor otiskl 1059 fotografií. Jen 284, což odpovídá 26,8 %, z nich se týkalo válečného dění. Od předešlého půlroku jde o 7% propad. Nejvíce se publikovaly fotografie bojových pozic (49), techniky (44), válečné idylly (37), dále pak elit (29) a v neposlední řadě portrétů (23). Oproti minulému pololetí klesl počet fotografií válečných škod (a cizích armád, zato vzrostl počet snímků politických elit. Zajímavým jevem, který se tento půlrok dal pozorovat, je, že v rozmezí čísel 27-41 se objevily fotografie bojových pozic v každém jednotlivém Světozoru. Jde o dobu patnácti týdnů.

3.7. Červenec – Prosinec 1917

V červenci vyšla jen tři čísla, celkem obsahující 112 snímků. Pouhých 22 jich je válečných. Číslo 46 k dostání od 4. 7. 1917, které má místo fotografie na titulní straně pronárodní text, neobsahuje válečnou fotografii ani jednu. V ostatních dvou číslech převládly fotografie bojových pozic, válečné techniky a útoku (vše 5).

Srpnová čísla 49–52 přichází se 147 fotografiemi, 21 z nich zobrazuje válku. Nejméně se na válečném zpravodajství podílí č. 51, věnuje mu jen 4,2 % obsahu časopisu. Co se kuriozit týče, překvapuje číslo 50, které mimo jiné poskytuje několik ilustračních fotografií v rubrice nazvané: „*K vyhlášení války Siamem Rakousko-Uhersku.*“²⁰ Mezi nejčastěji zobrazované kategorie snímků tento měsíc patří cizí armády (5), elity (4) a portrét (3).

V září 1917 začíná Světozor novým ročníkem XVIII. Jeho první čtyři čísla obsahují 164 fotografií, 41 z nich je válečných. Nejčastěji zobrazovanými tématy jsou válečné škody (12), technika (9), bojové pozice a klidové snímky (obojí 5). Jak fotografie škod, tak techniky byly tento měsíc publikovány v každém čísle.

Na říjen připadlo pět čísel s objemem 162 fotografií. 45 snímků, včetně tří úvodnic, informuje o válečných událostech. Anomálií je číslo 6, které vyšlo 10. října, kvůli

---

19 Světozor č. 43/XVII

20 Světozor č. 50/XVII

svému vysokému, polovičnímu, podílu válečných fotografií na celkovém obsahu. Poslední číslo, které je s č. 6 srovnatelné, je č. 18/XVII., což vyšlo 27. 12. 1916, tedy více než před půl rokem. Další zajímavostí č. 6 je, že se v něm nachází fotografie s mrtvým tělem, pro Světozor snímek naprosto neobvyklý. Celkově se ale tento měsíc publikovaly snímky s tematikou válečné techniky, bojových pozic (obojí 8) a vojínů cizích armád (6).

Listopadová čísla 10–13 alespoň v počtech nepřekvapují ničím. Vyšlo v nich 147 fotografií, 24 z nich válečných. Co se týče témat, nejčastěji byly publikovány fotografie bojových pozic (6) a techniky (3). Po dvou snímcích ale mají kategorie cizí armády, elita, nástup, palba, škody a boj.

V prosinci 1917 vyšly tři díly Světozoru, č. 14, 15 a 16–17. Dohromady obsahují 35 válečných fotografií z celkového obsahu 113. Nejčetnější jsou fotografie bojových pozic, válečné techniky (obojí 6) a pochodů (4), přičemž snímky pozic i techniky jsou ve všech prosincových číslech časopisu.

V druhém pololetí roku 1917 bylo ve 23 číslech otisknuto 849 snímků, 188 zobrazovalo válečné události. Jde o zatím nejmenší, 22,2%, podíl na celkovém obsahu časopisu. Mezi nejvíce zobrazovaná témata patří válečná technika (32), bojové pozice (30), škody (19). Poté cizí armády (14) a klid (11). V nejpočetnější pětičlence se neudržela kategorie portrétů, kterých bylo v tomto půlroce otisknuto 8 a elit, publikováno bylo jen 10 snímků.

3.8. Rok 1918

Na leden připadá pět čísel se 158 fotografiemi, 57 z nich je válečných. Všechna čísla mají titulní stranu, která se týká válečných událostí. Nejvíce prostoru zabírají fotografie bojových pozic (13), klidových situací (10) a válečných škod (7). Číslo 19, které vyšlo 9. 1. 1918, informuje o hromadném ústupu III. Italské armády, číslo 21, vydané 23. ledna věnuje několik snímků mírovým poradám s bolševiky v Brestu Litevském.

Únorová čísla 23–26 přináší 118 fotografií z nichž je 36 válečných. Tento měsíc byly publikovány zvláště snímky pozic a techniky (obojí 6), dále pak portrétů (5)

a klidových výjevů (4). Kromě striktně válečných událostí se lze z č. 23 dozvědět o „*Manifestaci 22. 1. za český stát a národní sebeurčení.*“²¹ Číslo 25, vydané 20. 2. 1918, přináší čtyři fotografie s podtitulkem „*Mír s republikou Ukrajinskou.*“²²

V březnových dnech bylo ve Světozoru otisknuto na 153 snímků. Z celkového objemu se jich 40 týká války. Nejzobrazovanějšími kategoriemi tento měsíc jsou bojové pozice, válečná technika (obojí 8) a klid (7). Snímky techniky byly jako jediné otisknuty ve všech březnových číslech.

Duben roku 1918 přinesl ve svých číslech 31–34 celkem 115 fotografií. Jen 23 fotografií lze klasifikovat jako válečné. Tento propad lze připsat č. 32, které nepublikovalo ani jeden válečný snímek. Cele se totiž věnuje charitativní organizaci České srdce. Z tohoto malého podílu relevantních fotografií jich suverénně nejvíce zobrazuje válečnou techniku (7), s velkým propadem pak byly otištěny fotografie cizích armád (3) a válečných škod (2).

Z pěti květnových čísel 35–39, která publikují na 123 fotografií, se alespoň částečně věnují válečným událostem jen první dvě, obsahující 26 válečných snímků. Nejvíce se opět objevuje technika (5) a klidové fotografie (4), o třetí příčku se dělí kategorie škod a pohřbů (obojí 3). Tři čísla, která vůbec nezmiňují válečné události se věnují 50. výročí zahájení stavby Národního Divadla. Číslo 37 přímo své čtenáře informuje: „*Obrazy běžných událostí – i z májové manifestace – odkládáme do čísla příštího.*“²³ V dalších dvou číslech bylo, krom fotografií oslav kolem výročí Národního Divadla, publikováno jen několik snímků z májových manifestací. Na fotografie válečné nezbylo místo.

Ve čtyřech červnových číslech se válka opět zobrazuje, z celkového objemu 162 fotografií se ale konfliktu věnuje jen 17 snímků. Ze všech kategorií vyniká pouze válečná technika, tento měsíc bylo otisknuto celkem pět fotografií, které do této skupiny spadá. Číslo 41, které vyšlo 12. června, informuje o uzavření míru s Rumunskem.

---

21 Světozor č. 23/XVIII

22 Světozor č. 25/XVIII

23 Světozor č. 37/XVIII

Na červenec roku 1918 připadá pět čísel časopisu, tři z nich mají úvodní stránku týkající se války. Tento měsíc bylo otisknuto 224 snímků, 36 z nich je válečných. Stejně jako minulý měsíc, podíl válečných snímků na celkovém obrazovém obsahu časopisu nepřesáhl 20 %. Nejvíce fotografií lze zařadit do kategorií válečné techniky (6), bojových pozic (5), pochodů a klidových situací (obojí 4). V čísle 44, vyšlém 3. 7. 1918, se také poprvé objevuje zmínka o čechoslovácích.

Srpnový Světozor vychází ve čtyřech číslech obsahujících 131 fotografií. 17 vyobrazení je válečných. Pokračuje trend nízkého publikování snímků z války, např. v č. 49 je otisknuta jen jedna taková fotografie, zato je ale použita na úvodní stránce. Nejčtenější jsou snímky vojáků cizích armád (6), bojových pozic (3) a válečných škod (2).

V září časopisu vyšla jen tři čísla, 1–3, nového XIX. ročníku. V těchto číslech lze shlédnout 74 fotografií, 23 z nich je válečných. Mezi nejzobrazovanější kategorie patří nepřekvapivě válečná technika (8) jejíž snímky byly v každém čísle, vojáci cizích armád a politické elity (obojí 3). Kromě toho se v č. 3 nachází 6 snímků s podtitulkem „*Národní slavnost v Koceradech na prospěch českého srdce.*“²⁴

Říjen 1918 přináší pět čísel Světozoru, celkem o 133 fotografiích. 21 jich má válečné téma. Nejčastěji zobrazované kategorie snímků jsou válečná technika, nemocniční (obojí 4), dále pak vojáci cizích armád, klidové a pochody (vše 3). V čísle 4 se opět nachází zmínky o vojsku čechoslováků.

V listopadových číslech se jako válečné dá klasifikovat jen pět fotografií, které už ale znamenají příchod nové éry. První číslo tohoto měsíce, č. 9, které vyšlo 6. 11. 1918, má na úvodnici grafiku se znaky Československé republiky a neobsahuje ani jednu válečnou fotografii. Číslo 10 na třech fotografiích zachycuje návrat 28. pěšího pluku do Prahy a v čísle 11 ve třech snímcích přísahu československé armády.

V období od ledna do října 1918 bylo v časopise Světozor publikováno 1391 snímků. 21% podíl na celkovém počtu měly válečné fotografie. V těchto 252 fotografiích jsou nejvíce zastoupeny kategorie válečné techniky (54), bojových pozic (38), klidu (36), vojáků cizích armád (28) a válečných škod (18). Oproti období červenec–prosinec 1917 se tedy nic nezměnilo.

---

24 Světozor č. 3/XIX

3.9. Vývoj v zobrazování 1. světové války v časopise Světozor

Během období od 31. srpna 1914 do 30. října 1918 se v časopise Světozor otisklo 8650 vyobrazení. Na tomto čísle se 30,5 % podílí i válečné fotografie, to znamená, že 2644 snímků se celkem bezprostředně týkalo války. Podíl válečných snímků na celkovém obsahu ale během války klesá. V roce 1914 byla míra zobrazovanosti války na 53,9 %, následující rok 1915 se časopis svým obsahem o válce informoval jen 29,4% podílem. V roce 1916 toto se toto číslo mírně zvedlo na 30,9 %. O posledních dvou letech války Světozor podává obrazové informace jen podílem 24,7 % v roce 1917 a 21,2 % v roce 1918.

Dalším faktem časopisu Světozor je, že v průběhu války ubývá celkového obrazového materiálu. Zatímco průměrné číslo v 2. pololetí roku 1914 obsahuje 50 snímků, v roce 1916 je to jen 35 fotografií. V roce 1917 tento průměr stoupá na 38 vyobrazení na číslo, v posledních měsících války v roce 1918 zpátky klesá na počet 33 snímků na jedno číslo časopisu. Stejně tak je to s válečnými fotografiemi. Zatímco na začátku války, v roce 1914 obsahovalo průměrné číslo 27 válečných snímků, v dalších letech lze v tomto ohledu zaznamenat prudký pokles. Průměrný počet fotografií reflektujících válečný konflikt byl v roce 1915 12,9 snímků/číslo, v roce 1916 11 snímků/číslo, v roce 1917 9,4 snímků/číslo a konečně v roce 1918 pouhých 7 snímků/číslo.

Najevo také jasně vyplynulo, jaké stránky války se zobrazují. Do deseti nejpublikovanějších druhů fotografií patří: technika (328), válečná idylla (324), bojové pozice (294), cizí armády (224), elity (188), portréty (182), nemocniční (165), válečné škody (149), pochody (124) a logistika (80). Do života vojáků přímo nepatří jen fotografie politických elit, nicméně ty v časopise hrají důležitou informační roli.

Snímky válečné techniky byly publikovány po celou dobu války vcelku konstantě. Alespoň jedna fotografie byla věnována technice v období od 14. srpna 1914 do 18. prosince 1914, to znamená po dobu 19 týdnů. Jedná se tak i o nejdelsí nepřetržitě zpracovávané téma v časopise. O fotografie klidových situací nejen rakousko-uherských vojáků měl Světozor zájem zejména ve svém XV. ročníku, tj. v období září 1914 – září 1915. Tehdy jich bylo otisknuto 126, což se rovná 38,8%

podílu na celkovém počtu snímků válečné idylly. Zajímavou proměnou prošly také fotografie zraněných a nemocných, více byly publikovány jen v první polovině války. V letech 1917–18 jich bylo otištěno jen 23, což se rovná 13 %.

4. Reakce časopisu Světozor na válečné události

O vypuknutí války se Srbskem informuje Světozor ve svém 46. čísle XIV. ročníku. Přímo v něm se také nachází plán redakce, jakým způsobem bude o válce informovat:

„V časopise našem nepřisluší nám ovšem zaujmouti určité stanovisko k válečnému konfliktu rakousko-srbskému; omezujeme se na pouhé illustrované zpravodajství začínající serií obrazů svých ukázkou jeviště konfliktů i vůdčích osobností s obojí strany, aby čtenář náš byl náležitě informován o celém vztahu i dosahu věci. Jsme pouze obrazovým průvodčím událostí denními listy popisovaných, ale vynasnažíme se, seč síly stačí, abychom úkolu svému dostáli a zásobili českého čtenáře nejhojnějšími názornými doklady, majíce k účelu tomu zabezpečeny všakeré, za daných okolností možné a dosažitelné prameny.“²⁵

Stanovisko o nekomentovaném ilustrovaném zpravodajství časopisu vydrží až do konce války. Počínaje válkou se Srbskem a konče vyhlášením Československé republiky nelze ve Světozoru hledat soudy nad jednotlivými válečnými událostmi, předkládáno je pouze, že se událost stala a k titulku či krátkému komentáři je přinejlepším přiloženo několik fotografií. Toto rozhodnutí nekomentovat se dá vnímat jako preventivní opatření vůči cenzuře, kterou řídil Válečný dohlédací úřad (Kriegsüberwachungsamt), a přijala ho za své většina tisku.²⁶ Mezi témata, o kterých se nesmělo psát, patřily válečné neúspěchy, nedokonalé zásobování, rozvrat hospodářství, oznámení o zatýkání či národnostní polemiky.²⁷ V prvních měsících války mělo každé číslo na obálce vytisknuto slova: „*Po konfiskaci opravené vydání*“, ale tato praktika byla ukončena v listopadu 1914.²⁸

Když tedy časopis události nekomentoval, jak mohl na válečnou scénu reagovat? Předpoklad je, že skladba fotografií v jednotlivých číslech je částečně ovlivněna válečnými zprávami. V případě, že v jednom čísle nalezneme neobvyklé množství určitého druhu válečné fotografie, je možné, že pro to existuje nějaký důvod, který může být podmíněn událostmi na bojišti. Ve stejném duchu se nese druhá premisa, že

---

25 Světozor č. 46/XIV

26 ŠEDIVÝ 2001— Ivan ŠEDIVÝ: Češi, české země a Velká válka 1914–1918. Praha 2001, 50

27 ŠEDIVÝ 2001, 51

28 ŠEDIVÝ 2001, 51

když v časopise není ani jedna válečná fotografie, je možné, že rakousko-uherské vojsko utrpělo někde v bitvě porážku. V této kapitole tedy rekapituluji jednak významné události, které se staly na evropských frontách a jejich možný dopad na Světozor a druhak zjišťuji zda-li existuje závislost počtu fotografií v časopise na válečném dění v období srpen 1914 – říjen 1918.

4.1. Mobilizace a prvotní vyhlášení války

Po neuspokojivé odpovědi Srbska na rakousko-uherské ultimátum z 23. července 1914, byl o dva dny později císařem podepsán rozkaz o částečné mobilizaci osmi armádních sborů. Aktivizace dotyčných sil mohla být ale fakticky započata až o dva dny později, v pondělí 27. července.²⁹ Za první mobilizační den byl stanoven 28. červenec, kdy byla také vyhlášena Srbsku válka a obyvatelstvo bylo o této situaci informováno manifestem „Mým národům“.³⁰

V reakci na mobilizaci a vyhlášení války Srbsku první válečné č. 46 publikuje rubriku o Bělehradě, hlavním městě království Srbského. Dále měla redakce v plánu otisknout dvoustranu fotografií s titulkem „K válečnému konfliktu Rakousko-Srbskému“³¹, ale tento záměr byl zmařen cenzurním zásahem, který nechal projít jen jednu fotografii. V následujícím čísle se tato rubrika objevuje znovu, s tentokrát už pro čtenáře větším úspěchem. Kromě tohoto titulku se v prvních dvou číslech časopisu objevují snímky z mobilizace s titulky jako „Praha ve dnech mobilisace“, „Rakouská mobilisace proti Srbsku“ či „z okolí Prahy – v minulých dnech.“³²

Do vydání dalšího čísla časopisu se stihl válečný kolotoč roztočit naplno. 1. srpna Belgie vyhlásila statut ozbrojené neutrality v případě jakéhokoliv konfliktu, Francouzský prezident Poincaré všeobecnou mobilizaci, Německo vyhlásilo válku Rusku. Druhý den pak obsadilo neutrální Lucembursko a Belgii bylo doručeno ultimátum, ve kterém Německo požadovalo, aby jeho jednotky mohly bez újmy přejít přes belgické území, které belgická vláda následující den odmítla. Toho samého dne, 3. 8. 1914, vyhlásila Itálie neutralitu, Rumunsko a Turecko ozbrojenou neutralitu,

---

29 NEDOROST 2006a – Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce, 1. díl Mým národům. Praha 2006, 170

30 ŠEDIVÝ 2001, 30

31 Světozor č. 46/XIV

32 Světozor č. 47/XIV

Británie mobilizaci a Německo Francii válku. Do 7. srpna, kdy bylo číslo 47 Světozoru vydáno, stačila Británie vyhlásit válku Německu, Německo Belgii, Rakousko-Uhersku Rusku, Černá Hora Rakousko-Uhersku, Srbsko Německu a Spojené státy vyhlásily neutralitu.³³ V tomto druhém válečném čísle je kromě Rakousko-Srbského konfliktu jen několik fotografií s podtitulkem „*Válka Německo-Ruská*“.³⁴ O ostatních konfliktech se alespoň obrazově časopis nezmiňuje.

V čísle 49, které vyšlo 21. srpna 1914, tedy v době, kdy už Rakousko-Srbský konflikt dávno přerostl v konflikt celoevropský, se pod titulkem „*válečná kronika*“³⁵ nachází krátký text, který sumarizuje začátek bojů:

„...Víme sice, že se bojuje, dohadujeme se i, kde se bojuje, ale pravý stav a rozsah zápasů neznáme.

Bojiště jsou zatímně tato: Belgické území u Lutychu, kde se s ohromnými ztrátami dobývá německá armáda pevnostní tvrže. Ruské území v Polsku u Čenstochové a Piotrkova, kde ruská armáda ustupuje vojům německým a rakouským k svým obranným posicím. Pobřeží Dunaje a Sávy u Bělehradu a hranice Bosny u Foče, kde brání se Srbové nástupu rakouských vojsk. Boka kotorská, kde dělostřelba rakouská a černohorská rozhodne osud Lovčenu, Kotoru a Cetyně. Mimo to oznamují se první srážky na hranicích Elzaska mezi oddíly armád francouzské a německé. Z námořní oblasti oznamuje se vzetí Foga (německé osady v Africe) anglickým loďstvem, srážka při kladení min u Temže, při které zničen anglický křižník Amfion a německá loď. Rakouské loďstvo blokuje pobřeží černohorské.“³⁶

Některé fotografie z bojišť, takto Světozorem vytyčené, se v časopise objevují. Jde zejména o snímky z Belgie; v č. 50 se nacházejí titulky „*Z belgického Lutychu – němci dobytého*“³⁷ a „*Obrázky z Bruselu, hlavního města Belgického*“³⁸, kam němci vstoupili 20. srpna.³⁹ Každý titulek je doplněn několika málo fotografiemi měst. Další místa,

33 WESTWELL 2004 — Ian WESTWELL: První světová válka den po dni. Praha 2004, 1214

34 Světozor č. 47/XIV

35 Světozor č. 49/XIV

36 Světozor č. 49/XIV

37 Světozor č. 50/XIV

38 Světozor č. 50/XIV

39 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014 — PETER SIMKINS / GEOFFREY JUKES / MICHAEL HICKEY: PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA. VÁLKA, KTERÁ MĚLA BÝT POSLEDNÍ. PRAHA 2014, 45

kteřá jsou v časopise vyfotografovaná je hlavní město Černé Hory Cetyně a černořorské mořské pobřeží. V posledním, 52. čísle, XIV. ročníku se nachází fotografie dokumentující pochod německé armády do Francie [69].

4.2. Zprávy z východní fronty

4.2.1. Rok 1914

Že se uskuteční boje na východní frontě můžeme z časopisu zaznamenat již v září 1914. V čísle 51, které vyšlo 4. 9. 1914, byly otisknuty portréty tří ruských elit – generála Žilinského, generála Rennenkampfa a generála Miščenka. V následujícím čísle vyšla rubrika „*Obrazy z ruské armády*“.⁴⁰ Tyto fotografie mají spojitost s bitvou ve Východním Prusku, která se odehrála 23. až 31. srpna. Generál Rennenkampf velel 1. ruské němanské armádě, která se spolu s 2. ruskou narevskou armádou generála Samsonova na rozkaz generála Žilinského vydala do Východního Pruska proti německé 8. armádě. Tato síla čítala na půl milionu mužů.⁴¹ Přes počáteční úspěch Rennenkampfovy armády u Stallüponen byly ruské síly poraženy. Nejprve v bitvě u Tannenbergu, kde se německé jednotky postavily Samsonově armádě. Ruská porážka byla drtivá, 18 000 vojáků padlo a až 92 000 jich bylo zajato. Sám generál Samsonov se 29. srpna zastřelil.⁴² Němci se poté s 1. armádou utkali v bitvě u Mazurských jezer, kde generála Rennenkampfa donutili k vyklizení prostoru Východního Pruska. Zatímco zprávy o bitvě u Tannenbergu mohly redakci dostihnout před vydáním čísla 51, bitva u Mazurských jezer se odehrála až v období 7.–17. září 1914 a v časopise není nijak zřetelně reflektována.

Další zprávou, která se může týkat situace na východní frontě, je fotografie v pátém čísle ze 16. 10. 1914, která zobrazuje zajaté rusy a snímek ruských zajatců v Josefově v Čechách z čísla 14 z 18. prosince. Nicméně o bitvách, ve kterých mohla Rakousko-Uherská armáda nepřítele zajmout nepadlo v týdeníku ani slovo.

Významnější už je č. 9, ve kterém je k vidění titulok „*Cestou na Východ*“.⁴³ pod nímž se nachází pět fotografií. V tomto případě časopis sám mírně osvětluje situaci, když

---

40 Světozor č. 52/XIV

41 HEŘTOVÁ 2008 – Yvette HEŘTOVÁ: Zákopová válka. Praha 2008, 35

42 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 207

43 Světozor č. 9/XV

dodává: „Zvolna šinou se proudy německého vojska jednotvárnou krajinou západního Ruska. V krajích obydlených Poláky jsou vítáni bez odporu, takže nebylo potřebí ani žádných opatření bezpečnostních.“⁴⁴ Od tohoto čísla se názvy rubrik častěji obrací na východ. V č. 10 jsou takové dvě: „Rakouské vojsko v Rusku“⁴⁵ a „Z nejvýchodnějšího rakousko-uherského bojiště“⁴⁶ dohromady obsahují 12 fotografií. Číslo 12, vyšlé 4. prosince 1914 obsahuje titulky „Z haličských měst“, „Krakov“, „Nový Sacz v Haliči“, a „Rakouské vojsko na východě“.⁴⁷ V Novém Saczu se odehrávaly boje v rámci bitvy u Limanowe – Łapanówa, která proběhla mezi 1. a 12. prosincem 1914.⁴⁸

Do konce roku se ve Světozoru objevila ještě rubrika „K bojům v Karpatech“⁴⁹ ale obsahuje jen jednu fotografii.

4.2.2. Rok 1915

První číslo nového roku, které reflektuje aktuální válečné dění je číslo 19, obsahuje totiž dvě fotografie z postupu spojeneckých sil přes řeku Warty. V čísle 21 sice je šest snímků s podtitulkem „Za bitevní čarou na východě“⁵⁰ ale nic bližšího o pozici jednotek časopis nesděljuje. Poslední drobet informace lze najít v čísle následujícím, které čtyři fotografie věnuje bojům ve středních Karpatech. Odtud byl veden společný německo-rakousko-uherský útok na Halič, který konečně uspěl, když bylo 17. února dobyto město Černovice.⁵¹

Je ovšem nutno konstatovat, že po těchto střípcích informací se časopis, alespoň co se týče válečných novinek z východní fronty, odmlčuje. V čísle 23 je sice rubrika s názvem „Obrázky z nejvýchodnějšího Rakouska-Uherska“⁵² fotografie v ní obsažené jsou ale svým charakterem neválečné a navíc neudávají bližší lokaci. Fakt, že se 22. března se souhlasem AOK vzdala Rakousko-Uherská posádka pevnosti Přemysl pod vedením podmaršálka Kusmanka,⁵³ je ve Světozoru reflektován fotografií [70]

---

44 Světozor č. 9/XV

45 Světozor č. 10/XV

46 Světozor č. 10/XV

47 Světozor č. 12/XV

48 ŠEDIVÝ 2001, 83

49 Světozor č. 14/XV

50 Světozor č. 21/XV

51 WESTWELL 2004, 54

52 Světozor č. 23/XV

53 NEDOROST 2006b — Libor Nedorost: Češi v 1. světové válce. 2. díl Na frontách velké války. Praha

s poněkud rozporupným popiskem: „*Statečný obhájce pevnosti Přemyšlu, generál Kusmánek se svým štábem.*“⁵⁴ Z tohoto popisu fotografie nemá situace neznalý čtenář šanci vyvodit, zda tedy byla pevnost ubráněna nebo podlehla nepříteli.

Na začátku dubna 1915 vychází č. 30, které po dlouhé odmlce osmi týdnů opět přináší titulky znějící: „*Z bojiště v Karpatech.*“⁵⁵ Je v ní osm snímků, které ale opět nepřinášejí bližší indicie, o tom, jakou součást válečného zápolení představuje. Malá míra novinek v časopisu je částečně pochopitelná, protože celou zimu a časné jaro se obě nepřátelské strany pokoušely najít slabý bod v nepřátelské frontě a učinit taktický průlom. O prohrách se nepsalo a úspěchů bylo pomálu. Jedním z takových pokusů byla snaha o průlom ve směru na Gorlice na začátku března, čehož se účastnil i pražský 28. pěší pluk, útok se však nezdařil.⁵⁶ Ani o této epizodě a ani o rozpuštění 28. pěšího pluku se Světozor nezmiňuje.

První větší jarní ofensivou byla bitva u Gorlice a Tarnówa. Vedení německé a rakousko-uherské armády plánovalo „*překvapivý útok na ruskou 3. armádu na stopěťadvacetikilometrové frontě mezi Tarnówem na severu a Lupkowským průsmykem na jihu.*“⁵⁷ Formování uskupení vojsk začalo 15. dubna, kdy dostalo osm německých divizí rozkaz se přesunout ze západní na východní frontu.⁵⁸ Tyto divize německého gardového sboru, německého kombinovaného sboru, německého X. sboru, německého XXXXI. záložního sboru a rakousko-uherského VI. sboru utvořily novou 11. armádu, která tvořila střed útočného uskupení.⁵⁹ Útok začal 2. května a byl velmi úspěšný i díky důkladné dělostřelecké přípravě, která byla provedena předchozího dne a rozvrátila postavení ruské Dmitrijevy armády.⁶⁰ Od 5. května 1915, kdy byl dobyt Tarnów a vojska Ústředních mocností přešla řeku Wisloku, začaly ruské síly ustupovat východním a severovýchodním směrem a celé území Haliče se tak navrátilo do rakouských rukou.⁶¹

2006, 185

54 Světozor č. 29/XV

55 Světozor č. 30/XV

56 ŠEDIVÝ 2001, 83

57 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 220

58 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 220

59 NEDOROST 2006b, 207

60 NEDOROST 2006b, 209

61 NEDOROST 2006b, 216

Po průlomu u Gorlice a znovudobytí pevnosti Přemyšl dne 3. června 1915 11. bavorskou divizí, 82. záložní divizí a rakousko-uherskou 4. jezdeckou divizí bylo na pořadu dne dobýt Lvov, hlavní město Haliče.⁶² Útok na město začal 20. června a bez větších potíží bylo 22. června dobojováno. Místní obyvatelé přijali konec ruské okupace s nadšením a již následujícího dne začala vojska dále postupovat přes řeku Dněstr.⁶³

Květen byl pro rakouskou armádu velmi úspěšným měsícem. Ve týdeníku Světozor se aktuální ohlasy k průlomu u Gorlice ale překvapivě objevují minimální. Hlavní akce se odehrávaly od 1. do 13. května.⁶⁴ Pro posouzení situace by tedy připadala v úvahu čísla 34–37, která vyšla v období od 7. do 28. května. Jediná rubrika, která se alespoň vzdáleně týká východních záležitostí je v čísle 35 a má název „Zajatí Rusové v Milovicích u Lysé nad Labem“⁶⁵, ale jelikož číslo bylo vydáno 14. května, s největší pravděpodobností se nejedná o zajatce z těchto bojů. Zajímavý je ale fakt, že číslo následující, 36., obsahuje jen tři válečné fotografie z celkového obsahu padesáti. Skladba válečných fotografií v těchto číslech se ale částečně vymyká normálu. V již uvedeném č. 35 se nalézají pět snímků válečných škod, což je od samého začátku války nejvyšší počet v jednom časopise. Další anomálií jsou ve svém velkém počtu čtyři nemocniční snímky a pět fotografií zobrazující „válečnou idyllu“ v čísle 37. Rubriku nazvanou „Pohledy ze znovudobyté Gorlice“⁶⁶ nacházíme s více než měsíčním odstupem až v čísle 44 s datem vydání 16. 7. 1915. Ve stejném čísle je čtenář poprvé zpraven i o dobytí Lvova. Snímky z s titulkem „Ze znovudobyté pevnosti Přemyšlu.“⁶⁷ vyšly ještě o týden později.

Další významnou akci na východním bojišti vycházela ze širokého pásu ohraničeného Vislou a Bugem a jejím cílem byl Brest Litevský. Ofensiva byla zahájena 23. června, bezprostředně po osvobození Lvova, avšak oproti Gorlické nebyla blesková.⁶⁸ Během tohoto letního tažení se odehrály těžké boje u Tomaszówa (25.–27. června) a 2. bitva

---

62 ŠEDIVÝ 2001, 97

63 NEDOROST 2006b, 231

64 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 221

65 Světozor č. 35/XV

66 Světozor č. 44/XV

67 Světozor č. 45/XV

68 NEDOROST 2006b, 232

u Krašniku (1.–10. července). Město Lublin bylo dobyto 30. července, poté, co se 11. armádě podařilo prolomit obranu 3. ruské armády u Krasnostavi.⁶⁹ Samotný Brest Litevský kapituloval 25. srpna.⁷⁰

Čísla 41–46, která vycházela od začátku této ofensivy do dobytí Lublinu se o ní svou textovou částí nezmiňují, skladba fotografií se nevymyká normálu. Přesto však čísla 45 a 46 obsahují větší podíl válečných fotografií než bylo obvyklé, 41,9 % a 47,5 % oproti 28,3 % předchozího č. 44 a 31,4 % následujícího čísla 47. Tato čísla vyšla 23. a 30. července, to znamená v době, kdy se bojovalo o Lublin. Ozvěny z letního tažení lze v časopise vidět až v následujícím ročníku XVI, přesněji: v jeho 2. čísle, vydaném 10. září, se nachází dva „Obrázky z obsazeného Lublína“, v č. 4 se nalézají fotografie nazvaná „Vítězná rakouská jízda v Lublíně“, číslo 8 obsahuje snímek „Krasnik v Rusku, známý svými krutými boji.“

Kromě letních rakousko-uherských úspěchů si mohly Ústřední mocnosti připisat k dobru stokilometrový průlom v prostoru Przasnysze a ve dnech 4.–7. srpna byla obsazena Varšava. Po dobytí nejmodernější ruské pevnosti Novogeorgievsk 20. srpna se vojska vydala k výše zmíněnému Brestu Litevskému.⁷¹ Po těchto akcích AOK obrátilo svou pozornost na ruské příhraniční pevnosti, které byly v rychlém sledu obsazeny. Jednalo se o pevnosti Luck (31. srpna) a Dubno (8. září). Během měsíce září podniklo Rusko řadu protiútoků, největší z nich proti Lucku v době 13.–24. září, bojovalo se též i u Dubna. Vytrvalé ruské úderů zastavily koncem září spolu s podzimními dešti další postup vojsk Ústředních mocností.⁷² Fronta se stabilizovala přibližně na čáře Černovice – Dubno – Pinsk – Barenoviči.⁷³

Záříjové boje si v časopise svou zmínku v časopise nevysloužily, jediné, co je na fotografickém doprovodu zvláštního, je neobvykle vysoký počet snímků pochodů v období září–říjen 1915, což ale není dostatečně silný ukazatel pro to, aby s tímto faktem mohly být spojeny tehdejší boje na východní frontě.

---

69 ŠEDIVÝ 2001, 99

70 NEDOROST 2006b, 242

71 NEDOROST 2006b, 242

72 NEDOROST 2006b, 246

73 ŠEDIVÝ 2001, 100

4.2.3. Rok 1916

První větší útoky roku 1916 měly na svědomí ruské armády. 24. února se Stavka rozhodla, že zahájí 2. března ofensivu, aby ulehčila svým spojencům na Západě.⁷⁴ Tato ruská podpora měla mít za úkol zbrzdění přesunu německých vojáků na západ. Za její cíl byl stanoven důležitý strategický uzel Vilnius.⁷⁵ Termín začátku března se nepodařilo dodržet kvůli nedostatku nábojů a tak byl útok odložen na 18. března pro Západní a na 21. března pro Severní front.⁷⁶ Březnová akce se ukázala být pro Rusy katastrofou, 21. března vrhá náčelník ruského generálního štábu, generál Alexejev, proti německému obrannému pásu špatně vybavenou sílu čtyř ruských armád, která ztroskotává už na německých drátěných překážkách, protože vojáci s sebou neměli ani tu nejzákladnější výzbroj.⁷⁷ Car Mikuláš II. pak posledního března ofensivu zastavil.⁷⁸

K významnějšímu pohybu na východní frontě došlo až v rámci tzv. Brusilovovy ofensivy, která začala v červnu 1916. Tato ofensiva byla jedním z klíčových momentů 1. světové války, díky ní bylo odlehčeno jednotkám Dohody jak na italském, tak na francouzském bojišti a Ústředním mocnostem byla uštědřena rána, ze které se do konce války nevzpamatovaly.⁷⁹ Za hlavní směr útoku jihozápadního frontu byl označen Luck a Evertův 42. armádní sbor má zaútočit na Kovel. Všechny síly měly být na ofensivu připraveny do 10. května.⁸⁰

Ofensiva začala 4. června a byla pro německou a rakouskou stranu velkým překvapením.⁸¹ Útok ruské pěchoty probíhal ve třech až čtyřech sledech, z nichž každý měl svůj specifický úkol.⁸² Ofensiva se dařila a dva dny později pak rakousko-uherskou 4. armádu arcivévody Josefa Ferdinanda stihla pohroma v podobě svéhlavého rozkazu generála Martinyho, který nařídil X. sboru ústup,⁸³ přičemž ale jeho postavení nebyla vážně ohrožena.⁸⁴ Tímto ústupem byla znovu roztržena fronta

---

74 WESTWELL 2004, 86

75 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 226

76 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 227

77 HEŘTOVÁ 2008, 250

78 HEŘTOVÁ 2008, 250

79 HEŘTOVÁ 2008, 288

80 HEŘTOVÁ 2008, 256

81 NEDOROST 2007 – Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 3. díl Do hořkého konce. Praha 2007, 25

82 NEDOROST 2007, 25

83 ŠEDIVÝ 2001, 110

84 NEDOROST 2007, 33

a tak rakouským jednotkám nezbylo nic, než dále ustoupit až k luckému předmostí a tamějšímu Polesí v pripjaťských bažinách.⁸⁵ Když 7. června ruské síly zaútočily na Luck, rakouské jednotky se nezmohly na větší obranu a dále ustupovaly až za řeku Styr.⁸⁶ U města Lucku se ruský postup zastavil a 14. června se Brusilov rozhodl pro novou ofensivu, která se ale rozpadla v lokální útoky.⁸⁷ Ruské úspěchy se ale sklízely na jižní části fronty. Do konce června se podařilo generálu Lečickému dobýt Bukovinu a měl v plánu vstoupit do uherských nížin, když mu stavka dala rozkaz, aby podpořil 7. a 11. armádu dobytím prostoru kolem Stanislavu.⁸⁸ Když po dlouhých průtazích zahájil 2. července ruský generál Evert útok směrem na Baranoviči, který po několika dnech ztroskotal a Brusilov den na to započal s novou ofensivou kolem Lucku a zatlačil tak spojenecké jednotky o 30 kilometrů západním směrem, podařilo se rakouským a německým silám s těžkými zrátkami zabránit přístupu k důležitým bodům Kovel a Stochod.⁸⁹ Tím se postup ruských sil zastavil a i přes Brusilovovy útoky u Stochodu zahájené 28. července se už žádné další územní zisky pro ruskou stranu nekonaly a v září a říjnu ofensiva spěla ke svému konci.⁹⁰ Tolik tedy v silné zkratce a zjednodušení k Brusilovově ofensivě.

Pro „aktuální“ informace o březnovém útoku ruských sil beru v potaz čísla Světozoru 30–32. V těchto číslech četnost válečných fotografií kolísala z 56 % na 16,7 % a zpět na 48,4 %, nicméně si tento propad nedokážu vysvětlit. Číslo 32 nicméně obsahuje rubriku „*Obrázky ze severní fronty*“,⁹¹ která se nachází i v čísle následujícím.

V období nejurputnějších bojů, tzn. v červnu, červenci a srpnu 1916, bylo vydáno dvanáct čísel časopisu Světozor. V těchto číslech 42/XVI–1/XVII však přes všechny neúspěchy armád Ústředních mocností nelze zaznamenat větší propad v publikování válečných fotografií. Procenta podílu těchto snímků na celkovém obsahu se nevymykají normálu, abnormálně nízký počet válečných snímků je pouze v posledním srpnovém čísle 1 XVII. ročníku.

---

85 NEDOROST 2007, 33

86 ŠEDIVÝ 2001, 111

87 HEŘTOVÁ 2008, 282

88 HEŘTOVÁ 2008, 285

89 HEŘTOVÁ 2008, 285

90 HEŘTOVÁ 2008, 285

91 Světozor č. 32/XVI

Celkem je v těchto dvanácti číslech 7 snímků s určitostí se týkajících východní fronty. První je již ve 42. čísle s datem vydání 7. června a ukazuje „*Pohled s aeroplanu na ruské baterie v Karpatech.*“⁹². Č. 48 obsahuje snímek z bažin Podlesí v Rusku, č. 51 pak „*Zničený železný most přes Stochod.*“⁹³ Poslední dvě zmíněné fotografie tedy s jistotou mají návaznost na dění u města Lucku.

Dozvuky Brusilovovy ofensivy jsou v obrazovém složení Světozoru skoro neviditelné, do konce roku 1916 byly fotografie z východu otisknuty jen v deseti instancích a ty se přímo netýkají letně-podzimního ruského tažení. Větší informace ve stejném časovém úseku jsou čtenáři přineseny z bojiště na Sommě.

4.2.4. Rok 1917

Pro české země byla významnou bojovou akcí tohoto roku bitva u Zborova, která proběhla v rámci raně červencové Kerenského ofensivy. Dále se uskutečnila tzv. „Letní cesta“, ofensiva připravovaná Ústředními mocnostmi, která byla zahájena 19. července 1917.

Kerenského ofensivou je rozuměn útok ruských sil na Ústřední mocnosti, za hlavní strategický cíl byl určen Lvov. Z počátku byla úspěšná, byla dobyta města Halič, Kalus a Stanislav.⁹⁴ Bitva u Koniuch a Zborova byla jednou epizodou této ofensivy. Šlo vlastně o průlom ruských sil 11. armády „*na styku nejsevernějšího křídla Jižní armády a IX. sboru 2. armády.*“⁹⁵ 1. července vyrazily ruské síly u Koniuch do útoku a přinutila rakousko-uherské jednotky k ústupu, nicméně průlom se nepodařil.⁹⁶ Československá brigáda, která působila v rámci XLIX. ruského sboru přebrala od finských jednotek v noci na 22. června postavení mezi Pohrebce a Jozefówkou a do bitvy se dala 2. července, obsadila strategickou kótu 392 a obsadila zákopy u Zborova.⁹⁷ Čechoslovákům se podařil průlom fronty do hloubky až 5 kilometrů, nicméně jejich úsilí vyšlo vniveč, když ruské zálohy vypověděly poslušnost.⁹⁸ V rámci Kerenského

---

92 Světozor č. 42/XVI

93 Světozor č. 51/XVI

94 HEŘTOVÁ 2008, 369

95 ŠEDIVÝ 2001, 119

96 NEDOROST 2007, 94

97 NEDOROST 2007, 96

98 NEDOROST 2007, 99

ofensivy se bojovalo také v jižní části východní fronty, 7. července tam na rakouskou 3. armádu zaútočily ruské jednotky pod vedením generála Kornilova.⁹⁹

Letní cesta byla odpovědí Ústředních mocností na ruský útok, nicméně byla plánována již předtím, než se Kerenského ofensiva uskutečnila.¹⁰⁰ V červenci byl zahájen útok generálem Hoffmannem východně od Zločova, kde došlo k průlomům ruské fronty a města Halič se Stanislaví byla znovudobyta 23. července.¹⁰¹ Ústup ruských jednotek se poté už fakticky nezastavil a v srpnu útočníci postoupili do hloubky 120 km. Posledním větším bojem byla na severu ofensiva Němců směrem na Rigu zahájena 1. září. Město samotné bylo dobyto o dva dny později poté, co Rusové dostali rozkaz k ústupu.¹⁰² Po těchto událostech byly ruské síly, hlavně kvůli říjnové revoluci, v rozkladu a nezmohly se na organizovaný odpor.¹⁰³

Tak tedy jaký byl obraz východní fronty na stránkách Světozoru? Od začátku roku 1917 do zahájení Kerenského ofensivy vyšla časopisu čísla 19–45, ve kterých je 15 fotografií z okolí východního bojiště. V lednovém čísle se nachází rubrika „*Obrázky z ruského bojiště*“¹⁰⁴ o pěti snímcích, v č. 23 je zobrazena „*Nejzazší německá fronta u Rigy*“¹⁰⁵ a čtyřicáté číslo obsahuje fotografii „*Kabaret, pořádaný hudbou pěš. pluku 26 u Zločova*“.¹⁰⁶ Při letním ruském útoku (počítám období 1.–18. červenec, tudíž čísla 46–48), nebyla publikována taková fotografie ani jedna, nicméně č. 47 obsahuje snímek rakouského, blíže neidentifikovaného útoku.

Od začátku letního tažení po konec roku 1917 jsou však fotografie z východní fronty častější. Číslo 50 z 8. srpna přichází se snímkem „*Hořící vesnice u Koniuch s rakousko-uherským postavením*“,¹⁰⁷ v čísle 52, které vyšlo 29. srpna je pak fotografie z Tarnopole s poněkud delším popiskem: „*Demonstrace ruského vojska v Tarnopoli krátce před obsazením města rakousko-uherskou armádou. Prapory mají nápisy: „Mír bez anexí*

---

99 WESTWELL 2004, 136

100 ŠEDIVÝ 2001, 122

101 NEDOROST 2007, 102

102 NEDOROST 2007, 107

103 ŠEDIVÝ 2001, 124

104 Světozor č. 19/XVII

105 Světozor č. 23/XVII

106 Světozor č. 40/XVII

107 Světozor č. 50/XVII

*a náhrad.*¹⁰⁸ Toto město bylo obsazeno 24. července,¹⁰⁹ zpráva tedy má přes měsíc zpoždění.

U snímků z nového XVIII. ročníku už bývá častěji uvedeno odkud jsou a tak v čísle 1 nalézáme snímek z Tarnopole a Stanislavi, 3. číslo přináší fotografii hořícího „*městysu Buczacze s výše 1 000 m.*“¹¹⁰, v č. 4 z 26. září je několik fotografií z dobytého Ivangorodu. Do konce roku 1917 se pak v týdeníku objevuje ještě 12 obrázků podobného typu, ve vánočním dvojčísle 16-17 se dokonce objevil snímek z rusko-rakouského vyjednávání o příměří.

4.2.5. Rok 1918

Začátek roku 1918 se nesl v duchu mírových jednání mezi Ústředními mocnostmi a Ruskem pod kontrolou bolševiků v Brestu Litevském [71]. Tato jednání byla zdoluhavá, na drsné mírové podmínky přistoupila pouze Ukrajinská delegace, která podepsala mírovou smlouvu s Německem a Rakouskem-Uherskem dne 9. února 1918.¹¹¹ V odpověď na váhavost ruské strany pak po vypršení příměří 18. února Ústřední mocnosti zahájily postup přes Ukrajinu na východ až na linii Narva – Kyjev, který byl zastaven až 3. března podepsáním míru v Brestu Litevském mezi sovětským Ruskem a Ústředními mocnostmi.¹¹² I po uzavření míru ale armády obsazovaly důležitá centra jako Charkov či Oděsu.¹¹³

Zprávy o mírových poradách do týdeníku Světozor začaly pronikat v čísle 20 s datem vydání 16. ledna. Jedná se o jednu fotografii, na kterou je odkázáno výše. Následující číslo už přináší snímků víc, poprvé je zmíněno i místo mírových jednání – Brest Litevský. Jsou fotografováni členové rakousko-uherské a ukrajinské delegace. S informací o podepsání mírové smlouvy s Ukrajinou přichází 25. číslo, vydané 20. února. Obsahuje rubriku „*K mírové smlouvě s Ukrajinou*“, která čítá 3 snímky včetně „*pečetění mírové smlouvy v noci dne 9. února 1918.*“¹¹⁴ Další fotografie dokumentující podepisování této smlouvy je v čísle 27. Od čísla 30 z 27. března se

---

108 Světozor č. 52/XVII

109 NEDOROST 2007, 105

110 Světozor č. 3/XVIII

111 ŠEDIVÝ 2001, 124

112 WESTWELL 2004, 158

113 ŠEDIVÝ 2001, 124

114 Světozor č. 25/XVIII

v časopise objevují snímky z pochodu Ukrajinou a záboru města Oděsy (zejména v čísle 33, ale i v č. 51) a Kamence Podolského (hlavně v čísle 35).

4.2.6. Válka s Rumunskem

Na tomto místě bych se ještě ráda ve zkratce zmínila o válce s Rumunskem, která probíhala od 27. srpna 1916 do prosince 1917, kdy s Ústředními mocnostmi bylo podepsáno příměří a 7. května i mírová Bukureštská dohoda.¹¹⁵

Válku Rumunsko zahájilo vpádem do Rakousko-Uherského Sedmihradsko, nicméně rumunské síly 1. 2. a 4. armády uvázly na rakouských liniích na tak dlouho, aby bylo možno uspořádat dostatečně silnou protiofensivu, která po šesti týdnech od vpádu Rumunů donutila armády k ústupu a Sedmihradsko osvobodila.¹¹⁶ Po vyhlášení války 3. září Bulharsko na Rumunsko zaútočilo, nicméně na rozhodující průlom si muselo počkat až do listopadu na bitvu u Târgul Jiu.¹¹⁷ Bukurešť byla dobyta s pomocí německé deváté a Mackensenovy Dunajské armády¹¹⁸ 6. prosince 1916.¹¹⁹

Fotografie s Rumunskou problematikou se ve Světozor začínají tisknout od 2. čísla XVII. Ročníku, které mělo datum vydání 6. 9. 1916, kdy byli čtenáři informováni o tom, že Rumunsko vyhlásilo Rakousku-Uhersku válku. Při této příležitosti redaktoři publikovali tři snímky hlavního města Bukurešti, portrét Jana Bratinau, rumunského ministerského předsedy a sedm fotografií rumunské armády. Z vojenských zisků byl otisknut např. v čísle 18 snímek s popiskem: „*Město Kampolung na hranici sedmihradsko-rumunské, o něž dlouho bylo zápoleno a jehož dobytí otevřelo cestu průsmykem Törzburgským.*“¹²⁰ Publikace snímků z Rumunska se definitivně uzavřela s podepsáním mírové smlouvy. Poslední fotografie je čtenáři představována takto: „*K nedávno uzavřenému míru s Rumunskem. Závěrečný podpis delegáta rakousko-uherského barona Buriana.*“¹²¹

---

115 WESTWELL 2004, 164

116 ŠEDIVÝ 2001, 117

117 NEDOROST 2007, 73

118 Jednalo se o složenou bulharsko-německo-tureckou armádu, rakousko-uherské síly v armádě nebyly.

119 WESTWELL 2004, 109

120 Světozor č. 18/XVII

121 Světozor č. 41/XVIII

4.3. Boje na Balkáně

První posrpnová zmínka o tom, že se na jihu válčí se objevila v čísle 37 XV. ročníku, s datem vydání 28. května 1915. Jde o rubriku „*Obrázky z jižního bojiště*“,¹²² nicméně konkrétnější označení místa se nikde nepíše. Navíc 23. května vyhlásila Itálie válku Rakousko-Uhersku, tak je možné, se se fotografie týkají spíše této události. Častější informace o balkánském bojišti se v týdeníku objevují až od 8. čísla XVI. ročníku, které bylo vydáno 22. října 1915, v podstatě se vstupem Bulharska do války na straně Ústředních mocností (14. října). Dne 6. září byla Bulharskem, Německem a Rakousko-Uherskem podepsána vojenská dohoda, která strany zavazovala ke zničení Srbska.¹²³ Plán počítal s hlavním úderem z uherské nížiny údolím Moravy proti Bělehradu a bulharský pomocný úder přes Makedonii směrem na Albánii.¹²⁴ Hlavní úder vedl německý generál Mackensen [72] spojenými silami 11. německé armády a 3. rakousko-uherské armády posílené německým XXII. záložním sborem.¹²⁵ 6. října ofensiva začala a probíhala nadmíru dobře – 9. 10. byl dobyt Bělehrad, 31. 10. Kragujevac, 15. listopadu Niš; bulharským jednotkám se podařilo Srby odříznout od Soluně, kde se vylodila Dohodová armáda a posledním organizovaným odporem Srbů před ústupem přes albánské hory k moři byla bitva na Kosově poli, probíhající ve dnech 19.–25. listopadu.¹²⁶

Od porážky Srbska byl už jen krok k porážce Černé Hory, což si ostatně AOK uvědomovalo. V lednu 1916 byla zahájena ofensiva, jejímž klíčovým úspěchem bylo dobytí vrchu Lovčen XIX. sborem a 23. ledna Černá Hora kapitulovala.¹²⁷ Rakouské jednotky poté pokračovaly směrem do Albánie, 27. února padla přímořská Drač. Severní část Albánie byla dobytá do konce května 1916.¹²⁸

S říjnem 1915 se v časopise Světozor objevuje přímo smršť fotografií, které mají spojitost s balkánskou frontou. Již č. 8 obsahuje portrét maršála Gallwitze, vrchního velitele německé armády, který se zúčastnil Srbského tažení, číslo 11 z 12. listopadu

---

122 Světozor č. 37/XV

123 WESTWELL 2004, 76

124 NEDOROST 2006b, 71

125 NEDOROST 2006b, 72

126 NEDOROST 2006b, 72

127 NEDOROST 2006b, 74

128 ŠEDIVÝ 2001, 104

infromuje o dobytí Kragujevace spojeneckou armádou, č. 13 přináší fotografii „*Obtíže spojeneckých armád v Srbsku na močálovitých silnicích. Německé oddělení strojních pušek.*“¹²⁹, následující číslo 14 píše, že Srbsko je dobyto. Šestnácté číslo obsahuje fotografie Skadaru, nového sídla černohorské vlády, v čísle 19 je pak k nalezení rubrika „*Obrázky z Albanie.*“¹³⁰ obsahující 4 snímky, z toho jeden zobrazující město Drač. V čísle 23 z 2. února 1916 je pak celkem kuriózní fotografie, jejíž popisek zní: „*Srbský král Petr a generál Putnik při útěku přenášení na nosítkách přes hranici albánskou.*“¹³¹ Hlavní nápor fotografií z tohoto bojiště končí s číslem 26, tedy na konci února 1916.

Dalšími událostmi, které ve časopise Světozor mají svou ozvěnu ve formě alespoň jedné fotografie, jsou především akce bulharského a německého původu, jako je např. preventivní úder Bulharska proti řecké Makedonii ze 17. srpna 1916,¹³² či boje o Monastir.

Významná informace z posledního roku války je k nalezení v č. 27 XVIII. ročníku z 6. března 1918. Objevuje se tam totiž fotografie „*K mírovým dějinám za nynější války. Jednání o mír s Černou Horou. Schůzka rakousko-uherských a černohorských důstojníků na hranicích.*“¹³³ Jako děsivý dovětek k balkánské situaci se ale jeví prostý portrét generála Francheta D'Esperey z 8. čísla XIX. ročníku, vydaného 30. 10. 1918. Kromě označení muže v popisku stojí: „*K ofensivě dohodových vojsk na Balkáně.*“¹³⁴ O průběhu této akce však už v časopise není ani fotografie.

4.4. Boje na italské frontě

4.4.1. Rok 1915

Itálie vyhlásila Rakousko-Uhersku válku dne 23. května 1915. První číslo, které mohlo přinést informaci o novém válečném stavu je č. 37 XV. ročníku. V tomto čísle ale problém vyhlášení války redaktoři neřeší, jediný náznak ale můžeme spatřit v rubrice

---

129 Světozor 1č. 3/XVI

130 Světozor č. 19/XVI

131 Světozor č. 23/XVI

132 WESTWELL 2004, 106

133 Světozor č. 27/XVIII

134 Světozor č. 8/XIX

„Obrázky z jižního bojiště“¹³⁵ která v něm byla otisknuta. V popisku ani jedné fotografie však není zmíněno místo jejího pořízení. Fotografie z Italské fronty se v časopise začnou pozvolna objevovat bez toho, aby bylo čtenáři jasně sděleno, že Itálie vyhlásila válku. První rubrika zmiňující tento fakt je v 46. čísle a nazývá se: „*Italské loďstvo*“¹³⁶ Další fotografie se objevují v č. 7 XVI. Ročníku s podtitulkem „*Následník trůnu arcivévoda Karel František Josef na Italské frontě*“¹³⁷

Vyhlášení války ze strany Itálie AOK nepřekvapilo,¹³⁸ snad by se dalo dokonce říct, že tuto akci očekávalo, protože se 18. května dozvědělo o tzv. Londýnské smlouvě z 26. dubna 1915, kterou uzavřelo Italské království se členy Dohody.¹³⁹ Od té doby byly přesouvány na Italské hranice posily z východní fronty a Srbska.¹⁴⁰ Jihozápadní fronta rakouské armády podléhala velení arcivévody Eugena a dělila se na tři části. První byla v oblasti Tyrolska, druhá zabezpečovala hranice Korutanska a třetí, pod velením generála Svetozara Boroeviče hájila Přímoří na řece Soče.¹⁴¹ Právě na třetím úseku bylo možné očekávat hlavní nápor nepřítele, což se také jedenácti bitvami na Soče potvrdilo. Proti těmto jednotkám stála síla čtyř italských polních armád a jedné bojové skupiny.¹⁴² Prvotní nápor italských sil stávající, nepříliš silné, jednotky zadržely.¹⁴³ Další posily začaly z východní fronty odjíždět 3. června.¹⁴⁴

Poté, co ztroskotal útok 1. a 2. italské armády proti Tyrolsku, přeneslo italské vrchní velení svůj zájem na Sočský prostor.¹⁴⁵ První čtyři bitvy vymezily hlavní linie fronty, nejsilnější italské útoky byly vedeny v ohybu řeky u Plavy, proti předmostí Gorice u Monte Sabotina, na výšinách Podgory a v Krasu.¹⁴⁶ První bitva na řece Soče začala měsíc po vyhlášení války Rakousku-Uhersku, ve dnech 23. června–7. července. Italové zaútočili na jih od města Gorice a přestože měli dvojnásobnou přesilu, nedokázali jí

---

135 Světozor č. 37/XV

136 Světozor č. 46/XV

137 Světozor č. 7/XVI

138 ŠEDIVÝ 2001, 125

139 NEDOROST 2006b, 256

140 WESTWELL 2004, 63

141 ŠEDIVÝ 2001, 125

142 NEDOROST 2006b, 259

143 NEDOROST 2006b, 257

144 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 221

145 NEDOROST 2006b, 263

146 NEDOROST 2006b, 262

využít.¹⁴⁷ Týden po tomto útoku vypukla 2. bitva na Soče, trvající od 18. 7. do 10. 8., při které Italové zaútočili po celé délce sočské fronty.¹⁴⁸ I když byl útok uskutečněn s 250 000 muži, něco málo přes 100 000 rakouských vojáků je dokázalo odrazit.¹⁴⁹

První číslo časopisu Světozor, které vyšlo od samého počátku 1. bitvy na Soče je č. 41 XV. ročníku s datem vydání 25. června. První dvě bitvy na Italské frontě časově pokrývají čísla Světozoru 41–48. Začátek bojů na Soče se částečně kryje s ofensivou na Gorlici, tedy to, co bylo řečeno pro situaci v létě 1915 na východní frontě platí i zde. Skladba fotografií se od ostatních čísel zvláště neliší, jen č. 45 a 46 obsahují větší podíl válečných snímků než čísla ostatní. U žádných fotografií není uvedeno, že by byly z Italské fronty.

Další dva velké útoky proběhly až v podzimních měsících. 3. bitva na Soče ve dnech 18. října–4. listopadu měla stejný výsledek jako první dvě a to i přes velmi důkladnou sedmdesátihodinovou dělostřeleckou přípravu ze strany Itálie.¹⁵⁰ 4. bitva, která začala o šest dnů později, 10. listopadu a trvala až do 11. prosince měla už poněkud komplikovanější průběh. První den bitvy zaútočili Italové na celé frontě, 3. armáda mířila na plošinu Krasu, Monte S. Michele a výšiny jihozápadně od S. Martina del Carso. Energické útoky v oblasti Doberda zastavila až nadcházející zima. Přeze všechno si však rakousko-uherská 5. armáda dokázala uhájit nejdůležitější opěrné body.¹⁵¹ *„Ztráty obránců dosáhly od 10. listopadu do 1. prosince tentokrát alarmujícího poměru přibližně 1 : 1 (49 000 proti 49 000 italským).“¹⁵²*

Zda-li časopis nějak reaguje na podzimní události z Italské fronty, nečiní tak velmi zjevně. V době 3. a 4. bitvy na Soče vyšly časopisu čísla 8–15. První fotografie je v desátém čísle a zobrazuje doberdobskou planinu. V čísle 12 je fotografie s popiskem: *„Rakouská hlídka ve sněhu Dolomit.“* Toto číslo má také neobvykle vysoký počet fotografií bojových pozic. Další jednoznačnou spojitost s válečnými událostmi v Itálii lze nalézt už jen v 15. čísle, vydaném 8. prosince 1915, které obsahuje čtyři snímky

---

147 ŠEDIVÝ 2001, 126

148 FUČÍK/PAVLÍK 2008 — Josef FUČÍK / Marek PAVLÍK: Sočská fronta 1915–1917. Průvodce po místech bojů vojáků z českých zemí (Julské Alpy – Banjšice – Kras – Přímoří). Praha 2008, 36

149 NEDOROST 2006b, 264

150 ŠEDIVÝ 2001, 127

151 NEDOROST 2006b, 268

152 ŠEDIVÝ 2001, 128

z jižního bojiště, ovšem jen jedna je z fronty v Itálii. Je na ní zobrazena idylická krajina s řekou Sočou. Co se týče fotografického obsahu jako celku, číslo 9 z 29. 10. obsahuje jen pět válečných fotografií z celkového obsahu 65, což je vyjimečně málo. První prosincové číslo 14 má ale naopak vyjimečně vysoký 48,4% podíl válečných fotografií na obrazovém doprovodu časopisu. Ani v dalších dvou měsících Světozoru nelze najít snímky, které by se jasně vztahovaly k Italské frontě.

4.4.2. Rok 1916

V roce 1916 bylo na Italské frontě provedeno několik důležitých akcí. Mezi ně patří Italy rozpoutaná pátá až devátá bitva na Soče a rakouská Conradova ofensiva.

Pátá bitva na Soče probíhala od 11. do 16. března, tentokrát boje probíhaly hlavně v prostoru Monte S. Michele a italům se podařilo proniknout až na výšiny Doberda, kde byl střed prvního rakousko-uherského obranného postavení, síly byly ale s úspěchem odraženy.¹⁵³ Oproti čtvrté bitvě na Soči se jednalo o pouhou potyčku, italské ztráty činily 6 000 mužů, obránci jich ztratili 2 000.¹⁵⁴

Po této bitvě následovala Conradova ofensiva. Myšlenka vyplývala ještě ze starého, předválečného operačního plánu.¹⁵⁵ Ofensiva vycházela z jižního Tyrolska, dvě rakousko-uherské armády měly prolomit frontu v pásu mezi Roveretem a Suganským údolím. Cílem útoku byla benátská nížina, jejíž obsazení by „zpečetilo osud hlavních italských sil na Soče.“¹⁵⁶ Příprava rakouské 3. Kövessovy a 11. Danklovy armády však neunikla pozornosti Itálie, která se na útok, který započal 15. května 1916, řádně připravila. Čelu střední útočné skupiny velel arcivévoda Karel František Josef, který byl jmenován podmaršálkem a velitelem XX. Sboru 11. armády generála Dankla.¹⁵⁷ Mezi důležité momenty bojů patří dobytí vrchu Zugna Torta 18. května, dobře chráněný bod italského odporu, obsazení Col Santa následujícího dne a vrch Civaron 26. května.¹⁵⁸ Rakousko-Uherské jednotky dosáhly Asiaga a Arsiera. Přesto, kvůli ztrátě momentu překvapení a silným italským zálohám 17. června ofensiva skončila.¹⁵⁹

---

153 ŠEDIVÝ 2001, 128

154 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 40

155 NEDOROST 2006b, 291

156 ŠEDIVÝ 2001, 128

157 NEDOROST 2006b, 292

158 NEDOROST 2006b, 295

159 NEDOROST 2006b, 295

Rakousko-uherské jednotky zaujaly obranné pozice na čáře Pasubio – Monte Cimone – Val d'Assa a k severu po Carzano.¹⁶⁰

Přípravě šesté bitvy na Soče věnovalo italské velení mimořádnou pozornost, o čemž může svědčit i skutečnost, že své útoky obnovily až v průběhu léta 1916.¹⁶¹ Boje probíhaly od 4. do 16. srpna. V této bitvě jako první ze Sočských získala Itálie významnější územní zisky a to sice Gorici a Monte San Michele. Rakousko-Uherská armáda byla nucena vyklidit linie u Doberda a Sabotina.¹⁶² Poslední tři bitvy na Soče, se odehrály ve dnech 14.–19. září, 9.–12. října a 31. října–4. listopadu. Ani jedna už ale nepřinesla vážnější územní zisky.

Reflexe událostí na Italské frontě byla pro tento rok v týdeníku Světozor následující. První explicitní zmínka o čemkoliv italském byla v časopise učiněna v 31. čísle XVI. Ročníku, které bylo vydáno 29. března 1916. Jedná se o fotografii, která je popsána slovy: „*Italští zajatci pracují na barákovém táboře v Německém Brodě.*“¹⁶³, další fotografie označující místo pořízení jako sočskou frontu se nachází až v č. 44 z 21. června a je to fotografie válečné idylly. Pak už jsou zmínky o Itálii častější. Číslo 46 v rubrice naše obrazy z bojiště publikuje jeden snímek z italské fronty, č. 47 obsahuje fotografii s názvem „*Naše loďstvo vrací se od návštěvy italského pobřeží.*“¹⁶⁴ V Čísle 49 z 26. srpna je snímek zobrazující „*Italské pozice na hoře Mastníku.*“¹⁶⁵ v čísle 50 pak jsou ke shlédnutí „*horské pekárny na jižním bojišti.*“¹⁶⁶ Taková je situace do konce srpna, tedy do konce 6. bitvy na Soče.

V tomto období jsou svými nízkými počty válečných fotografií zajímavá zejména č. 34 z 19. dubna 1916, obsahující takové fotografie jen dvě, č. 38 ze 17. května se čtyřmi snímky a číslo 41 z 31. května obsahovalo tři. Všechna tato uvedená čísla měla menší než 13% podíl válečných fotografií na celkovém obsahu. V době tisku prvního zmíněného č. 34 se na Italské frontě nic převratného nedělo, č. 38 by čistě teoreticky mohlo mít spojitost s právě započatou Conradovou ofensivou, ale není to moc

---

160 ŠEDIVÝ 2001, 130

161 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 41

162 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 41

163 Světozor č. 31/XVI

164 Světozor č. 47/XVI

165 Světozor č. 49/XVI

166 Světozor č. 50/XVI

pravděpodobné a nízký počet válečných fotografií v č. 41 bude mít spojitost spíše s děním na východní frontě.

V době od září do prosince 1916 se zmínky o dění v Itálii dají rozdělit na dvě vlny. První vlna zahrnuje čísla 1 až 5 nového XVII. ročníku a pokrývá měsíc září, druhá pak č. 8–10, která vyšla v období říjen–listopad. Snímky ze září vychází v rubrikách „*Z italského bojiště*“¹⁶⁷ či „*Z italské armády*“;¹⁶⁸ fotografie z podzimu jsou ale o něco triumfálnější. Na úvodním vyobrazení č. 8 je vyfocen „*Danteův pomník v Terstu s válečnou kořistí*“.¹⁶⁹ Redaktoři sami se v příštím čísle omlouvají za chybu, protože pomník je v Tridentu. V devátém čísle je pak snímek italského ukořistěného hmoždíře 28 cm.

Jak v minulém období překvapovala čísla s malým počtem válečných fotografií, zde je tomu naopak. Čísla 2, 3, 5 a 7 mají všechna nadpoloviční podíl válečných snímků. Nadměrný počet takových fotografií v čísle 5 snad může mít spojitost se sedmou bitvou na Soče, protože dané číslo vyšlo týden poté, co boje skončily.

4.4.3. Rok 1917

Mezi důležité akce na Italské frontě pro rok 1917 se počítá desátá a jedenáctá bitva na Soče a zejména rakouský průlom u Kobaridu (italské Caporetto), díky kterému došlo k posunu fronty od řeky Soče k Piavě.

V 10. bitvě na Soče se italové rozhodli soustředit na jižní část fronty, která otevírala přístup k Terstu, důležitého centra a klíčového bodu pro další postup na východní jaderské pobřeží. Také proto již v březnu 1917 zahájilo Comando supremo, italské velení, zatím největší přeskupení sil, které bylo ukončeno až začátkem května.¹⁷⁰ Přísun nových záloh také umožnil, aby byla vytvořena ofensivní sestava táhnoucí se od Krnu k Panzanskému zálivu v délce přibližně 65 kilometrů.¹⁷¹

Útok na rakouské pozice začal 12. května, důkladnou, tři dny trvající dělostřeleckou přípravou, která zcela zničila přední okraj rakousko-uherské obrany.¹⁷² Boje pak

167 Světozor č. 2/XVII

168 Světozor č. 3/XVII

169 Světozor č. 8/XVII

170 FUČÍK 1999, 72

171 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 46

172 FUČÍK 1999, 77

pokračovaly do 23. května bez znatelnějších italských úspěchů a po několika dnech přestávky znovu pokračovaly až do 4. června,¹⁷³ kdy zahájil generál Boroevič úspěšný protiútok. Bitva skončila následující den, italské ztráty byly vyčísleny na 160 000 mužů, rakousko-uherské na 75 000.¹⁷⁴

Italské síly a nedostatek kreativity jejich hlavního velitele Luigiho Cadorny však ještě nebyly zcela vyčerpány, protože o zhruba dva měsíce později, 18. srpna propukla na Soče poslední, jedenáctá bitva. Po celodenní dělostřelecké přípravě přešla v noci na 19. srpna italská druhá armáda na úseku mezi Selem a Plavou na východní břeh řeky Soče,¹⁷⁵ 21. srpna pak začal útok na vrch Kuk 711, který byl důležitým bodem v rakouské linii obrany a který se prořídlým jednotkám nepodařilo udržet.¹⁷⁶ Rakouské jednotky ustupovaly a v noci na 24. srpna vyklidily i Banjšickou planinu, důležitý strategický bod¹⁷⁷ a stáhly se na linii Log – Kal – Podlaka – výšina 526 – Monte S. Gabriele.¹⁷⁸ Touto epizodou však jedenáctá bitva neskončila, klíčovým prostorem se stal hřbet Monte S. Gabriele. Nakonec se však rakousko-uherské síly vzmohly na protiútok, který byl zahájen 4. září a do dalšího dne byla dobytá ztracená obranná linie 1c, o Monte S. Gabriele však probíhaly boje až do 13. září.¹⁷⁹ Poslední bitva na Soče přinesla zatím největší ztráty na životech, ale pro Italy i největší územní zisky.¹⁸⁰

Odpovědí na Italy rozpoutané bitvy na Soče byl už od desáté sočské bitvy plánovaný útok.¹⁸¹ K uskutečnění plánu byl vybrán těžký horský terén mezi Bovcem (Plezzo) a Tolminem, který bránila italská 2. armáda, za cíl operace byl stanoven Kobarid, ležící několik kilometrů za frontou na Soče,¹⁸² a zde začala „druhá největší operace první světové války.“¹⁸³ Rakousko-Uherskou 10. a sočskou armádu, jež byla nově rozdělena na dvě, posílila německá 14. armáda Otty von Below.¹⁸⁴

---

173 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 47

174 ŠEDIVÝ 2001, 135

175 NEDOROST 2007 – Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 3. díl Do hořkého konce. Praha 2007, 178

176 FUČÍK 1999, 102

177 FUČÍK 1999, 104

178 ŠEDIVÝ 2001, 136

179 ŠEDIVÝ 2001, 137

180 FUČÍK 1999, 112

181 ŠEDIVÝ 2001, 137

182 ŠEDIVÝ 2001, 137

183 FUČÍK 1999, 116

184 NEDOROST 2007, 187

Ofensiva byla zahájena 24. října 1917 přepadem italských postavení u Bovce plynovými granáty a již první den dosáhla hloubka průlomu fronty asi 23 kilometrů,¹⁸⁵ čtvrtý den padlo Udine a v italské frontě byla 160 kilometrů široká mezer. ¹⁸⁶ Italové ustoupili za řeku Tagliamento, později se ústup proměnil v útěk,¹⁸⁷ 5. listopadu vydal Cadorna rozkaz k ústupu za řeku Piavu, kde je rakouští pronásledovatelé 10. 11. dostihli.¹⁸⁸ 2. prosince vydal císař Karel rozkaz k zastavení ofensivy.¹⁸⁹

Týdeník Světozor vydával fotografie z Italské fronty i v období mezi devátou a desátou bitvou na Soče, je jich ale pomálu. V čísle 23 s datem vydání 24. ledna 1917 je fotografie ukazující „*Italským vojskem zničený klášter*“¹⁹⁰, únorové číslo 30 přináší „*Rozdělení oběda vojsku v jižních Tyrolích*“,¹⁹¹ číslo 32 pak 2 fotografie v rubrice „*Z italské fronty*“.¹⁹² V dalších číslech začínají být snímky z italské fronty častější, i když 10. bitva na Soče začala až v květnu. Dubnové č. 34 obsahuje fotografii polní mše z italské fronty, následující číslo pak snímek s popiskem „*Stavba podzemních krytů na Krasu*“.¹⁹³ v čísle 38 nalezneme letecký snímek italského stanoviště ve výši 2 300 metrů.

První číslo, které vyšlo už za větších bojů na Soče je č. 39, které obsahuje fotografie týkající se bojů v Itálii tři. Jsou to fotografie „*Jezírko utvořené 28 cm granátem na hřbitově u Gorice*“, „*Vrhání pum rak.-uher. letcem na město Bassano v Benátsku*“ a „*Pohled na Veronu, hlavní město provincie v severní Itálii s aeroplanu*“.¹⁹⁴ V Čísle 42 ze 6. června je fotografie císaře Karla na frontě italské, v čísle následujícím nalezneme snímek granátové střelby na Krasu. Číslo 47, které vyšlo 11. července je zajímavé tím, že je v ní fotografie útoku, v popisku je pak stanoveno, že se jedná o bitvu na Soče [73].

---

185 FUČÍK/PAVLÍK 2008, 62

186 ŠEDIVÝ 2001, 137

187 NEDOROST 2007, 202

188 ŠEDIVÝ 2001, 141

189 NEDOROST 2007, 223

190 Světozor č. 23/XVII

191 Světozor č. 30/XVII

192 Světozor č. 32/XVII

193 Světozor č. 35/XVII

194 Světozor č. 39/XVII

Další fotografie se objevují až v číslech XVIII. ročníku, který začal vycházet 5. září 1917. První tři čísla vychází ještě v průběhu 11. bitvy na Soče a ve všech třech jsou snímky z italského prostředí. Číslo 1 ukazuje císaře a krále Karla na Soči, v čísle 2 je rubrika nazvaná: „Z nynějších bojů na Soči.“, ve které jsou dvě fotografie. Popisek jedné z nich, prosté krajinky zní: „nádherný obraz přírodní mění se obratem myšlenky na požár truchlivého obětiště tisíců a tisíců našich hrdinů.“¹⁹⁵ Číslo 3 pak přichází se třemi snímky pod nadpisem „Obrázky z 11. bitvy na Soči.“¹⁹⁶ Měsíc mezi 11. sočskou Světozor pokrývá čísla 4–8 a v každém z nich kromě 7. se nachází alespoň jedna fotografie z italského prostředí.

V čísle 10, které vyšlo 7. listopadu ale začíná do té doby neviděná smršť snímků z italských bojů. Jen do konce roku 1917 je jich v časopise publikováno ještě 25. Další ozvuky vítězné ofensivy se ale ve Světozoru objevují až do č. 31 s datem vydání 3. dubna 1918. V těchto měsících můžeme tedy spatřit takové fotografie jako: „Na planině Banšica – vyhození italských posic do povětří rakousko-uherskými zákopníky.“,¹⁹⁷ „Most na řece Soči, zatarasený drátěnými překážkami.“,¹⁹⁸ „Dobytí italského opěrného bodu – Rakousko-uherská přední stráž, ukrytá v propadlině po granátu, vyráží proti italským pozicím.“,¹⁹⁹ „Velký italský válečný aeroplan sestřelený rakousko-uherským dělostřelectvem.“,²⁰⁰ „Tábor rakousko-uherského vojska v rovině benátské.“,²⁰¹ „Rakousko-uherským dělostřelectvem zničená italská baterie na Tagliamentu.“,²⁰² „J. V. císař a král Karel na dobytém vrchu sv. Michaela.“,²⁰³ „Přechod rakousko-uherské armády přes řeku Tagliamentu.“,²⁰⁴ „Rak.-uher. vojsko útočí na pěchotu italskou v jejích zákopech.“,²⁰⁵ „Těžká pancéřová auta italská, kryjící ústup přes řeku Piave.“,²⁰⁶ „Zničený ital. Chrám sv. Michala na řece Piavě.“²⁰⁷ či „Rakousko-uherský vojín v úkrytu přestřihává drátěné

---

195 Světozor č. 2/XVIII

196 Světozor č. 3/XVIII

197 Světozor č. 10/XVIII

198 Světozor č. 10/XVIII

199 Světozor č. 11/XVIII

200 Světozor č. 12/XVIII

201 Světozor č. 12/XVIII

202 Světozor č. 12/XVIII

203 Světozor č. 14/XVIII

204 Světozor č. 14/XVIII

205 Světozor č. 19/XVIII

206 Světozor č. 20/XVIII

207 Světozor č. 28/XVIII

*překážky na italském postavení.*²⁰⁸ Tento neúplný výčet nechť je ilustrací toho, že o fotografie byl zjevně nesmírný zájem. Zobrazují vítězný postup k řece Piavě a z publikace snímků s takovou četností vyzařuje snad přímo nadšení ze situace na frontě.

4.4.4. Rok 1918

V posledním roce války se v Itálii odehrály dvě klíčové bitvy na Piavě, které se staly labutí písni rakousko-uherské armády.²⁰⁹ První byla ofensiva Rakousko-Uherská, druhý byl útok Dohody.

Dobu mezi ukončením ofensivy z minulého roku a novým útokem italské síly velmi dobře využily. Za Piavou byly za tohoto půlroku vybudovány silně opevněné pozice a armáda byla posílena brtiskými a francouzskými jednotkami.²¹⁰ Mínění, které sdílel i generál Borojević, a to sice, že Rakousko-Uhersko už díky své vyčerpanosti nebylo schopno pokračovat ve válce,²¹¹ nezabránilo AOK v tom, aby byla ofensiva na Piavu plánována a provedena. Na útok spoléhalo především spojenecké Německo, které se v červnu pokoušelo ohrozit Paříž.²¹²

Ofensiva začala 15. června na frontě široké asi 100 kilometrů.²¹³ Útok 11. armády z hor, který měl zamířit na Veronu se zprvu dařil,²¹⁴ ale pak se zastavil kvůli absenci záloh a nedostatku munice dělostřelectva; večer toho samého dne pak bylo rozkázáno, aby se stáhly do výchozích postavení.²¹⁵ Borojevićovým silám se na Piavě v průběhu 15. 6. podařilo za silící činnosti italského dělostřelectva a náletů letounů překročit řeku jednotkám pěti armádních sborů a po jejím překonání měla být zahájena stavba mostů, ne vždy se tomu tak kvůli silné palbě stalo.²¹⁶ Rakousko-uherská vojska získala území do hloubky 4 kilometrů než narazila na odpor italských sil.²¹⁷ 20. června byl ale

---

208 Světozor č. 30/XVIII

209 FUČÍK 2001 — Josef FUČÍK: Piava 1918. Praha 2001, 6

210 NEDOROST 2007, 232

211 ŠEDIVÝ 2001, 141

212 NEDOROST 2007, 232

213 NEDOROST 2007, 233

214 WESTWELL 2004, 167

215 FUČÍK 2001, 83

216 FUČÍK 2001, 86

217 WESTWELL 2004, 168

vydán rozkaz, aby se síly stáhly zpět na východní břeh řeky.²¹⁸ O den později ustoupila celá Sočská armáda za Piavu.²¹⁹

Rok od průlomů fronty u Kobaridu, 24. října 1918, zahájily Italské síly svůj útok. Ofensiva byla blesková, do 4. listopadu bylo po všem.²²⁰ Plánem byl průlom rakousko-uherské fronty na středním toku Piavy a poté úder na Vittorio Veneto, důležitý komunikační uzel.²²¹ Obojí se také povedlo díky útoku XIV. Britského sboru na Boroevičovu armádu přes ostrov Papadopoli.²²² Protože se již nepodařilo zorganizovat protiútok, byly rakousko-uherské jednotky nuceny zahájit ústup za Tagliamento.²²³ 30. listopadu pak vstoupily italské síly do Vittoria Veneta a 3. listopadu, v den uzavření příměří, byl Itálie obsazen Trident a Udine.²²⁴

První číslo Světozoru, které vyšlo během bojů na Piavě bylo číslo 42, které, nepřekvapivě, útok nijak zjevně nereflektuje, ale přesto obsahuje jen dva válečné snímky, což odpovídá necelým 6 % obsahu. Publikace fotografií od Piavy přísluší až číslu 44 z 3. července, které pod nadpisem „Z italské fronty.“²²⁵ přináší tři fotografie rakousko-uherských postavení na Piavě, bubnové palby na italská postavení a útoku na Itálie. V čísle 47, které vyšlo 24. 7. je na úvodní fotografii zobrazena „Rakousko-uherská stanice na Piavě.“²²⁶ v časopisu už se ale redaktoři k tématu nevrací. Do konce srpna bylo pak ve Světozoru otisknuto 7 snímků z Itálie, převážně pozic, nicméně ani jeden nebyl z prostředí Piavy. Tato čísla 42–47 ale všechna trpí nízkým počtem válečných fotografií. Nikde jich není více než 10 a ani svou povahou snímky nevystupují z normálu.

O ofensivě vojsk Dohody se časopis nezmiňuje, v 9. čísle z 6. listopadu totiž vyšlo číslo cele věnované vzniku republiky a s tím pro Světozor informování o válce v podstatě skončilo.

---

218 FUČÍK 2001, 145

219 ŠEDIVÝ 2001, 143

220 ŠEDIVÝ 2001, 145

221 FUČÍK 2001, 207

222 NEDOROST 2007, 275

223 ŠEDIVÝ 2001, 144

224 NEDOROST 2007, 284

225 Světozor č. 44/XVIII

226 Světozor č. 47/XVIII

4.5. Střípky ze západní fronty

4.5.1. Rok 1914

Zpráv ze západní fronty se alespoň v prvním válečném půlroce objevuje ve Světozoru více. Naši němečtí spojenci v Belgii rychle postupovali a tak nám již číslo časopisu z 25. září přináší šest fotografií s titulkem „*Obrázky z Belgie od němců obsazené.*“ Dále redaktoři přináší článek o Antverpách a trochu pomýleně skupinu dvou fotografií s názvem „*K nadcházejícímu obléhání Paříže.*“ Již 4. září totiž francouzský generál Joffre nařídil útok na německé armády na jih od řeky Marny.²²⁷ Tato ofensiva Dohody uchránila Paříž a „*Zázrak na Marně*“ uštedřil poslední ránu německým plánům na rychlé vítězství na západě.²²⁸ O této bitvě se ale časopis nijak nezmiňuje a ani druhy zastoupených fotografií se nevychylují z normálu.

Belgický trend ve snímcích časopisu pokračuje i v číslech 5 a 6, publikováno bylo dohromady 11 fotografií z Antverp, které 8. října ukončily evakuaci zbytku své armády mezi Zeebrugge a Ostende.²²⁹ Přístav kapituloval 10. října.²³⁰ Oproti tomu se o bojích probíhajících na území Francie čtenář nedozví ani náznakem vůbec nic a to až do 6. 11., kdy je na úvodní fotografii č. 8 usmívající se belgický vojín [74] a Světozor obsahuje několik fotografií s nadpisem „*Zásobování německé armády ve Francii.*“²³¹

Do konce roku 1914 v časopise najdeme v popiscích pod fotografiemi zmínku o Bruggách a Calais v č. 9 z 13. listopadu, rubriku nazvanou „*Ze západní Belgie*“²³² obsahující 6 fotografií a snímek indického vojska, které bylo povoláno na pomoc Francouzům v čísle 10.

4.5.2. Rok 1915

Za rok 1915 bylo dění na západní frontě v časopise zmíněno v osmi případech. Jasnější jsou ty z XVI. ročníku, tedy ty, které vyšly po srpnu 1915. V čísle 4 jsou zmíněny Vogesy, v čísle 5 je fotografie „*Vesnice Chaillon v s-v Francii, o niž se už 6 měsíců*

---

227 WESTWELL 2004, 28

228 SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014, 51

229 WESTWELL 2004, 37

230 WESTWELL 2004, 37

231 Světozor č. 8/XV

232 Světozor č. 10/XV

*zápasí*²³³, v číslech 10 a 11 je za místo bojů redaktory označeno Champagne, v č. 10 pak je přesněji uvedeno místo Tahore.²³⁴ Podle časopisu jakoby vypadalo, že během roku 1915 neproběhla 2. bitva u Yper, ofensiva Dohody u Artois nebo bitva u Loosu.

4.5.3. Rok 1916

Děni na západní frontě můžeme podle fotografií Světozoru rozdělit na tři časové i místní úseky. V zimě, v číslech 20–22, která byla vydána 12.–26. ledna 1916 jsou dvě fotografie z prostředí Voges, a to „*Bavorská lyžařská hlídka před zasněženou horskou chatou ve Vogesách*“²³⁵ v čísle 20 a „*Na přední stráži ve Vogesách.*“ v čísle 22. Vogesy se ještě zjeví v 30. čísle, ale pak už po nich v týdeníku nepadne ani slovo.

Poté se v časopise začínají objevovat fotografie z prostředí Verdunu, a to od č. 28 z 8. března 1916 po číslo 49, vydané 26. července. V tomto rozmezí bylo publikováno sedm fotografií, většinou jde o pohledy na město, nicméně v č. 40 se pod názvem „*K bojům o Verdun.*“²³⁶ skrývá mapka oblasti a v č. 44 z 21. června je vyfotografován „*francouzský vojenský hřbitov u Verdunu.*“²³⁷

S novým XVII. ročníkem ale přicházejí zprávy odjinud. Až do konce roku 1916 se ve Světozoru v rámci dění na západní frontě publikují jen fotografie týkající se ofensivy na Sommě, celkem jich je devět. Hned v 1. čísle je snímek bojiště, číslo 6 obsahuje fotografii exotických armádních složek na Sommě, přesněji indickou jízdu, číslo 15 pak zobrazuje „*Vyznamenávání francouzského vojska v zákopech na Sommě.*“²³⁸

4.5.4. Rok 1917

Oproti minulému roku, fotografické zprávy se západní fronty jsou tentokrát daleko roztržitější a nepřehlednější. Přestože ofensiva na Sommě oficiálně skončila 18. listopadu bitvou u Ancre,²³⁹ fotografie, které s ní mají souvislost se ve Světozoru objevují i v roce 1917. V novoročním č. 19 je snímek „*Černoch velitelem zásobovacího sboru na Sommě.*“²⁴⁰, v 33. čísle z 4. dubna je vyfoceno město Peronne, v depart.

233 Světozor č. 5/XVI

234 Světozor č. 10/XVI

235 Světozor č. 20/XVI

236 Světozor č. 40/XVI

237 Světozor č. 44/XVI

238 Světozor č. 15/XVII

239 WESTWELL 2004, 115

240 Světozor č. 19/XVII

Somme, které Němci dobyli opouštěli, v č. 36 jsou pak „*Obrázky z rozstříleného městečka Bapaume.*“²⁴¹ které bylo jedním z britských cílů.²⁴²

Kromě snímků ze Somme se publikují i snímky z jiných míst západní fronty. Ve 29. čísle se čtenář může pokochat bojištěm v Belgii, v březnovém 31. čísle se znovu nachází fotografie z Voges, 35. číslo z 18. dubna obsahuje rubriku: „*K urputným bojům mezi Němci a Angličany na západním bojišti.*“²⁴³ ze které vyplývá, že proběhly boje u Arrasu. Číslo 37 má podobnou rubriku, ale ta obsahuje fotografie z Remeše a Laonu, ve 40. čísle je fotografie francouzského generála Nivella v Noyonu. Nový ročník XVIII hned ve svém 1. čísle publikuje „*Orientální plán bojiště kol hory, Le Morte Homme (mrtvý muž).*“²⁴⁴ a č. 3 z 19. září přináší tři snímky v rubrice: „*Anglický pancéřový automobil, tank.*“²⁴⁵ a k tomu přidává krátký text:

„*Nový pojem a název ale rychle zdomácnělý – a vždycky s důrazným významem vyslovovaný... Anglický a americký tank asi tak náš husitský vůz, ale ovšem zcela moderního rázu. Malá pohyblivá pevnost z ocele – opatřená děly jako dikobraz ostny a chrlí na všechny strany zhoubu – vynález anglický a americký pro bojiště západní ve Francii.*“²⁴⁶

Kromě anglických a francouzských jednotek se pozornost redaktorů přenáší i do Ameriky a tak v 6. čísle lze najít fotografii „*Moderní indiáni, připraveni pro válku v Evropě.*“²⁴⁷ v čísle následujícím se pak nachází „*Americká pomocná armáda na cvičení v táboře francouzském.*“²⁴⁸ a v č. 13 je snímek s popiskem „*Defilování americké armády na 5. avenue v Novém Yorku, před jejím odesláním do Evropy.*“²⁴⁹

Jako poslední informaci z roku 1917 Světozor předkládá ve 14. čísle fotografii s popiskem „*Vojenská komise čínská ve Verdunu.*“²⁵⁰

---

241 Světozor č. 36/XVII

242 WESTWELL 2004, 115

243 Světozor č. 35/XVII

244 Světozor č. 1/XVIII

245 Světozor č. 3/XVIII

246 Světozor č. 3/XVIII

247 Světozor č. 6/XVIII

248 Světozor č. 7/XVIII

249 Světozor č. 13/XVIII

250 Světozor č. 14/XVIII

4.5.5. Rok 1918

S fotografiemi ze západní fronty roku 1918 je v týdeníku Světozor trochu problém. Narozdíl od minulých let se zdá, že redaktoři se skoro úplně vzdali určování původu těchto fotografií a tak se u většiny dozvíme pouze, že jsou ze západního bojiště, bližší vymezení ale chybí. Od počátku roku do 30. října 1918, kdy sondu ukončuji, bylo ze západní fronty otisknuto 21 fotografií.

V 27 čísle je snímek „Z francouzské armády – sanitní psi na bojišti v Champagni.“²⁵¹ číslo 33 ze 17. dubna přináší informaci o jmenování generála Focha vrchním velitelem dohodových sil na západní frontě. Tato reakce časopisu na událost je překvapivě rychlá, stalo se to totiž 14. dubna.²⁵² Fotografie k „dobytí Langemarku, důležitého střediska uhelné pánve v Belgii.“²⁵³ se nachází v čísle 36 z 8. května. Poslední informace ze západní fronty jsou v 6. čísle XIX. ročníku z 23. října, kdy dává Světozor na vědomí, že generál Foch povýšil na maršálka a v 7. čísle, kdy je vyfoceno „Zabezpečení katedrály v Amiens.“²⁵⁴

---

251 Světozor č. 27/XVIII

252 WESTWELL 2004, 115

253 Světozor č. 36/XVIII

254 Světozor č. 7/XIX

Závěr

Za cíl své bakalářské práce jsem si stanovila učinit analýzu prvoválečných fotografií v časopise Světozor. Obraz první světové války který časopis předkládá, je prapodivný. Je to obraz války ve kterém bychom se, alespoň ze začátku, těžko vyznali. Jsme informováni o hrůzyplné válečné technice, o tom, jaká velká oblaka prachu dělá, ale už ne o tom, co ve skutečnosti ničí. Tváře vojáků, kteří mají být nepřáteli na čtenáře pohlížejí ze stran časopisu s úsměvem hned vedle dalších, tentokrát spojeneckých obličejů a kdyby nebylo popisků pod jednotlivými snímky, nevěděli bychom, kdo s kým válčí. Vojáci podle všeho nepřítel nevráží, ale jen zajímají, ale přesto existují vojenské hřbitovy. A na frontě není vždy tak mizerně, jak by se mohlo zdát. Překvapivé množství válečných fotografií v časopise nemá větší výpovědní hodnotu o tom, kdy, kde a proti komu boje probíhají, zato snímky, kvůli kterým čtenář prve ani nezastaví v otáčení stránek se pro dokreslení válečného dění se ukázaly být důležitými.

Časopis věnuje první světové válce bezmála třetinu svého fotografického obsahu. I přes průběžný pokles po celou dobu konfliktu je přinejmenším překvapující, že se vznikem československé republiky klesá toto číslo skoro na nulu. Samotný konec války v evropském kontextu tedy v podstatě nemá v týdeníku rozuzlení. Nejzajímavější vývoj jsem v průběhu válečného konfliktu zaznamenala u fotografií nemocných a zraněných. Jen z počtu snímků se totiž zdá, že kategorie probíhala jaksi naopak. Největší počty v této kategorii jsou totiž zaznamenány v první polovině války. Kuriozním se ukázaly být i fotografie příslušníků cizích armád. I přece všechno množství snímků, které do této kategorie patří a které vyvolávají pocit, že cizí vojáci nejsou zrudní nepřátelé, ale taky jen lidé, jen s obtížemi bychom hledali usměvavé tváře ruských nebo italských vojáků. Žádným překvapením ale nebylo postavení válečné techniky, dle mého názoru totiž jde o skvělý způsob, jak připomenout, že probíhají boje bez toho, aby čtenář časopisu musel nějaké na fotografii vidět.

Cele se však potvrdila teze, že pokud není pozitivních zpráv, není zpráv žádných. Stačí připomenout hrobové ticho kolem událostí v Srbsku v roce 1914 či porovnat reakce

časopisu na Brusilovovu ofensivu v roce 1916 a rakouský průlom u Kobaridu o rok později.

Na začátku války redaktoři přislíbili, že se pokusí informovat „o celém vztahu i dosahu věci“. Člověku, který byl z jiných zdrojů znalý situace Světozor nemohl, co se týče válečných událostí, poskytnout nové informace, jen nový obrazový doprovod. Ale naopak, pro pochopení fotografií ze Světozoru je potřeba vědět o tom, co za události probíhalo, jinak by čtenáři mnoho uniklo.

Seznam zkratk

AOK – Armeoberkommando (Armádní vrchní velení)

č. - číslo

J. C. V. - jeho císařské veličenstvo

J. V. - jeho veličenstvo

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny:

časopis Světozor, ročník XIV., čísla 46–52

časopis Světozor, ročník XV., čísla 1–52

časopis Světozor, ročník XVI., čísla 1–52

časopis Světozor, ročník XVII., čísla 1–52

časopis Světozor, ročník XVIII., čísla 1–52

časopis Světozor, ročník XIX., čísla 1–10

Literatura:

BROTHERS 1899 — A. BROTHERS: Photography. Its history, processes, apparatus and materials: comprising working details of all the more important methods. London 1899²

FILIP 2014 — Vladimír FILIP: 1. světová válka. 1914-1918. Brno 2014

FLUSSER 2013 — Vilém FLUSSER: Za filosofii fotografie. Praha 2013

FUČÍK 1999 — Josef FUČÍK: Soča (Isonzo) 1917. Praha, Litomyšl 1999

FUČÍK 2001 — Josef FUČÍK: Piava 1918. Praha 2001

FUČÍK/PAVLÍK 2008 — Josef FUČÍK / Marek PAVLÍK: Sočská fronta 1915–1917. Průvodce po místech bojů vojáků z českých zemí (Julské Alpy – Banjšice – Kras – Přímoří). Praha 2008

GEBHART/ŠEDIVÝ 2003 — Jan GEBHART / Ivan ŠEDIVÝ: Česká společnost za velkých válek 20. století (pokus o komparaci). Praha 2003

HEŘTOVÁ 2008 — Yvette HEŘTOVÁ: Zákopová válka. Praha 2008

JUNG 2007 — Peter JUNG: Rakousko-uherská armáda za první světové války. Brno 2007

MICHLOVÁ 2013 — Marie MICHLOVÁ: Byli jsme a budem. Aneb česká každodennost 1914–1918. Řitka 2013

- MRÁZKOVÁ 2009 — Daniela MRÁZKOVÁ (ed.): Pěšky 1. světovou válkou. Objektivem neznámého vojáka. Praha 2009
- NEDOROST 2006a — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 1. díl Mým národům. Praha 2006
- NEDOROST 2006b — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 2. díl Na frontách velké války. Praha 2006
- NEDOROST 2007 — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 3. díl Do hořkého konce. Praha 2007
- PETRÁK 1910 — Jaroslav PETRÁK: Žeň světla a stínu. Problém umělecké fotografie v theorii a praxi s uměleckými přílohami. Praha 1910
- SEKERA 2003 — Martin SEKERA: Válka v časopisech, časopisy ve válce. In: GEBHART/ŠEDIVÝ 2003, 265–292
- SCHEUFLER 2001 — Pavel SCHEUFLER: Galerie c.k. fotografů. Praha 2001
- SCHEUFLER 1993 — Pavel SCHEUFLER: Historické fotografické techniky. In: Scheufler, <http://www.scheufler.cz/cs-CZ/files/2433/HistTechniky.pdf>, vyhledáno 20. 5. 2015
- SIMKINS/JUKES/HICKEY 2014 — Peter SIMKINS / Geoffrey JUKES / Michael HICKEY: První světová válka. Válka, která měla být poslední. Praha 2014
- SKOPEC 1956 — Rudolf SKOPEC: Fotografie v našich službách. Praha 1956
- SONTAGOVÁ 2011 — Susan SONTAGOVÁ: S bolestí druhých před očima. Litomyšl 2011
- ŠALDA 1983 — Jaroslav ŠALDA: Od rukopisu ke knize a časopisu. 4., přepracované vydání, Praha 1983
- ŠEDIVÝ 2001 — Ivan ŠEDIVÝ: Češi, české země a Velká válka 1914–1918. Praha 2001
- TRNKOVÁ 2008 — Petra TRNKOVÁ: Technický obraz na malířských štaflích. Česko-němečtí fotoamatéři a umělecká fotografie, 1890–1914. Brno 2008
- WESTWELL 2004 — Ian WESTWELL: První světová válka den po dni. Praha 2004

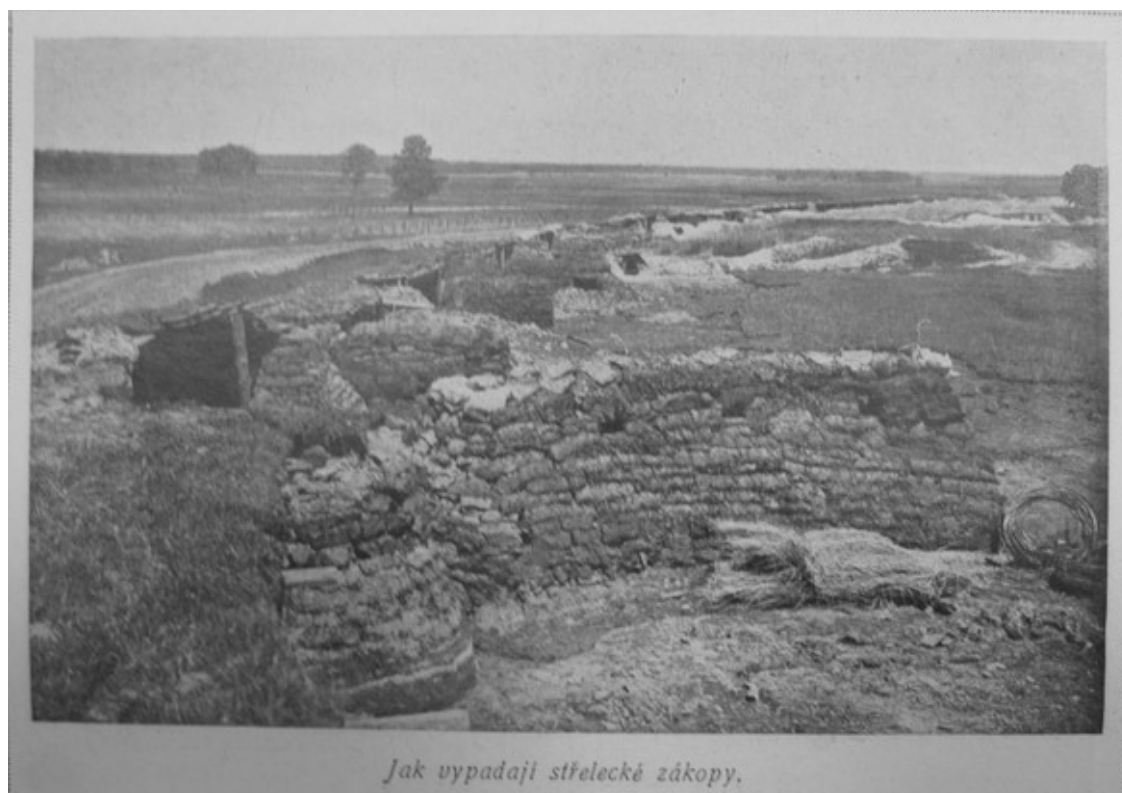
WITTLICH 2012 – Filip WITTLICH: Fotografie – přímý svědek?! Fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání. Praha 2012

Přílohy

[1] Světozor, č.2/XVIII, Zlepšení krytů v zákopech za bitevní přestávky.

[2] Světozor, č.46/XVI, Jak vypadají střelecké zákopy.

SVĚTOZOR

ČÍSLO 27.

ROČNÍK XV.

Švýcarská vojenská pozorovací stanice na pokraji lesa.

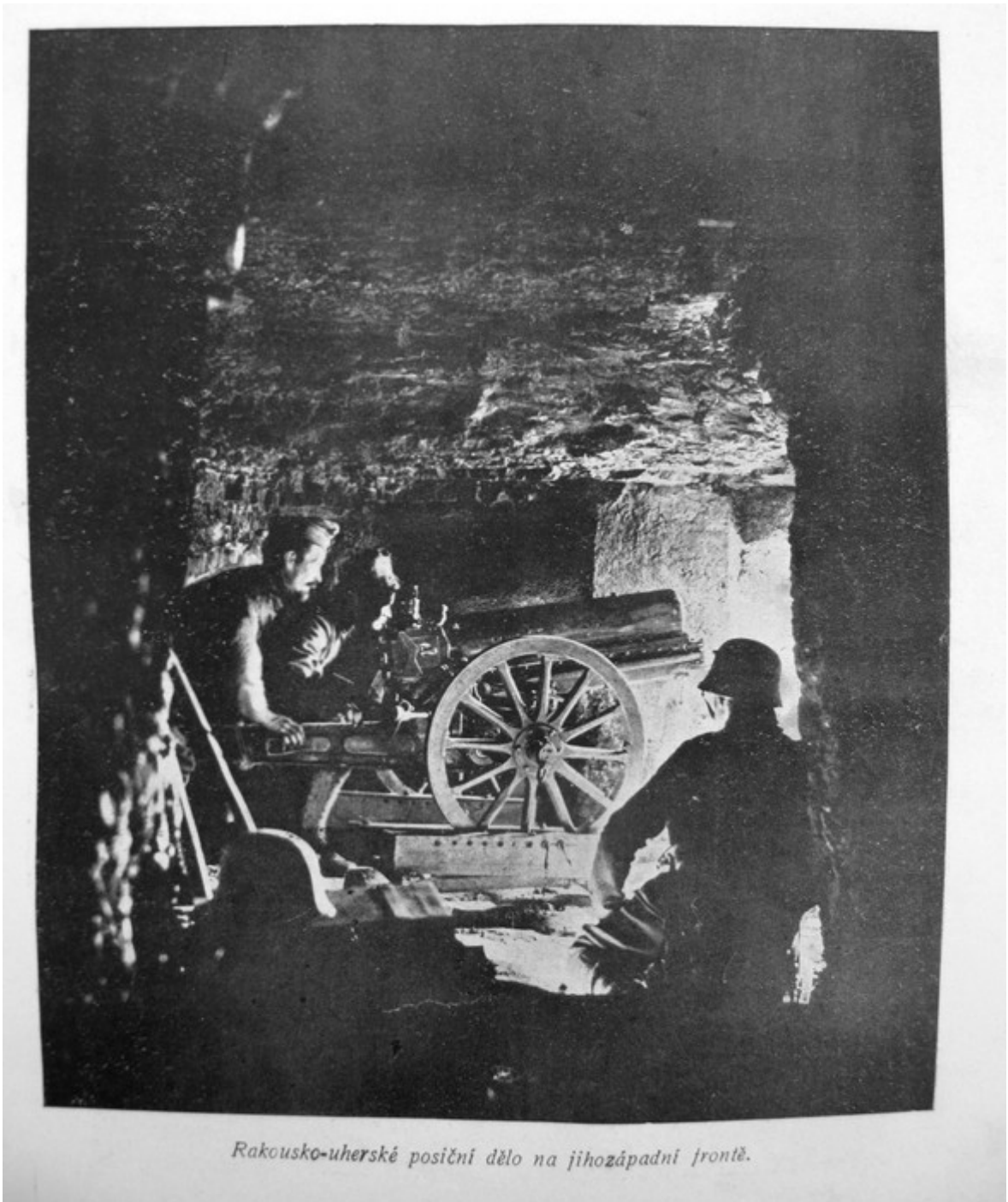
[3] Světozor, č.27/XV, Švýcarská vojenská pozorovací stanice na pokraji lesa.

MODERNÍ PEVNŮSTKY NA ZPŮSOB STARÝCH AVARSKÝCH HRINKŮ.

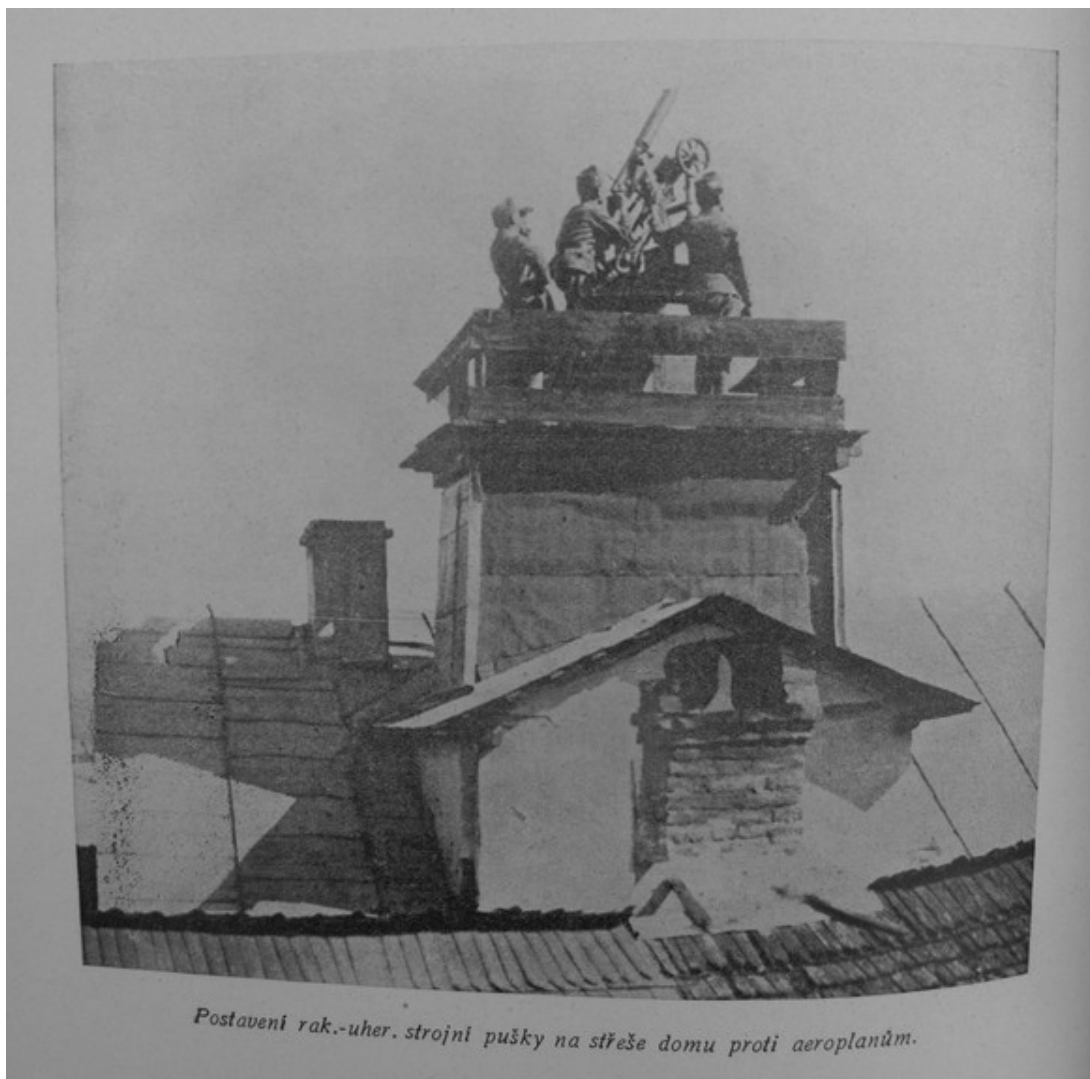

Italské pancéřové pevnosti na Cima di Campo, od vojska rak.-uher. dobyté.

[4] Světozor, č. 14/XVIII, Italské pancéřové pevnosti na Cima di Campo, od vojska rak.-uher. dobyté.

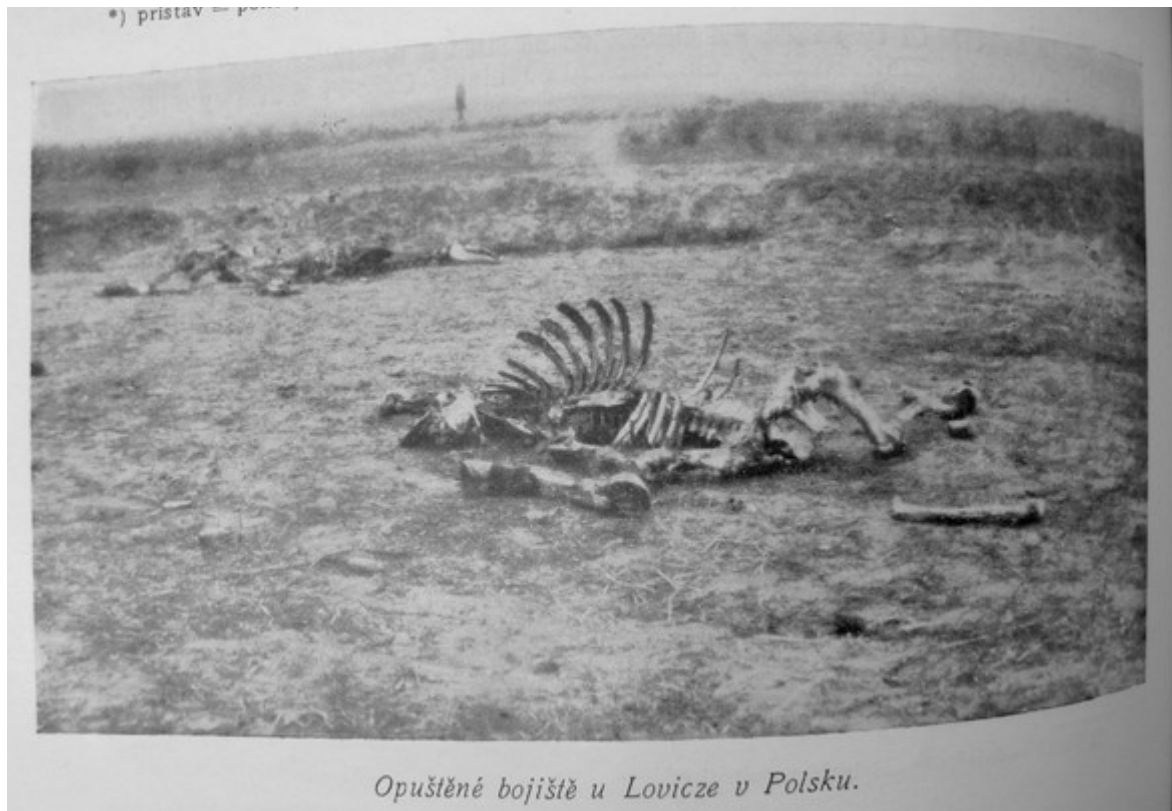
[5] Světozor, č. 1/XIX, Rakousko-uherské posíční dělo na jihozápadní frontě.

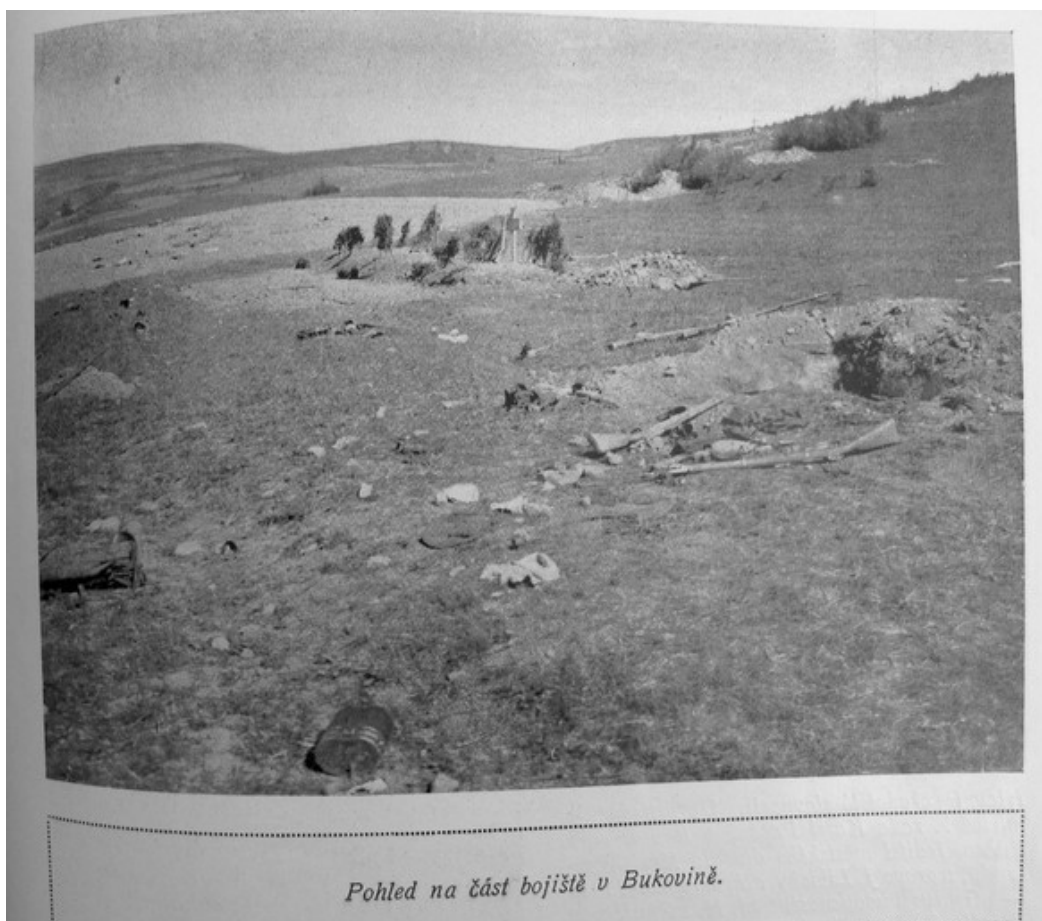
[6] Světozor, č.20/XVIII, Postavení rak.-uher. strojní pušky na střeše domu proti aeroplanům.

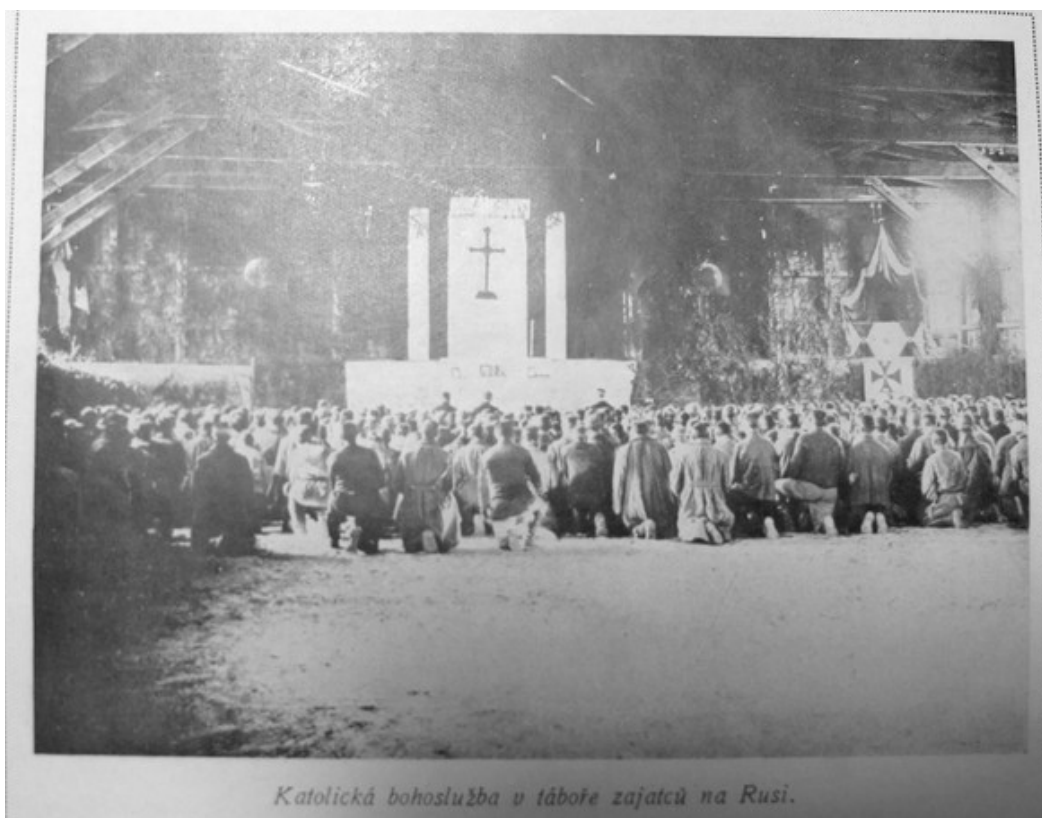
[7] Světozor č.36/XVIII, Dobytá posice anglická na západním bojišti.

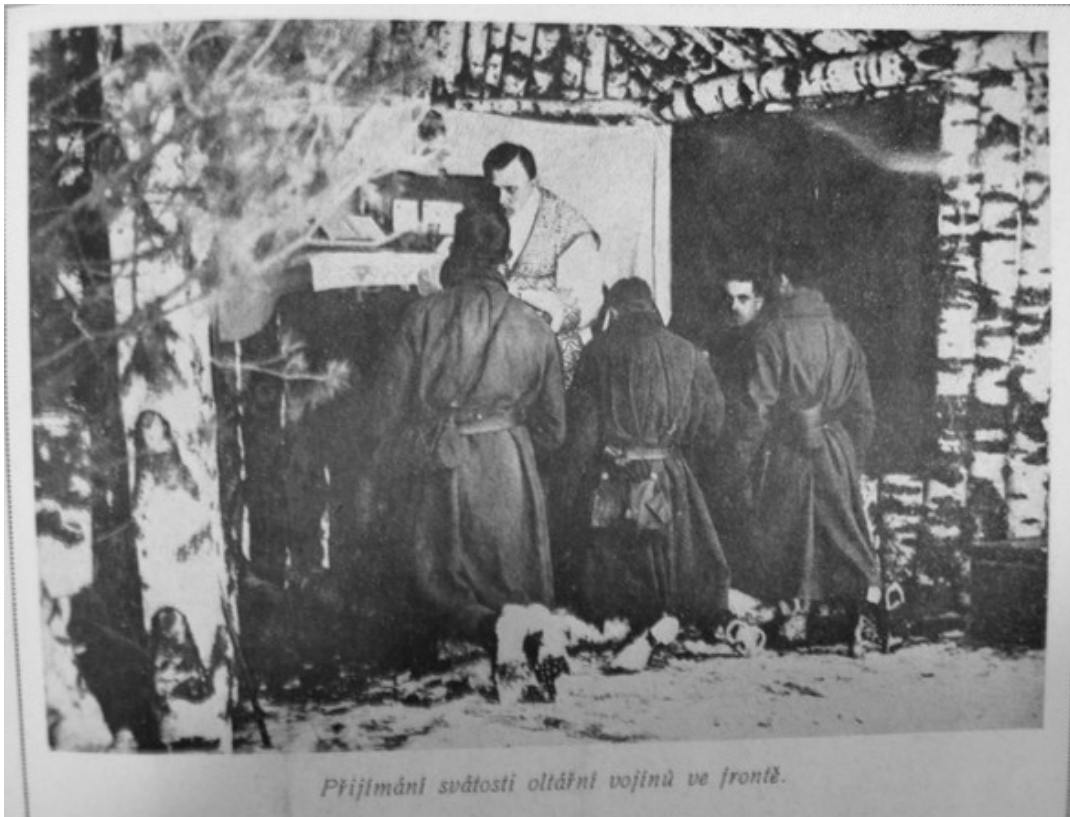
[8] Světozor č.34/XV, Opuštěné bojiště u Lovicze v Polsku.

[9] Světozor č.43/XV, Pohled na část bojiště v Bukovině.

[10] Světozor č. 27/XVI, Katolická bohoslužba v táboře zajatců na Rusi.

[11] Světozor č. 45/XVII, Přijímání svátosti oltářní vojinů ve frontě.

[12] Světozor č. 20/XVI, Vánoční stromek na vojenském zubním ambulátoriu prof. Jezenského

Vojenský hřbitov na jihozápadním bojišti.

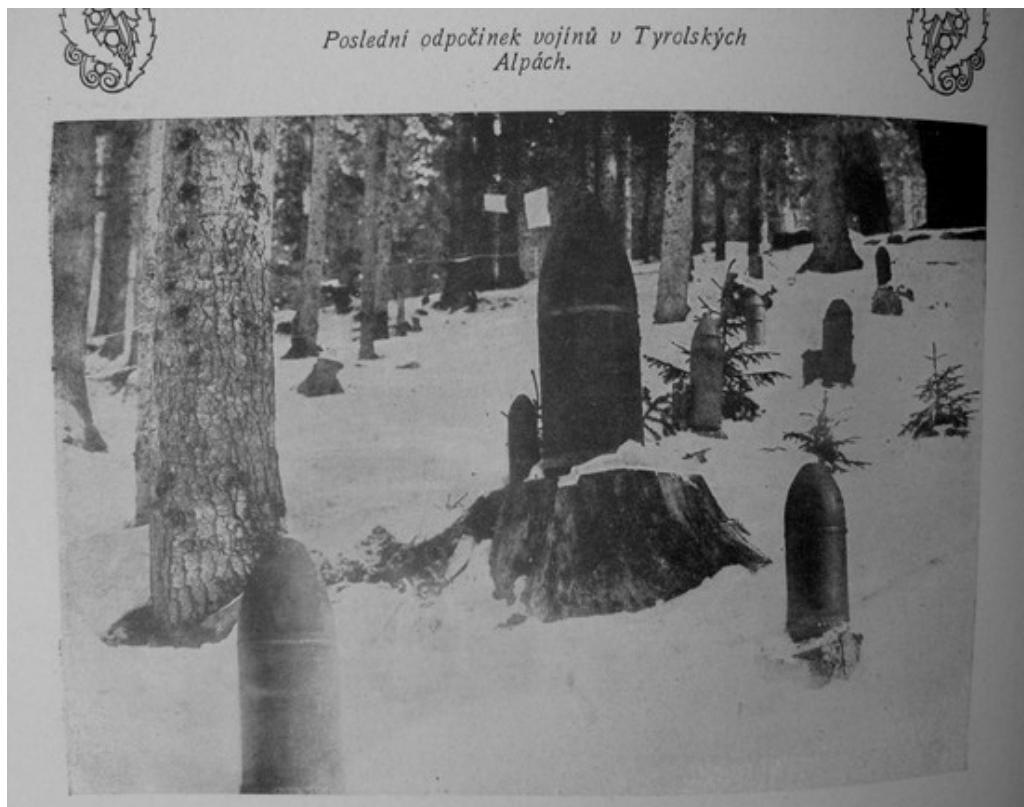
[13] Světozor č. 9/XVIII, Vojenský hřbitov na jihozápadním bojišti.

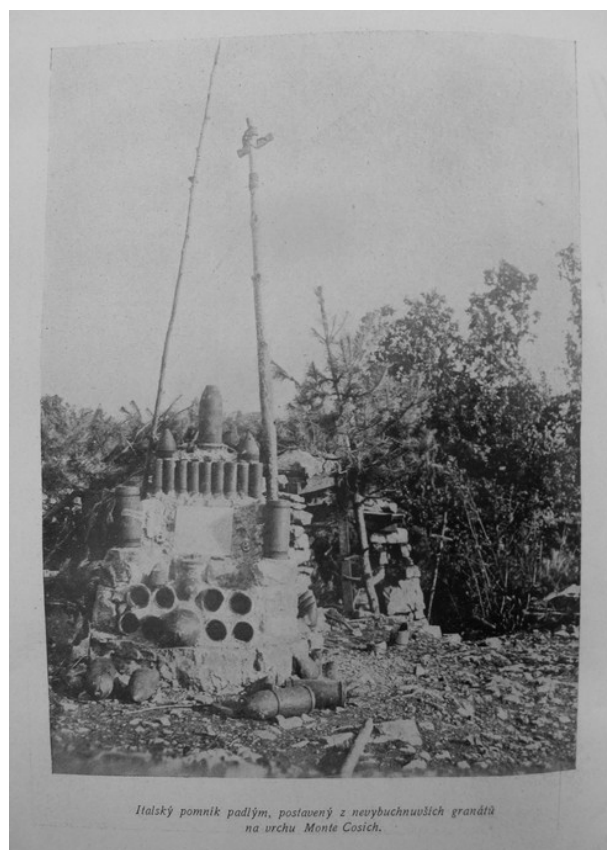
*Židovský pohřeb
na bojišti. Každé
vyznání na boji-
šti má své zástup-
ce a kněze.*

*Obřady konají se
dle ritu církví.
Tak na našem
obrazě pohřeb vo-
jína—žida.*

[14] Světozor č. 52/XVI, Židovský pohřeb na bojišti.

[15] Světozor č. 15/XVIII, Poslední odpočinek vojinů v Tyrolských Alpách.

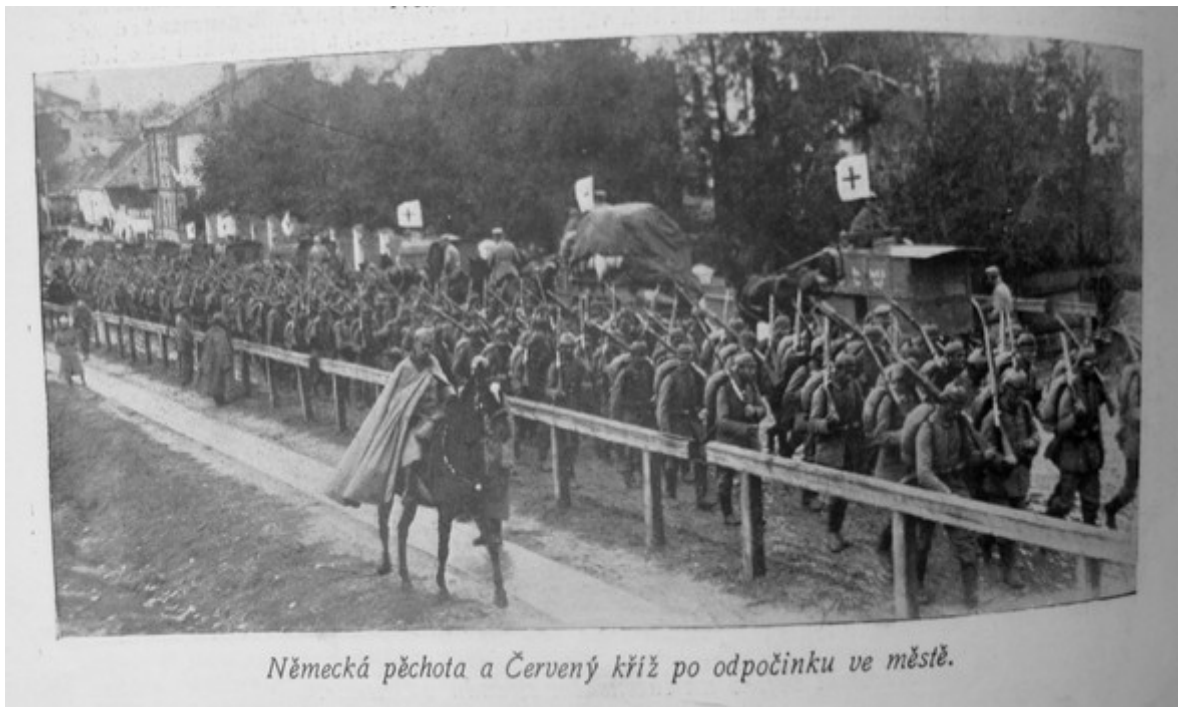
[16] Světozor č. 3/XIX, Italský pomník padlým, postavený z nevybuchnuvších granátů na vrchu Monte Cosich.

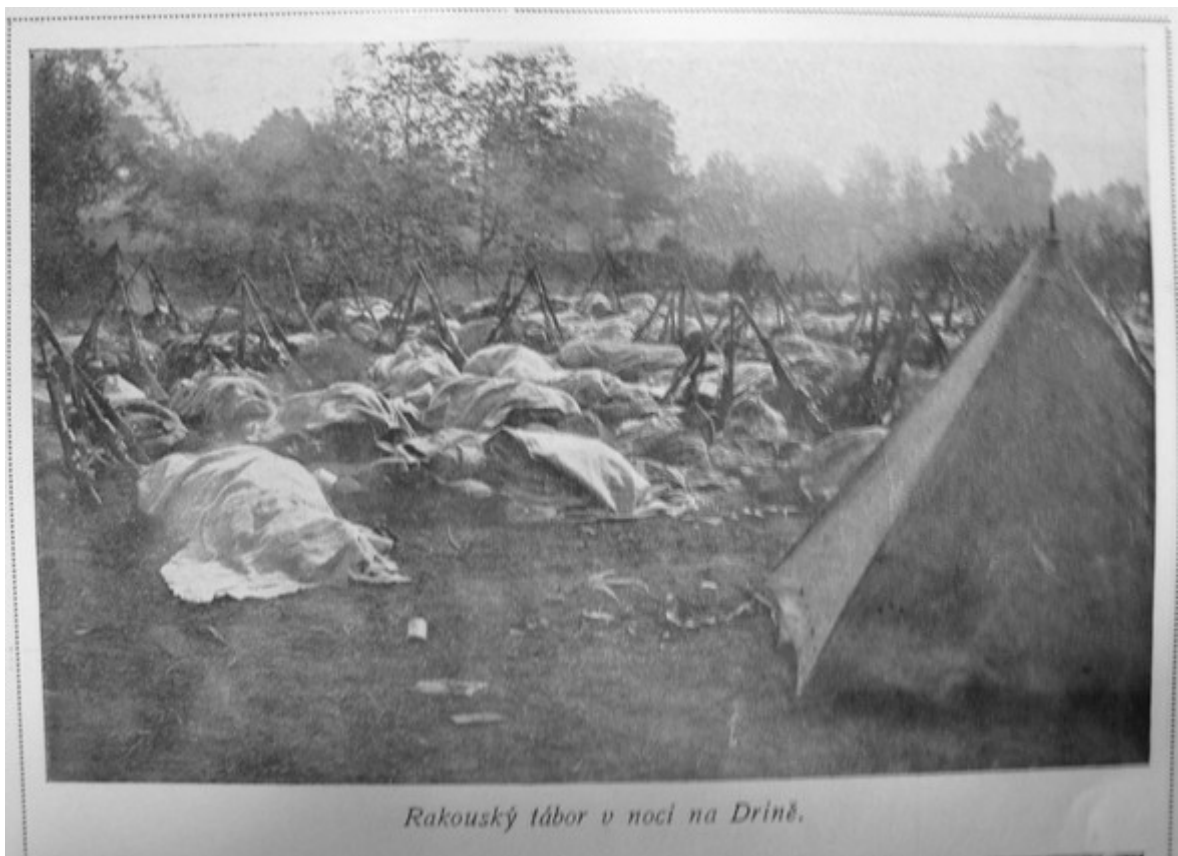
[17] Světozor č. 16/XV, Belgická armáda.

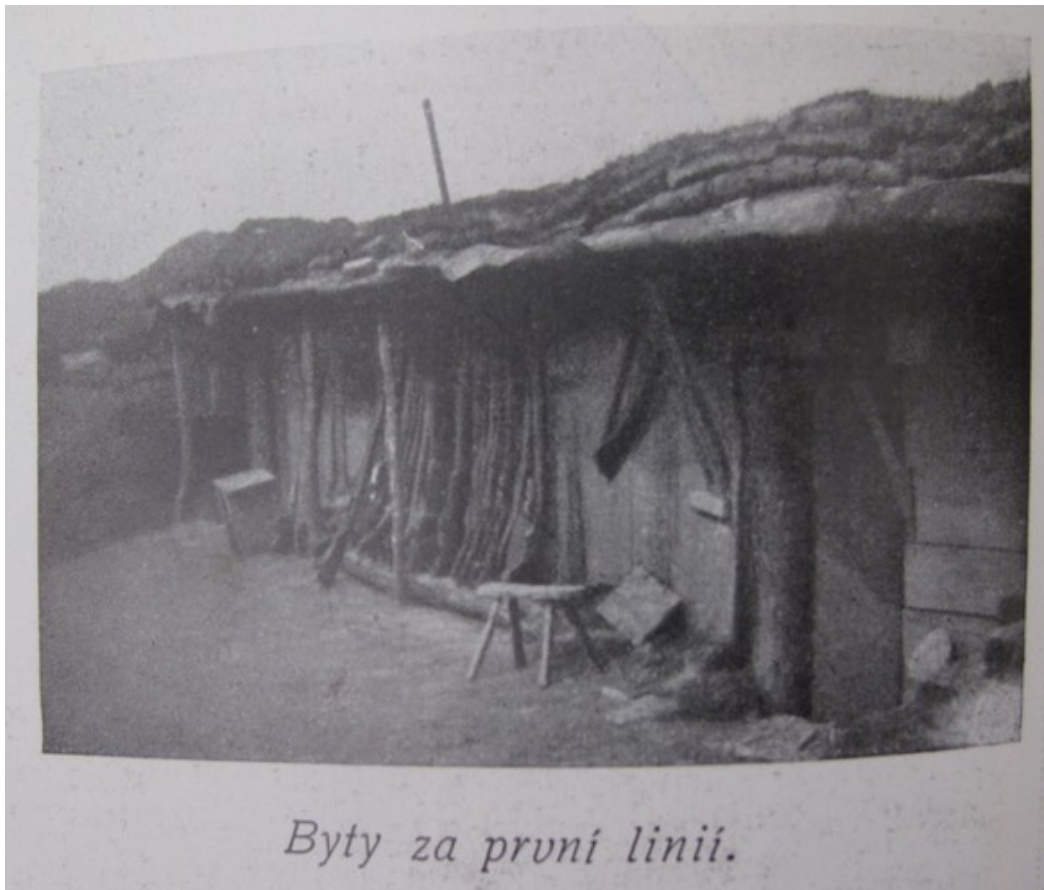
[18] Světozor č. 34/XVII, Oddělení francouzských vojáků-lyžařů ve Vogesách.

[19] Světozor č. 9/XV, Německá pěchota a Červený kříž po odpočinku ve městě.

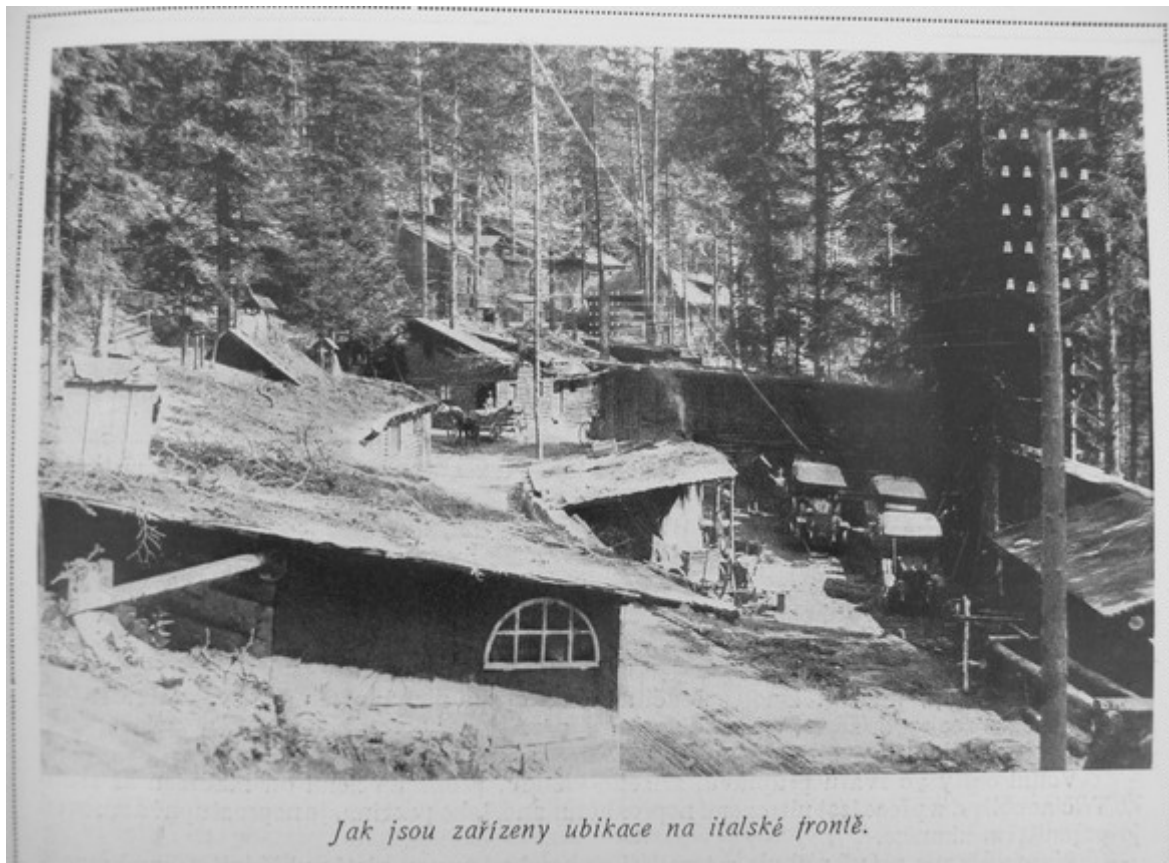

[20] Světozor č. 15/XVI, Rakouský tábor v noci na Dríně.

Byty za první linií.

[21] Světozor č. 7/XVII, Byty za první linií.

Jak jsou zařízeny ubikace na italské frontě.

[22] Světozor č. 8/XVII, Jak jsou zařízeny ubikace na italské frontě.

Auto ve válce — rakouské sanitní oddělení odjíždí na bojiště.

[23] Světozor č. 13/XVI, Auto ve válce – rakouské sanitní oddělení odjíždí na bojiště.

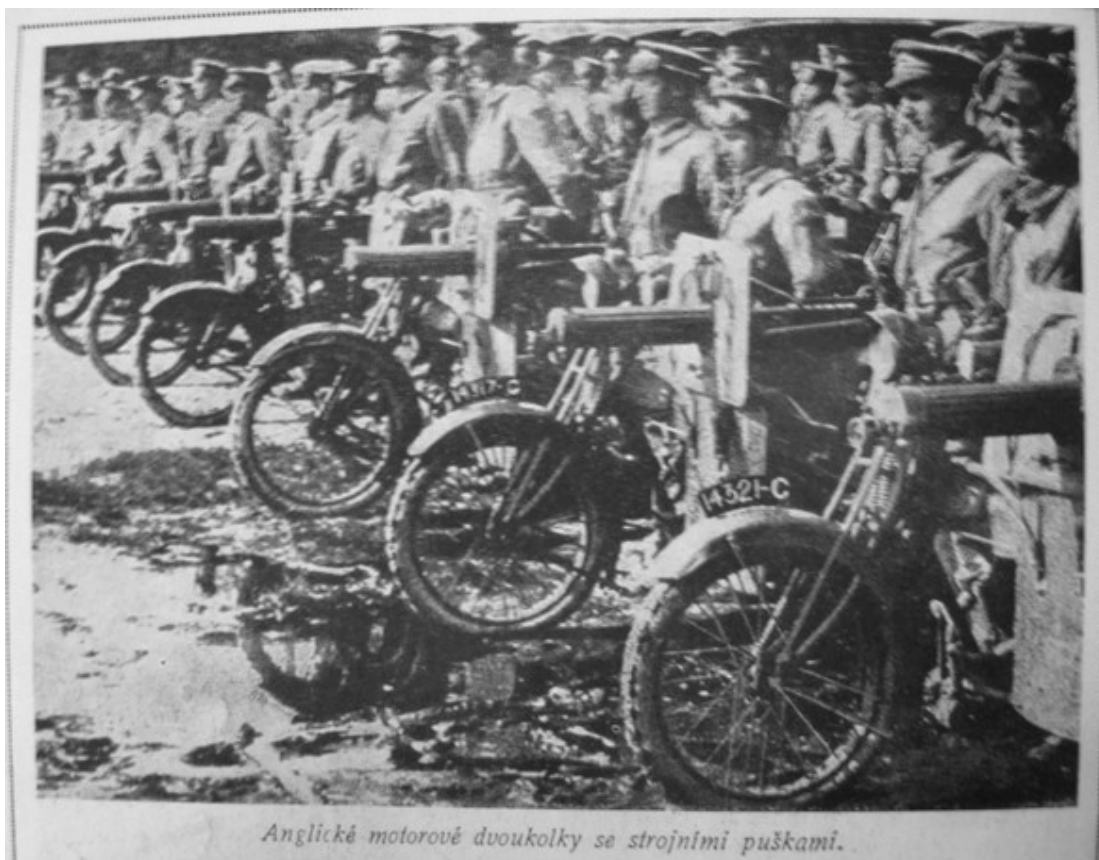
Fotografická momentka — dělo v poklusu.

[24] Světozor č. 4/XV, Fotografická momentka – dělo v poklusu.

Strojní pušky na pneumatických kolech v anglické armádě.

[25] Světozor č. 1/XV, Strojní pušky na pneumatických kolech v anglické armádě.

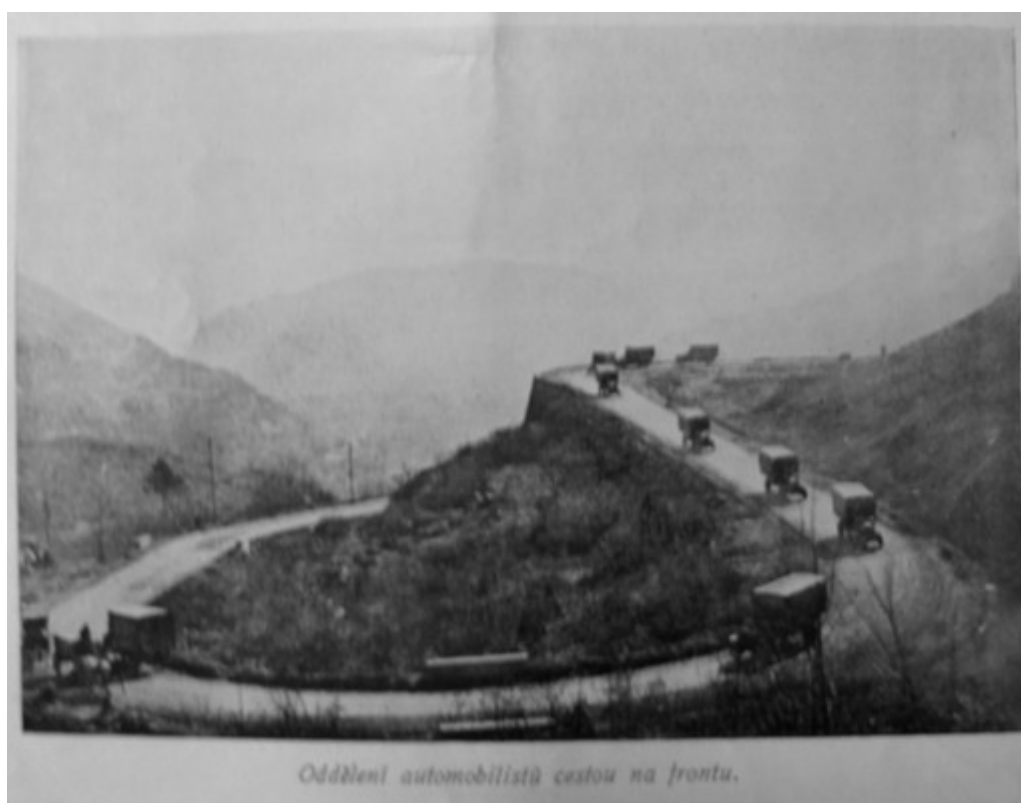

Anglické motorové dvoukolky se strojními puškami.

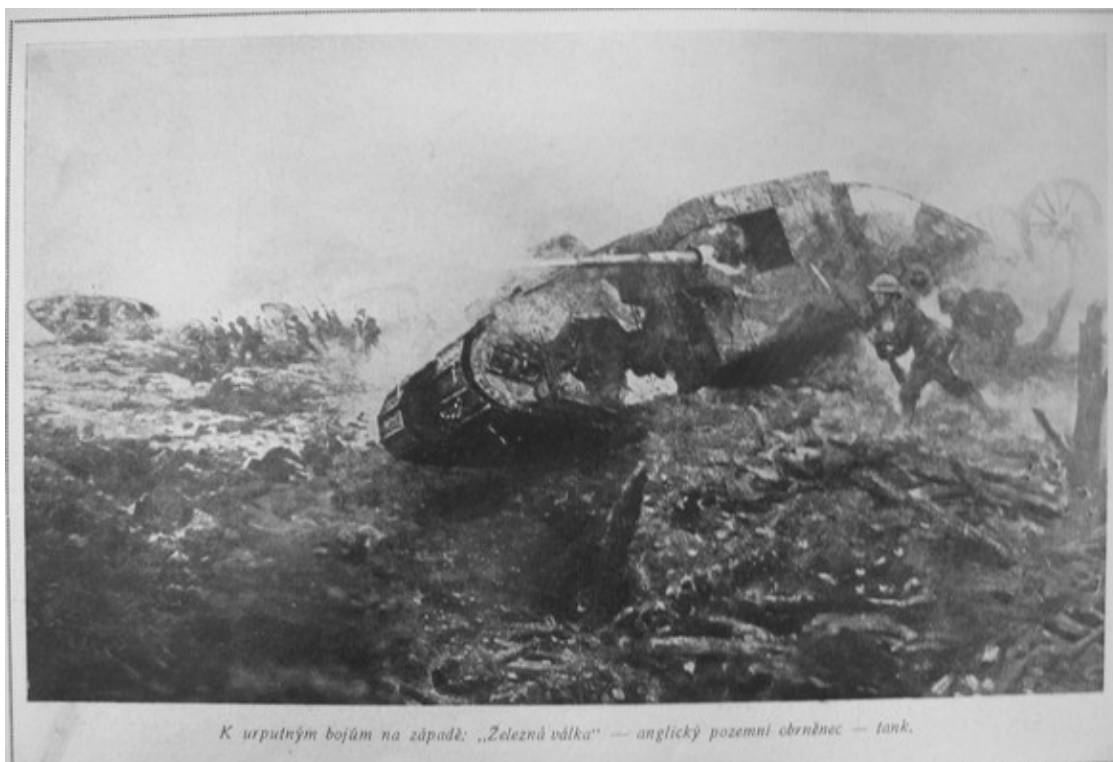
[26] Světozor č. 43/XVII, Anglické motorové dvoukolky se strojními puškami.

[27] Světozor č. 1/XVIII, Nový typ francouzského pancéřového děla na automobilu.

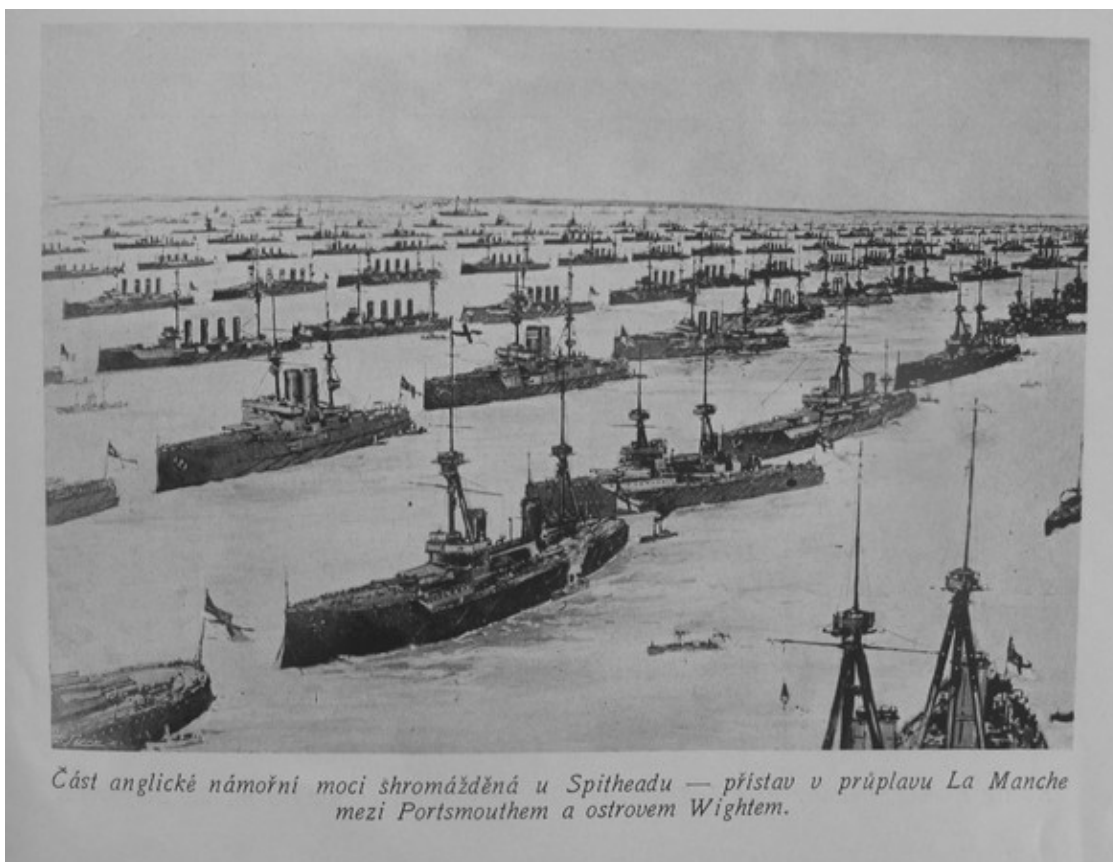

[28] Světozor č. 2/XVI, Oddělení automobilistů cestou na frontu.

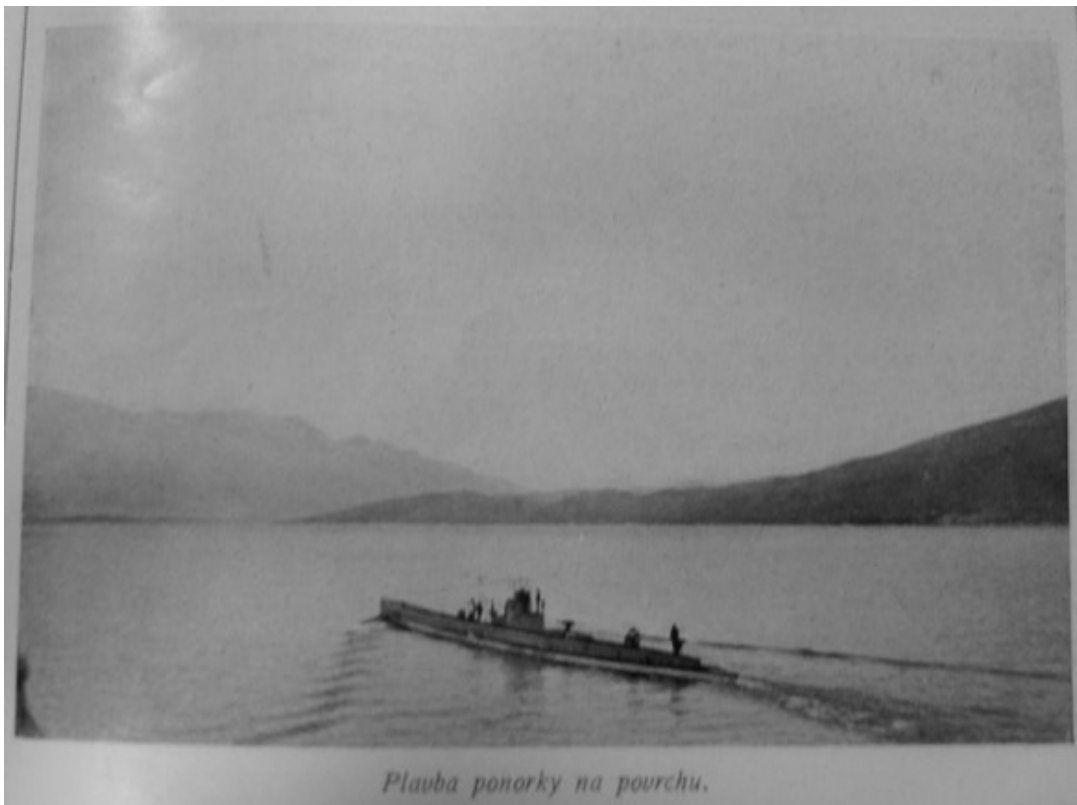
K urputným bojům na západě: „Železná válka“ — anglický pozemní obrněnec — tank.

[29] Světozor č. 37/XVII, K urputným bojům na západě: „Železná válka“ - anglický pozemní obrněnec – tank.

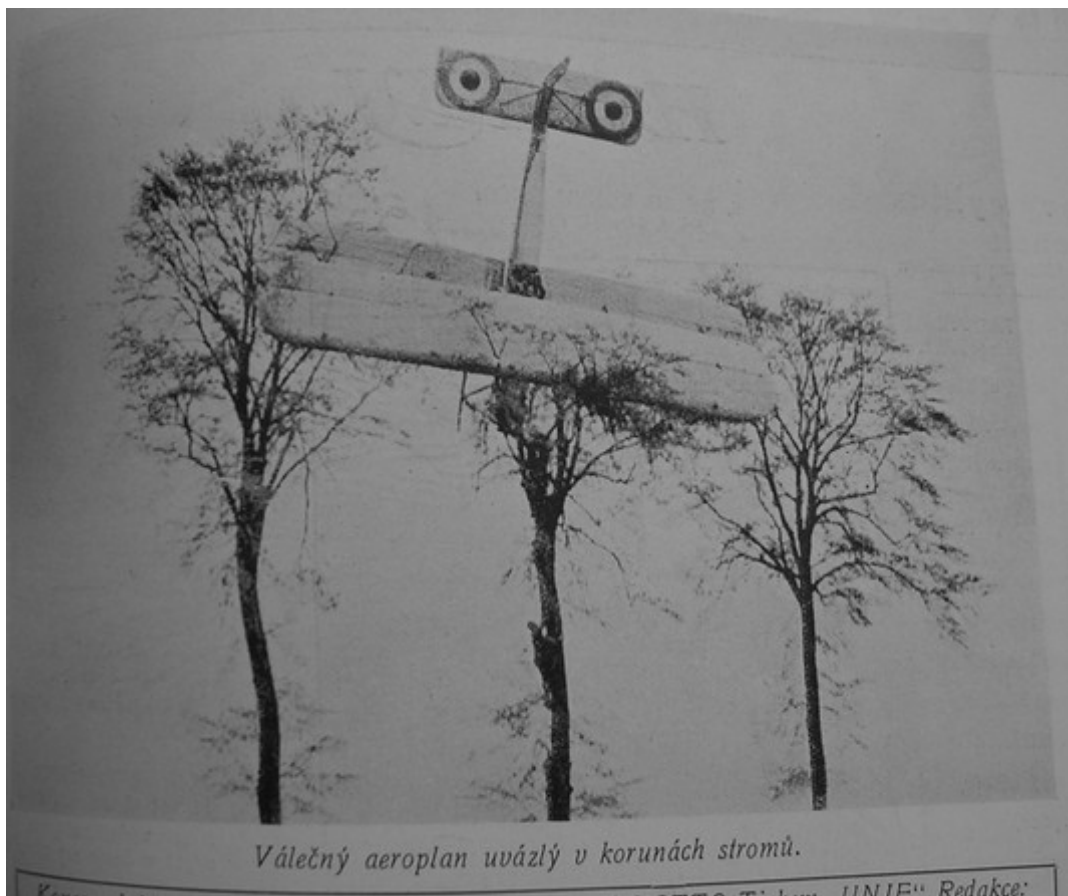

Část anglické námořní moci shromážděná u Spitheadu — přístav v průplavu La Manche mezi Portsmouthem a ostrovem Wightem.

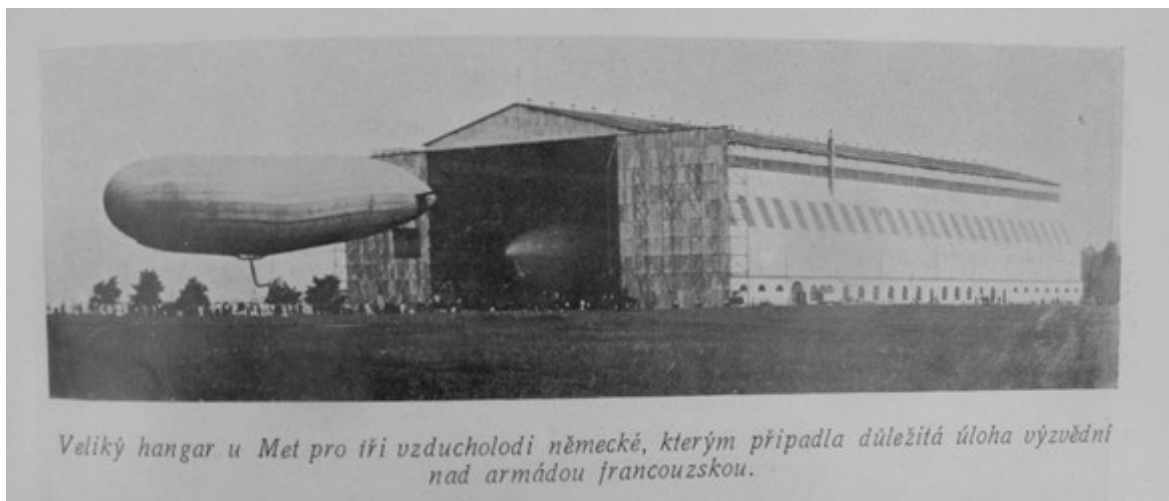
[30] Světozor č. 48/XIV, Část anglické námořní moci shromážděná u Spitheadu – přístav u průplavu La Manche mezi Portsmouthem a ostrovem Wightem.

[31] Světozor č. 29/XVI, Plavba ponorky na povrchu.

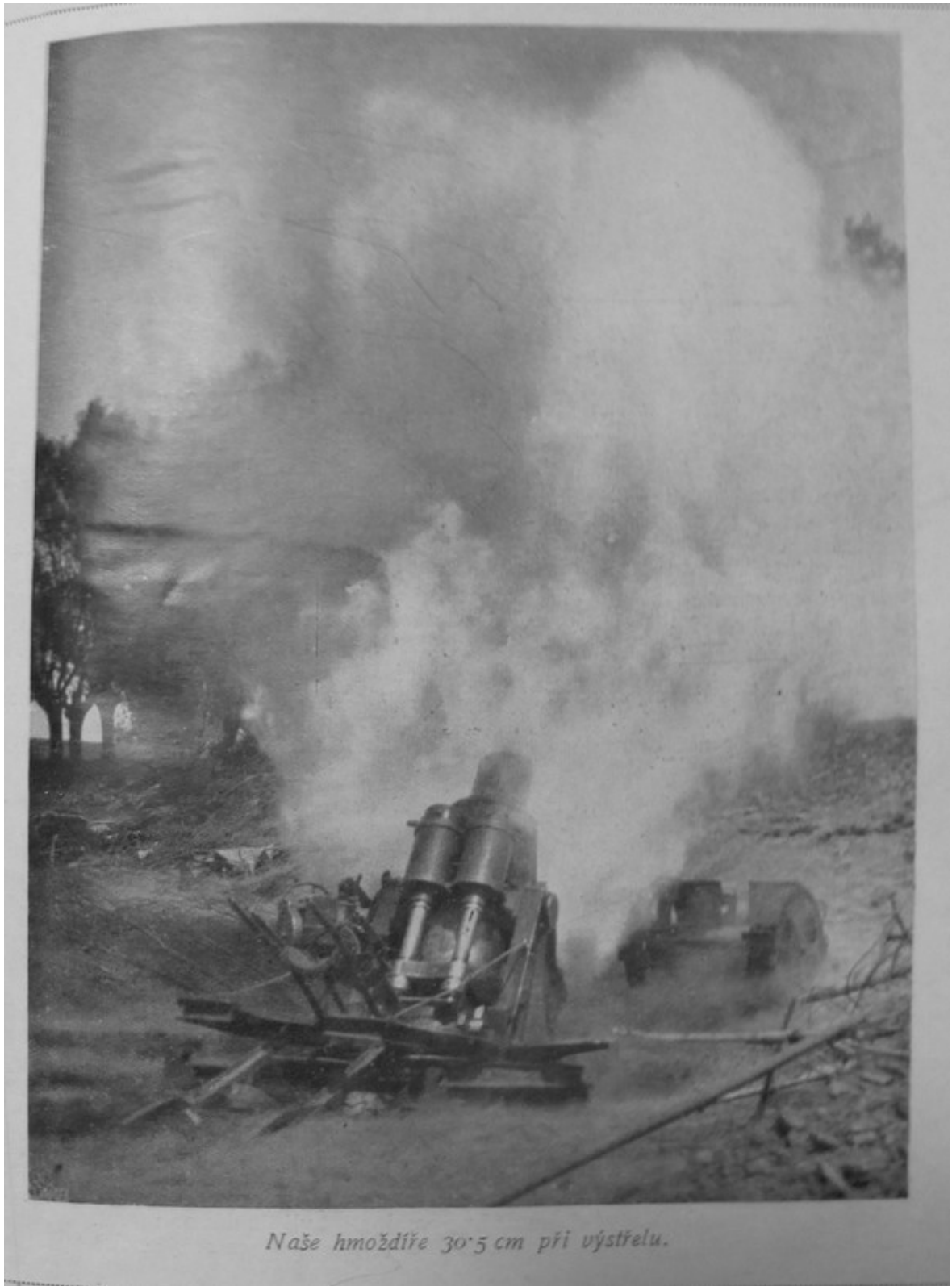
[32] Světozor č. 47/XV, Válečný aeroplan uvázlý v korunách stromů.

[33] Světozor č. 51/XIV, Veliký hangar u Met pro tři vzducholodi německé, kterým připadla důležitá úloha výzvědní nad armádou francouzskou.

[34] Světozor č. 24/XVII, Ukořistěné těžké dělo italské s lopatovými koly.

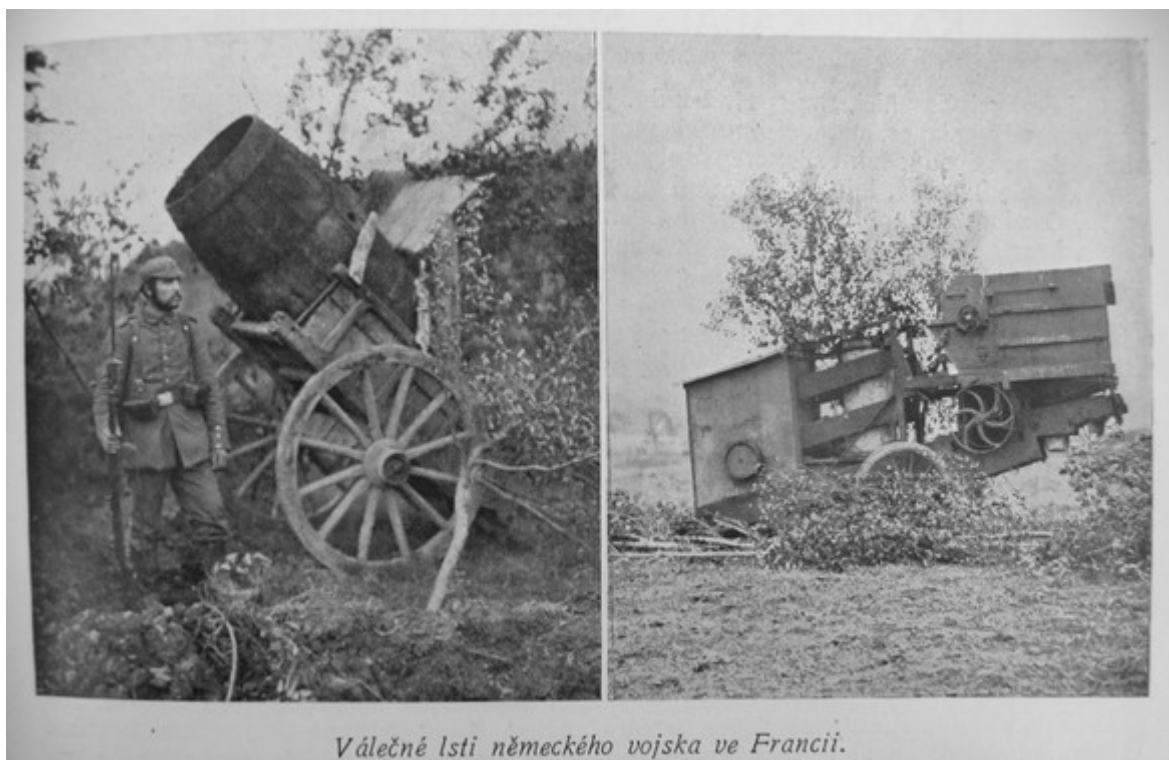

Naše hmoždíře 30,5 cm při výstřelu.

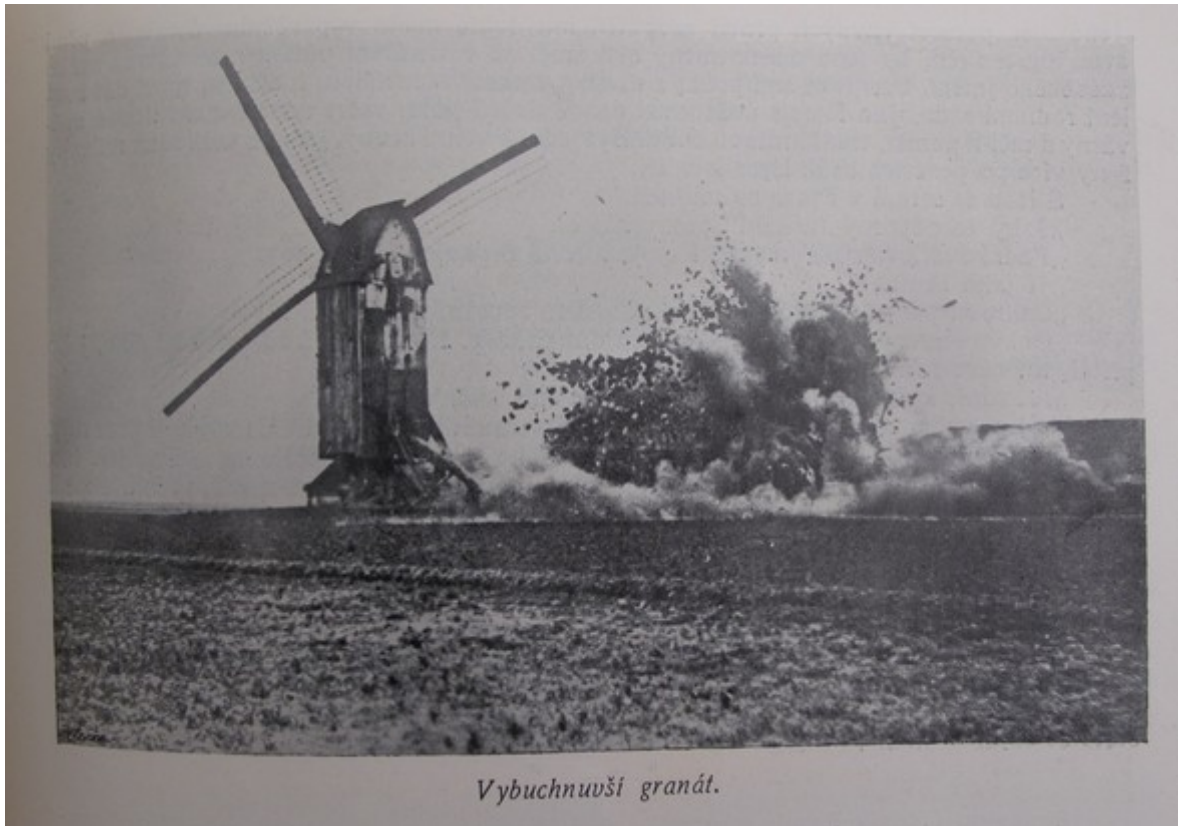
[35] Světozor č. 27/XVI, naše hmoždíře 30,5 cm při výstřelu.

[36] Světozor č. 1/XIX, Ukořistěný italský vrhač pum na Piavě.

[37] Světozor č. 11/XV, Válečné lsti německého vojska ve Francii.

Vybuchuvší granát.

[38] Světozor č. 39/XV, Vybuchuvší granát.

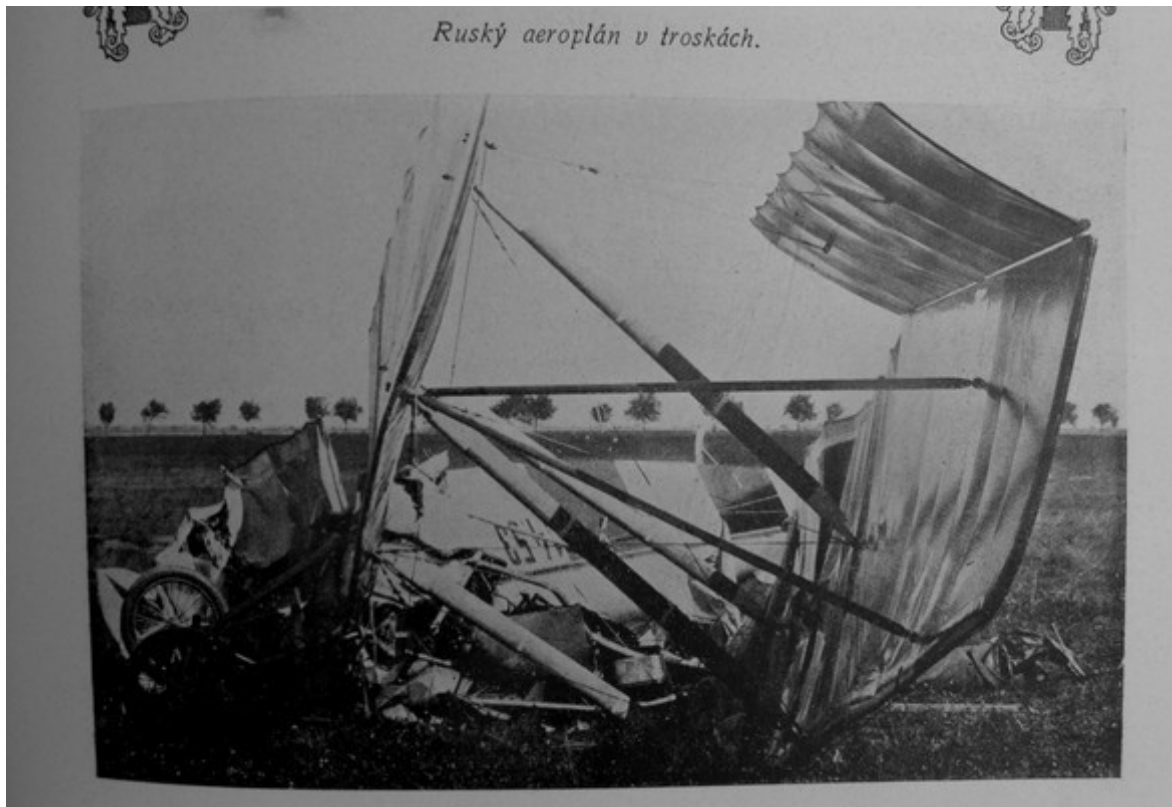
Francouzské těžké dělo, montované na nákladním voze, v ohni.

[39] Světozor č. 26/XVII, Francouzské těžké dělo, montované na nákladním voze, v ohni.

Zničený most při ústupu Rusů.

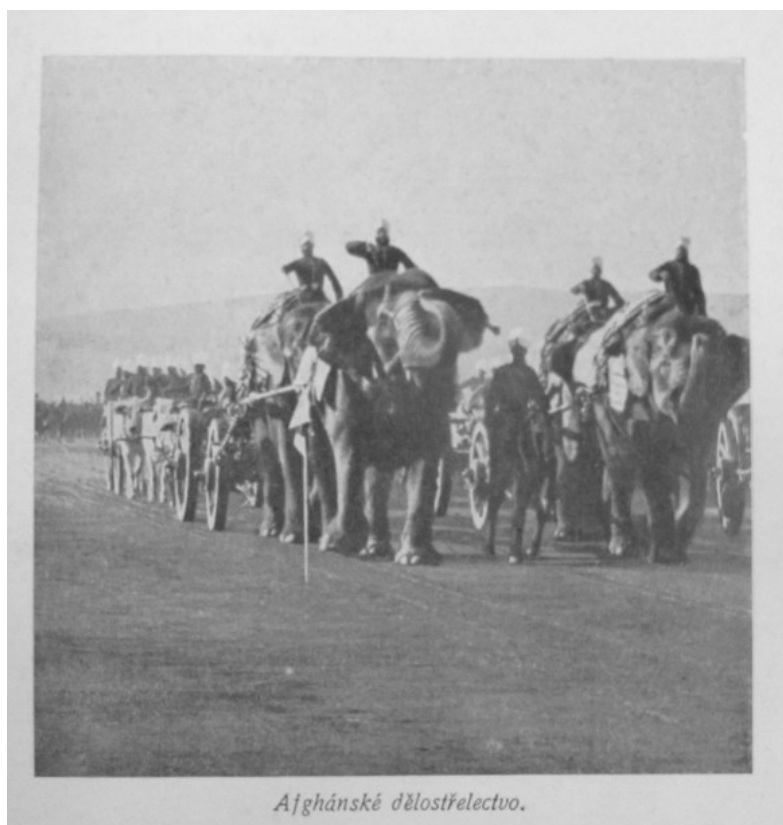
[40] Světozor č. 5/XVI, Zničený mosti při ústupu Rusů.

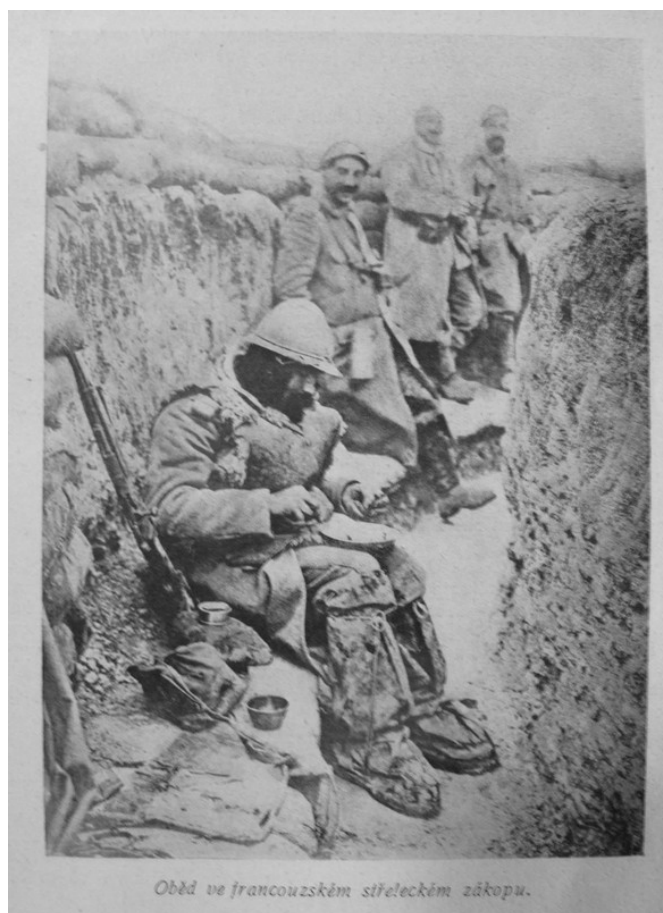
[41] Světozor č. 16-17/XVIII, Ruský aeroplán v troskách.

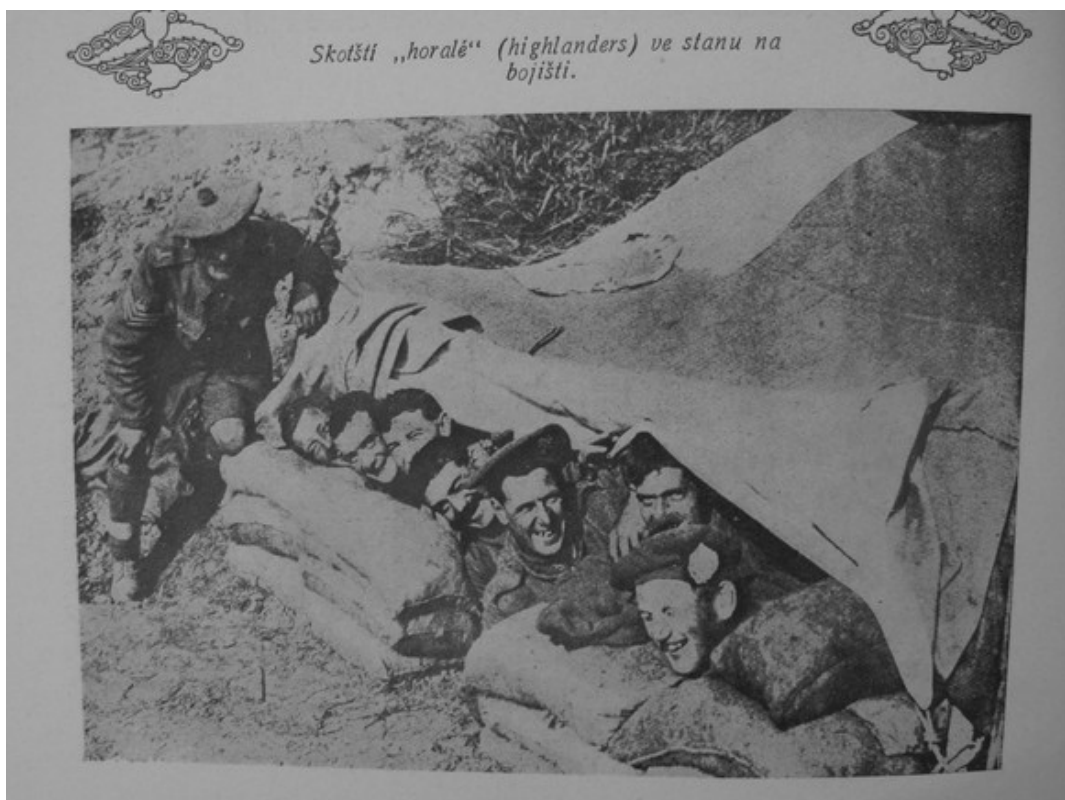
Z bojů u Krakova. — Ruské zákopy, fotografované z našeho letadla s výše necelých 1000 metrů a ustupujícími Rusy kvapem vyklizené po přesné a nedlouhé práci rakouských děl. Krajina je slabě zasněžena a temné skvrny představují účinky rakouských granátů, jež byly tak zkázonosné, že zákopy založené v šíři necelých 200 metrů za temné noci, bylo nutno za jitra úplně opustiti. Rakouský aeroplán, obhlížející bojiště v dopoledních hodinách, našel okolí již zcela prostě nepřátel.

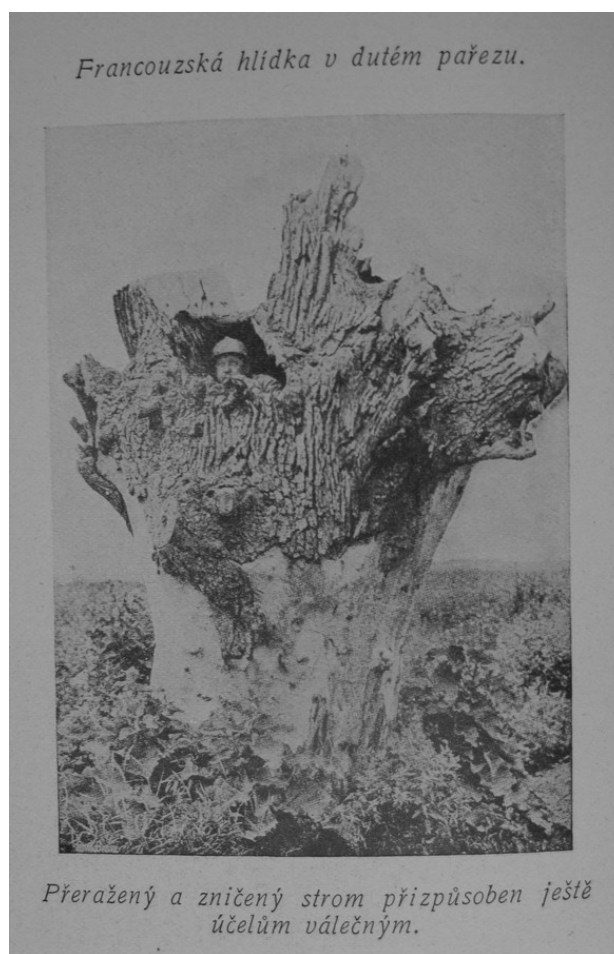
[43] Světozor č. 4/XV, Afghánské dělostřelectvo.

[44] Světozor č. 28/XVII, Oběd ve francouzském střeleckém zákopu.

[45] Světozor č. 19/XVIII, Skotští „horalé“ (highlanders) ve stanu na bojišti.

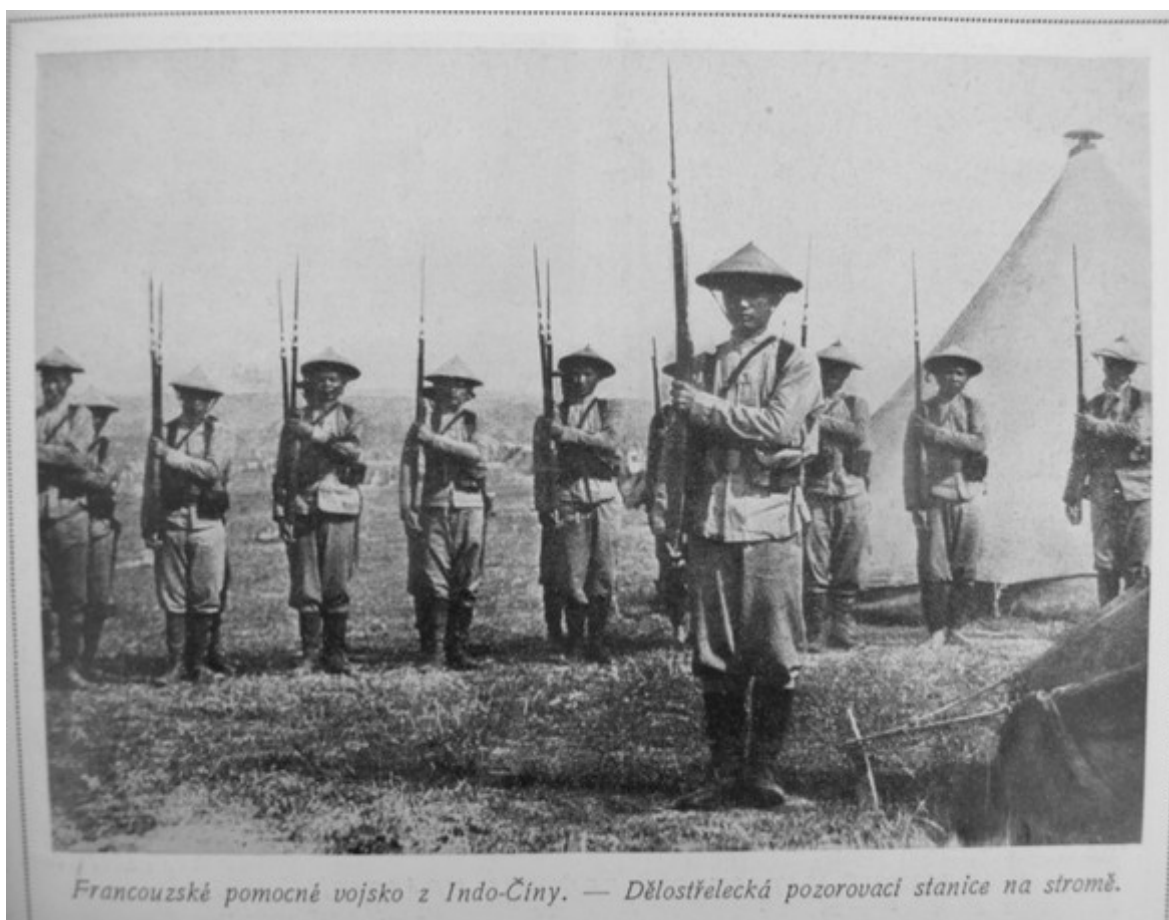
Přeražený a zničený strom přizpůsoben ještě účelům válečným.

[46] Světozor č. 7/XVIII, Francouzská hlídka v dutém pařezu.

Černá armáda na západním bojišti.

[47] Světozor č. 51/XVIII, Černá armáda na západním bojišti.

Francouzské pomocné vojsko z Indo-Číny. — Dělostřelecká pozorovací stanice na stromě.

[48] Světozor č. 5/XVII, Francouzské pomocné vojsko z Indo-Číny.

Indická jízda na Sommě.

[49] Světozor č. 6/XVII, Indická jízda na Sommě.

Lékaři epidemické nemocnice v Olomouci v pracovním úboru.

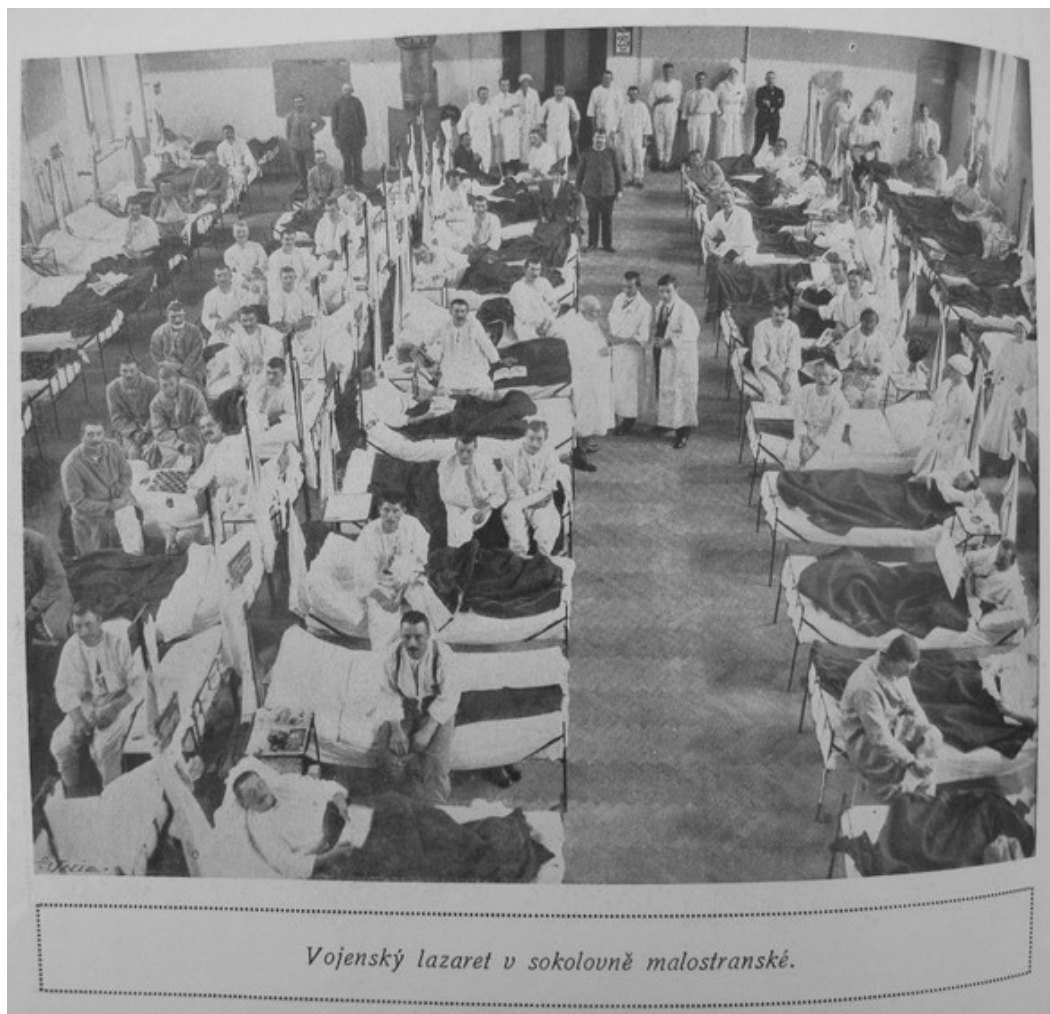
[50] Světozor č. 17/XVI, Lékaři epidemické nemocnice v Olomouci v pracovním úboru.

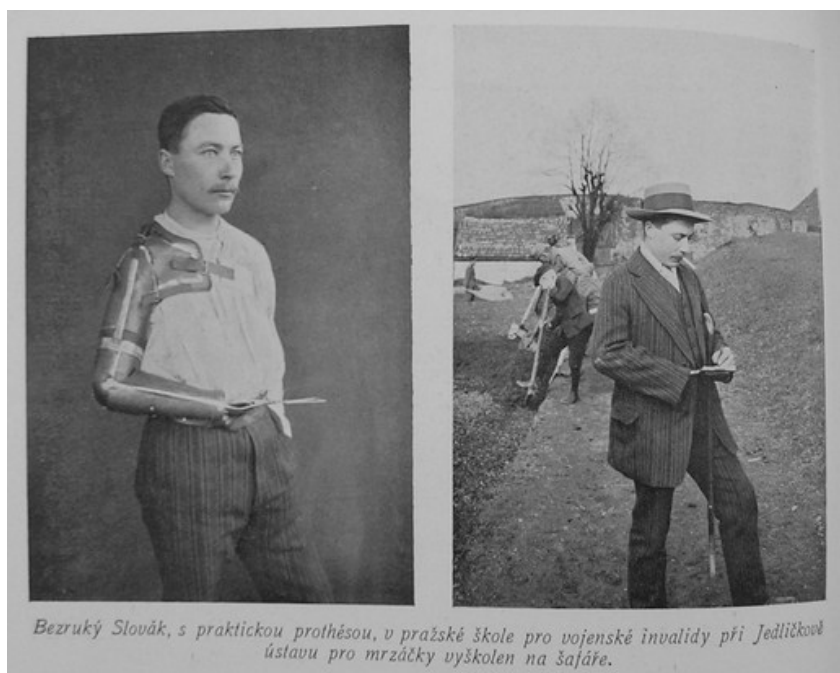
[51] Světozor č. 26/XV, Ranění vojíni všech národností naší říše v lazaretě Sokola ve Vodňanech.

[52] Světozor č. 48/XVI, Divisijní obvaziště v Karpatech.

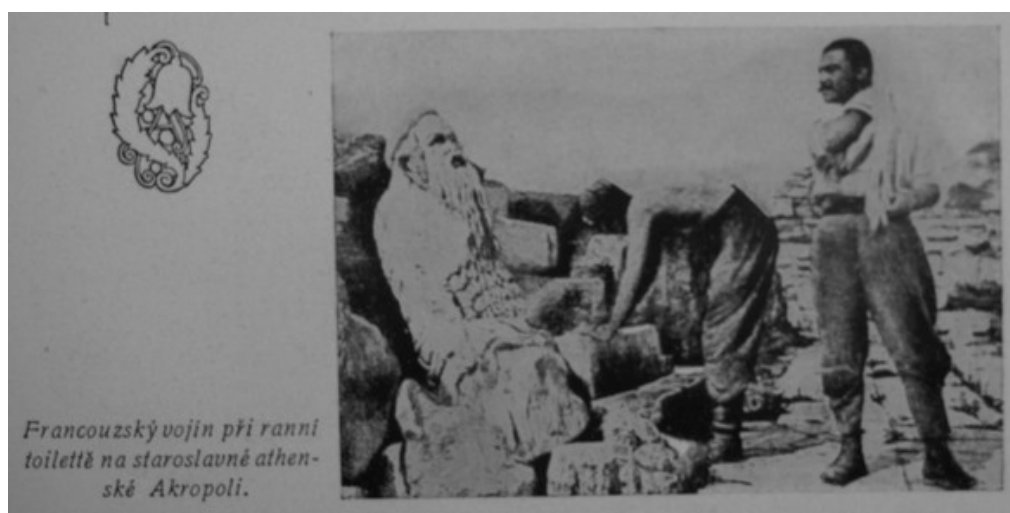
[53] Světozor č. 19/XV, Vojenský lazaret v sokolovně malostranské.

[54] Světozor č. 40/XV, Bezruký slovák s praktickou prothésou, v pražské škole pro vojenské invalidy při Jedličkově ústavu pro mrzáčky vyškolen na šafáře.

[55] Světozor č. 45/XVIII, Mrtvola rak.-uh. vojína, který po 4 měsíce ležel mezi zákopy.

[56] Světozor č. 6/XVIII, Francouzský voják při ranní toaletě na staroslavné athenské Akropoli.

[57] Světozor č. 10/XVI, V prázdné chvíli ve vojenském táboře.

[58] Světozor č. 46/XVI, Čtenáři „Světozora“ ve frontě.

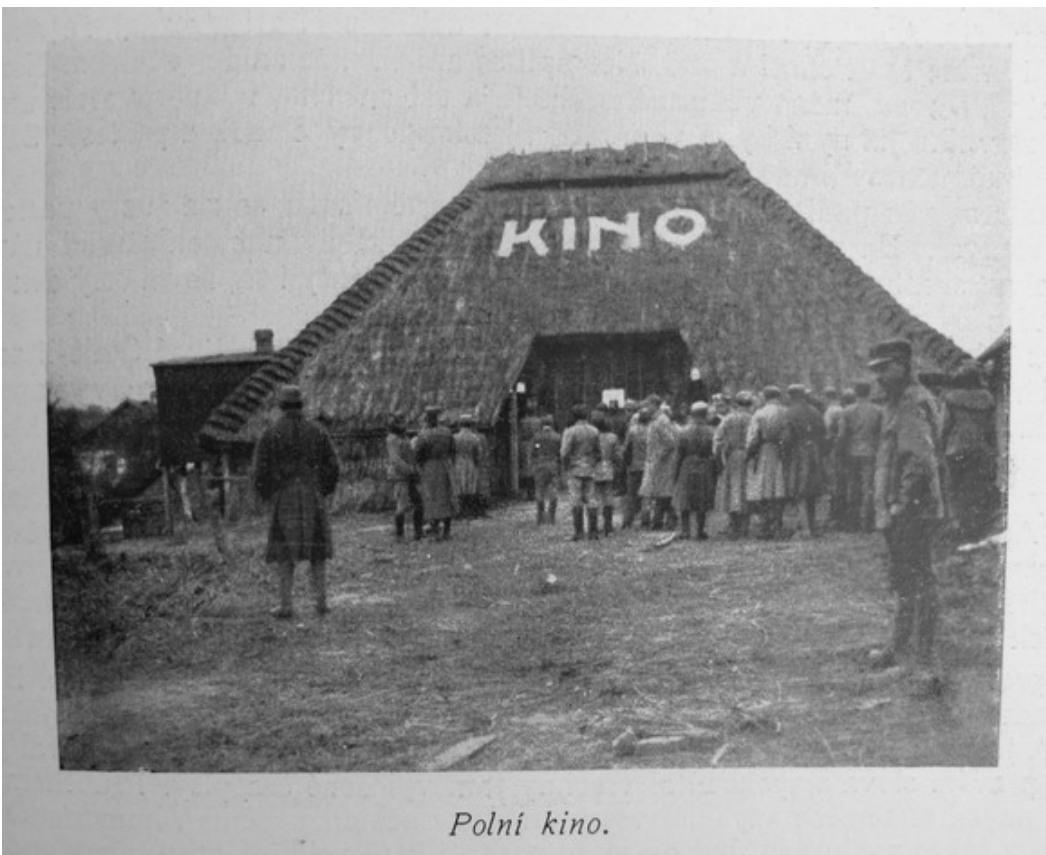

[59] Světozor č. 8/XVI, Příprava k obědu.

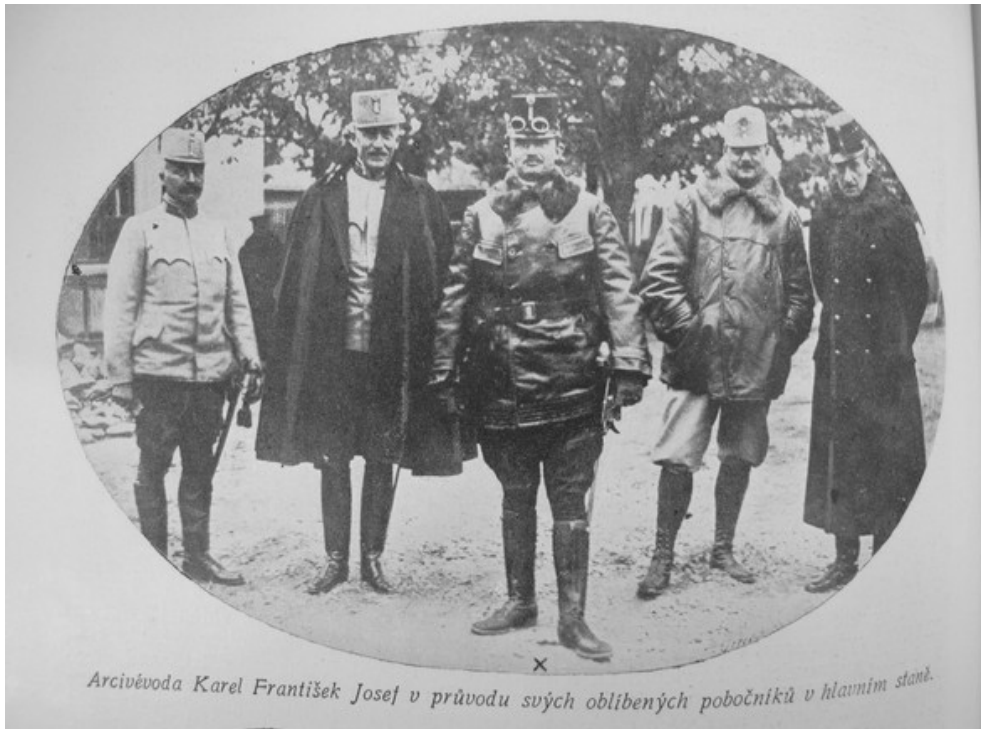
Selanka na bojišti.

[60] Světozor č. 9/XVI, Selanka na bojišti.

Polní kino.

[61] Světozor č. 18/XVII, Polní kino.

[62] Světozor č. 17/XV, Arcivévoda Karel František Josef v průvodu svých oblíbených pobočníků v hlavním staně.

[63] Světozor č. 4/XVI, Členové Vinohradského divadla pp. Havel a Lanhaus na vojně.

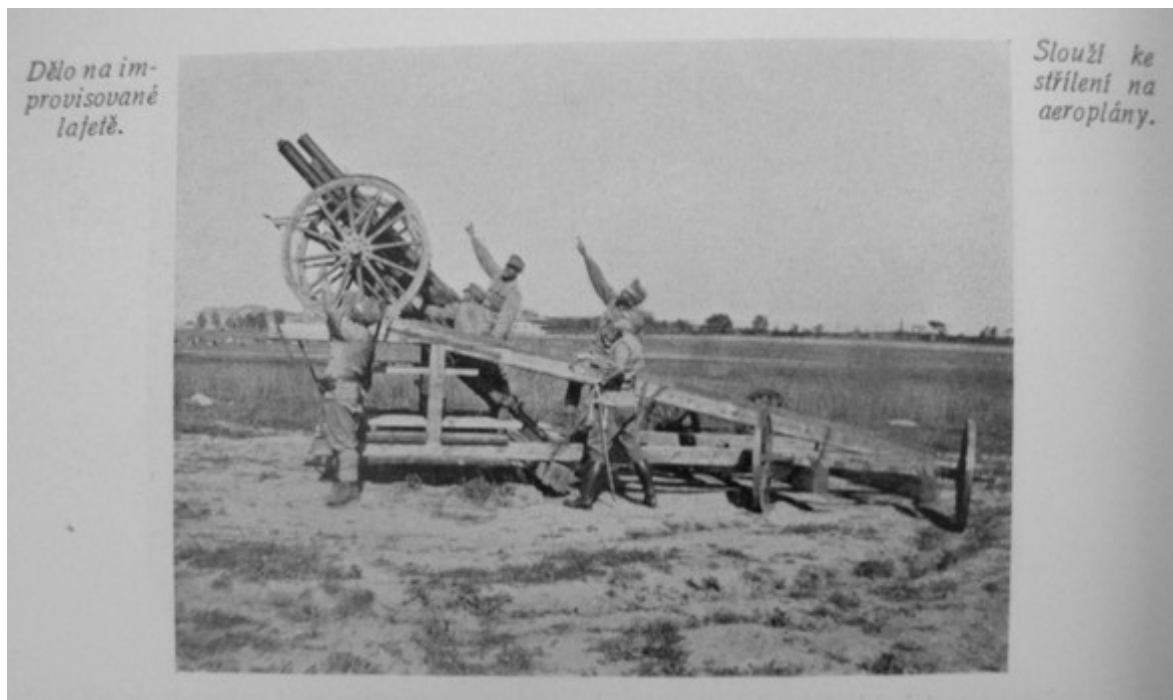
Důstojnická škola jednoročních dobrovolníků pražského zeměbran, pluku č. 8 v Solnohradě.

[64] Světozor č. 3/XVI, Důstojnická škola jednoročních dobrovolníků pražského zeměbran. pluku č. 8 v Solnohradě.

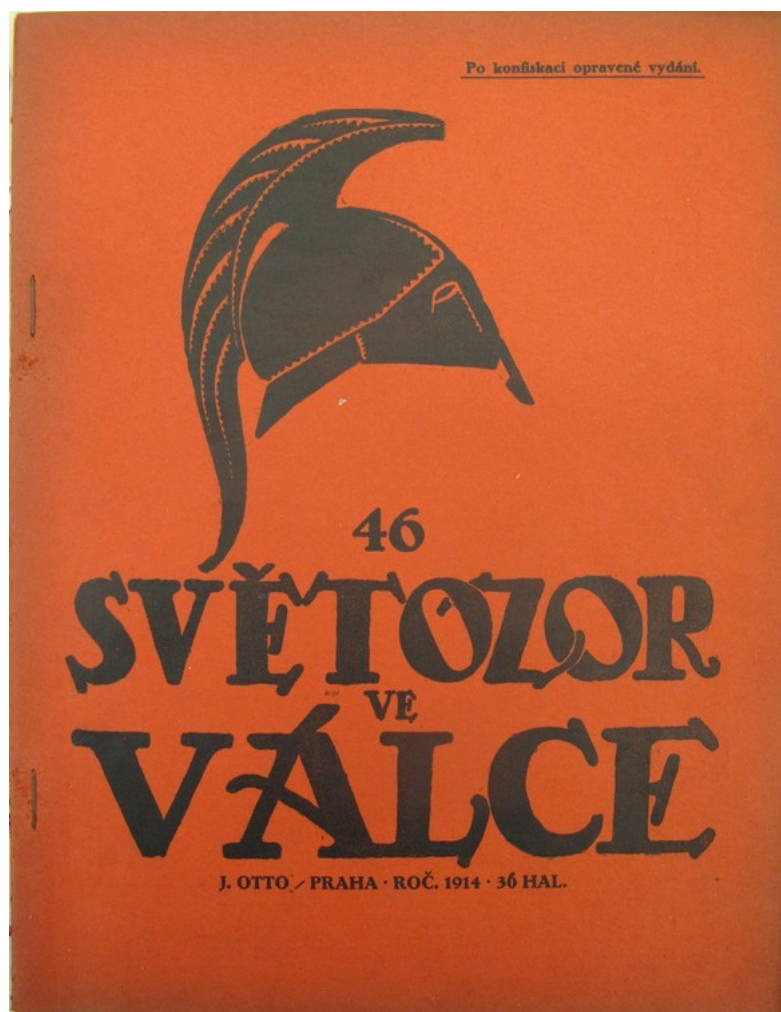

Veselá skupina krajanů s p. Otou Dvořákem, synem slavného skladatele, na jižní frontě.

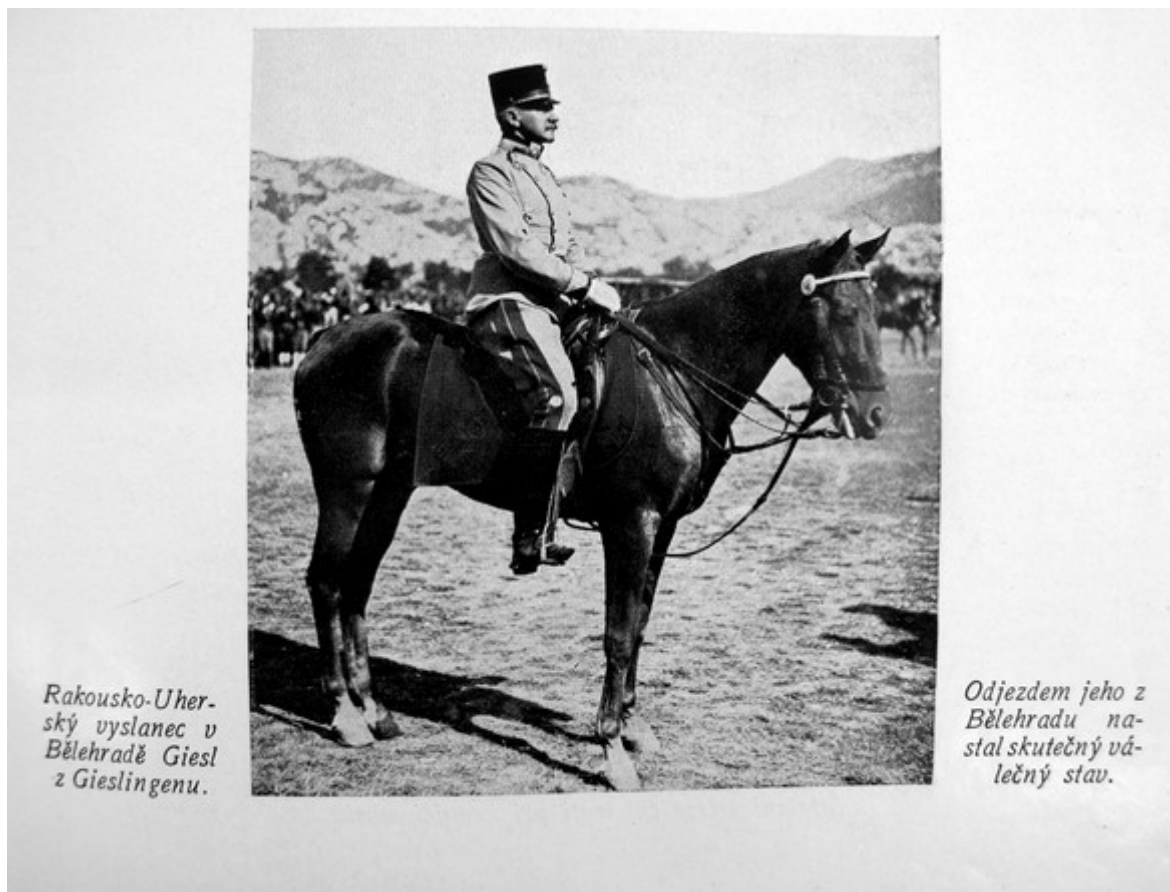
[65] Světozor č. 25/XVIII, Veselá skupina krajanů s p. Otou Dvořákem, synem slavného skladatele, na jižní frontě.

[66] Světozor č. 49-50/XV, Dělo na improvisované lafetě.

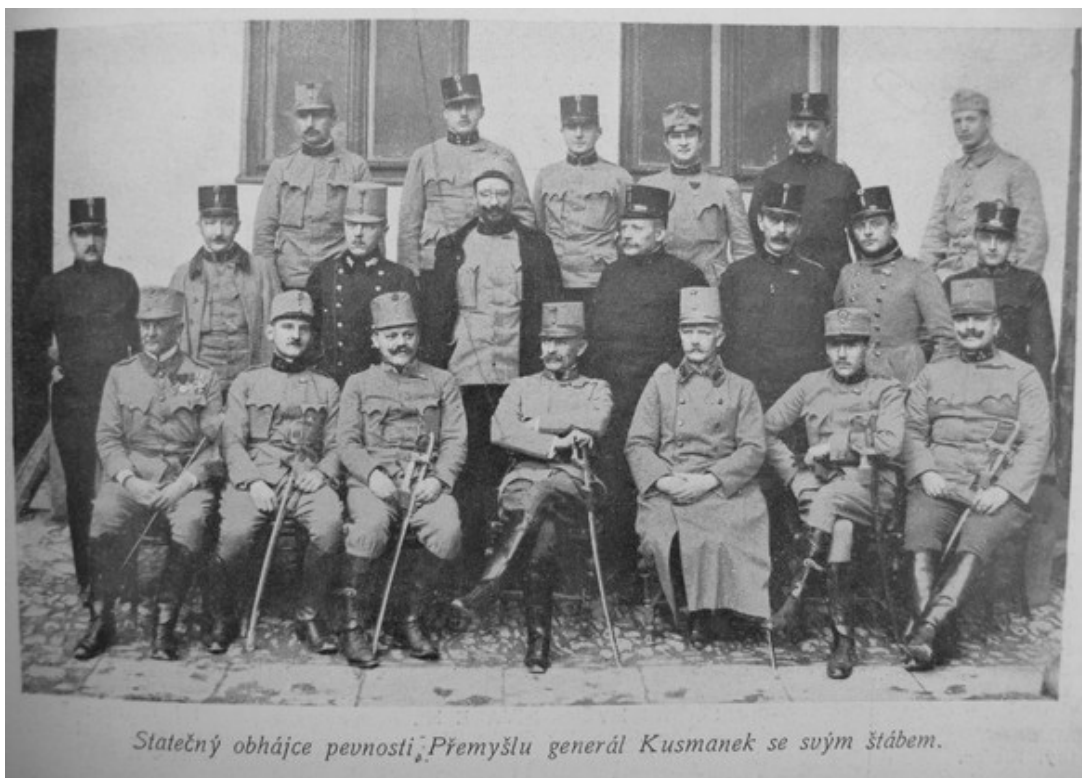
[67] Světozor č. 46/XIV, Světozor ve válce.

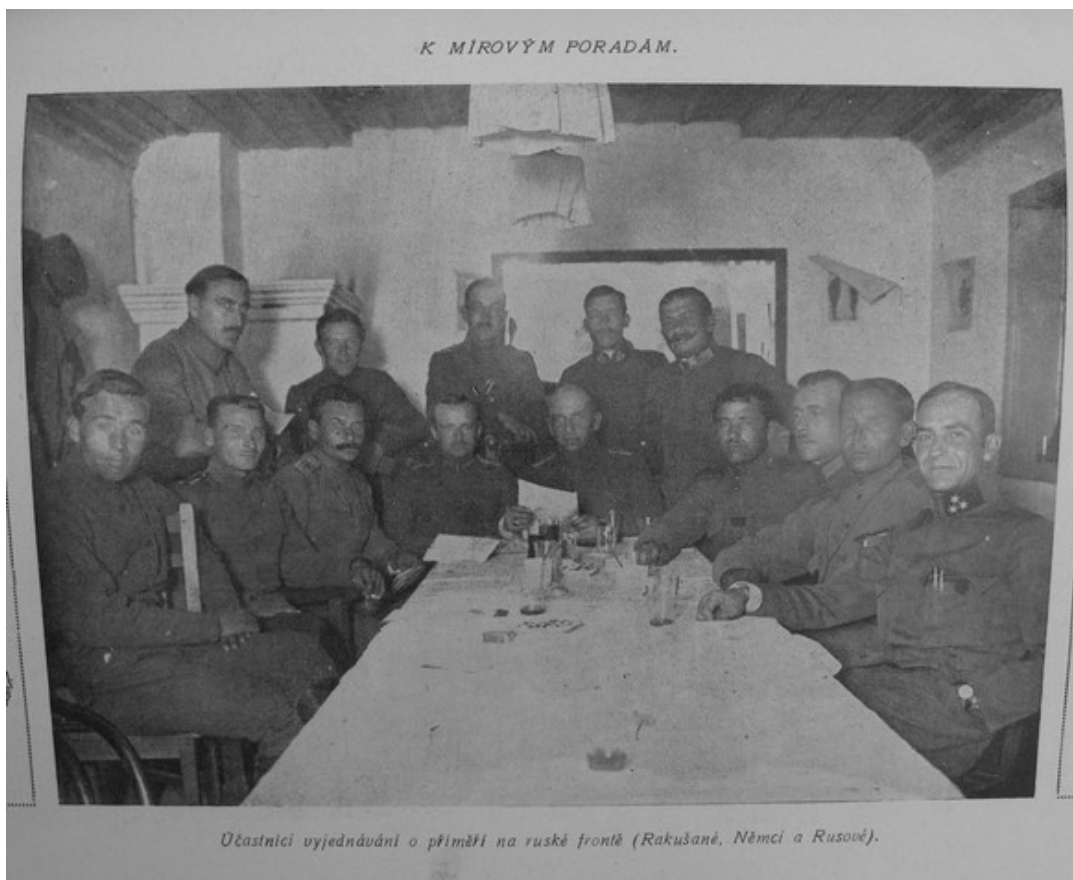
[68] Světozor č. 46/XIV, Rakousko-Uherský vyslanec v Bělehradě Giesl z Gieslingenu.

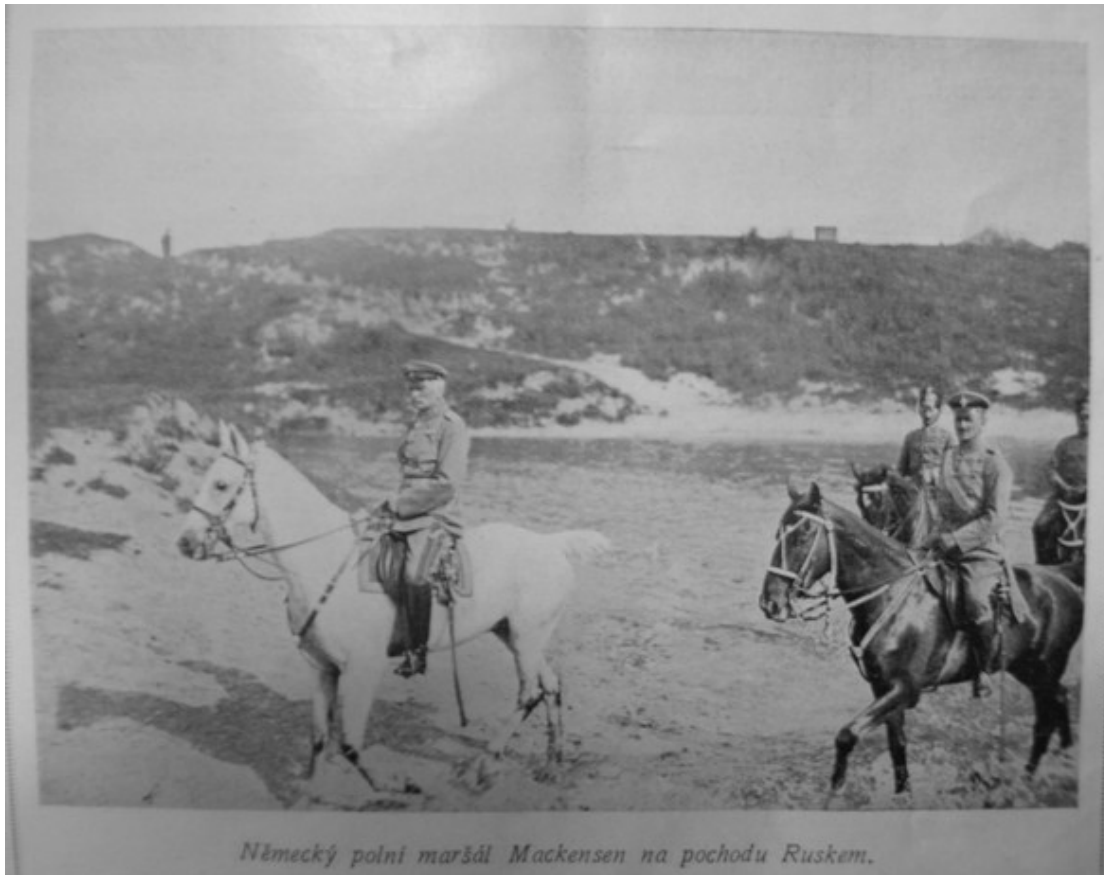
[69] Světozor č. 52/XIV, Německá pěchota pochodem do Francie.

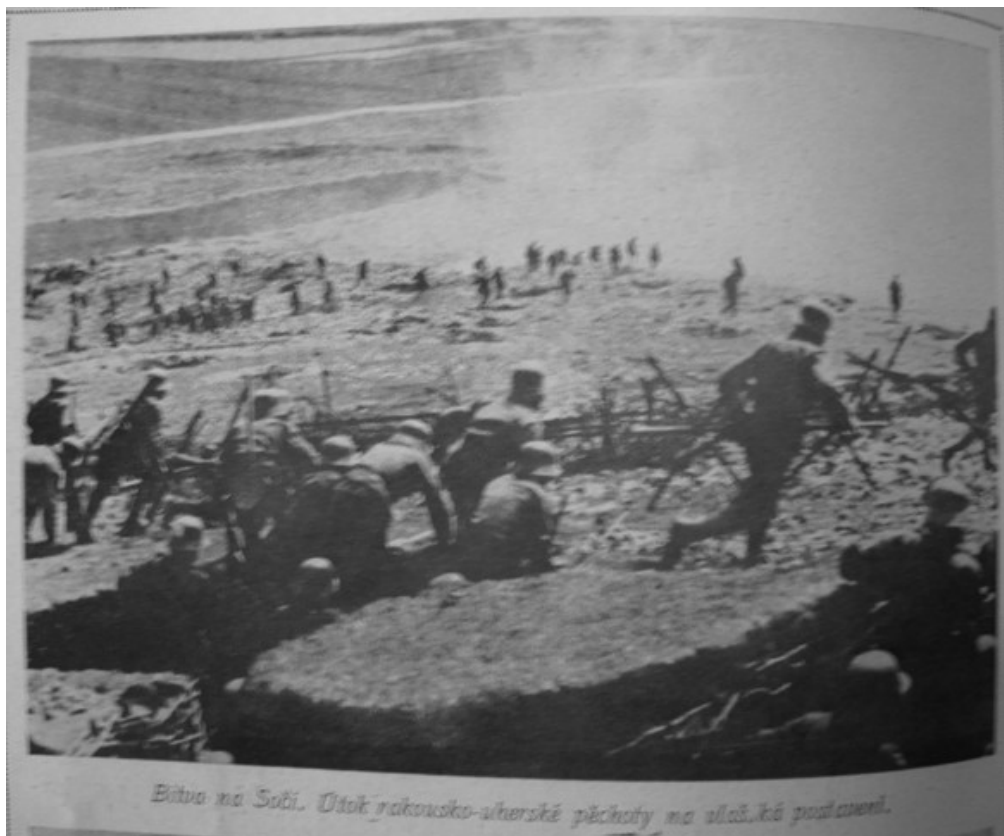
[70] Světozor č. 29/XV, Statečný obhájce pevnosti Přemyšlu generál Kusmanek se svým štábem.

[71] Světozor č. 20/XVIII, Účastníci vyjednávání o příměří na ruské frontě (Rakušané, Němci a Rusové).

[72] Světozor č. 2/XVI, Německý polní maršál Mackensen na pochodu Ruskem.

[73] Světozor č. 47/XVII, Bitva na Soči.

Šťastné shledání belgického vojína.

[74] Světozor č. 8/XV, Šťastné shledání belgického vojína.

Seznam obrazových příloh:

Reprodukce:

- [1] Světozor, č.2/XVIII, Zlepšení krytů v zákopech za bitevní přestávky.
- [2] Světozor, č.46/XVI, Jak vypadají střelecké zákopy.
- [3] Světozor, č.27/XV, Švýcarská vojenská pozorovací stanice na pokraji lesa.
- [4] Světozor, č. 14/XVIII, Italské pancéřové pevnosti na Cima di Campo, od vojska rak.-uher. dobyté.
- [5] Světozor, č. 1/XIX, Rakousko-uherské posícní dělo na jihozápadní frontě.
- [6] Světozor, č.20/XVIII, Postavení rak.-uher. strojní pušky na střeše domu proti aeroplanům.
- [7] Světozor č.36/XVIII, Dobytá posice anglická na západním bojišti.
- [8] Světozor č.34/XV, Opuštěné bojiště u Lovicze v Polsku.
- [9] Světozor č.43/XV, Pohled na část bojiště v Bukovině.
- [10] Světozor č. 27/XVI, Katolická bohoslužba v táboře zajatců na Rusi.
- [11] Světozor č. 45/XVII, Přijímání svátosti oltářní vojínů ve frontě.
- [12] Světozor č. 20/XVI, Vánoční stromek na vojenském zubním ambulatoriu prof. Jesenského.
- [13] Světozor č. 9/XVIII, Vojenský hřbitov na jihozápadním bojišti.
- [14] Světozor č. 52/XVI, Židovský pohřeb na bojišti.
- [15] Světozor č. 15/XVIII, Poslední odpočinek vojínů v Tyrolských Alpách.
- [16] Světozor č. 3/XIX, Italský pomník padlým, postavený z nevybuchuvších granátů na vrchu Monte Cosich.
- [17] Světozor č. 16/XV, Belgická armáda.
- [18] Světozor č. 34/XVII, Oddělení francouzských vojínů-lyžařů ve Vogesách.
- [19] Světozor č. 9/XV, Německá pěchota a Červený kříž po odpočinku ve městě.
- [20] Světozor č. 15/XVI, Rakouský tábor v noci na Drině.
- [21] Světozor č. 7/XVII, Byty za první linií.
- [22] Světozor č. 8/XVII, Jak jsou zařízeny ubikace na italské frontě.
- [23] Světozor č. 13/XVI, Auto ve válce – rakouské sanitní oddělení odjíždí na bojiště.
- [24] Světozor č. 4/XV, Fotografická momentka – dělo v poklusu.
- [25] Světozor č. 1/XV, Strojní pušky na pneumatikách kolech v anglické armádě.

- [26] Světozor č. 43/XVII, Anglické motorové dvoukolky se strojními puškami.
- [27] Světozor č. 1/XVIII, Nový typ francouzského pancéřového děla na automobilu.
- [28] Světozor č. 2/XVI, Oddělení automobilistů cestou na frontu.
- [29] Světozor č. 37/XVII, K urputným bojům na západě: „Železná válka“ - anglický pozemní obrněnec – tank.
- [30] Světozor č. 48/XIV, Část anglické námořní moci shromážděná u Spitheadu – přístav u průplavu La Manche mezi Portsmouthem a ostrovem Wightem.
- [31] Světozor č. 29/XVI, Plavba ponorky na povrchu.
- [32] Světozor č. 47/XV, Válečný aeroplan uvázlý v korunách stromů.
- [33] Světozor č. 51/XIV, Veliký hangar u Met pro tři vzducholodi německé, kterým připadla důležitá úloha výzvědní nad armádou francouzskou.
- [34] Světozor č. 24/XVII, Ukořistěné těžké dělo italské s lopatovými koly.
- [35] Světozor č. 27/XVI, naše hmoždíře 30,5 cm při výstřelu.
- [36] Světozor č. 1/XIX, Ukořistěný italský vrhač pum na Piavě.
- [37] Světozor č. 11/XV, Válečné lsti německého vojska ve Francii.
- [38] Světozor č. 39/XV, Vybuchnuvší granát.
- [39] Světozor č. 26/XVII, Francouzské těžké dělo, montované na nákladním voze, v ohni.
- [40] Světozor č. 5/XVI, Zničený mosti při ústupu Rusů.
- [41] Světozor č. 16-17/XVIII, Ruský aeroplán v troskách.
- [42] Světozor č. 18/XV, Z bojů u Krakova.
- [43] Světozor č. 4/XV, Afghánské dělostřelectvo.
- [44] Světozor č. 28/XVII, Oběd ve francouzském střeleckém zákopu.
- [45] Světozor č. 19/XVIII, Skotští „horalé“ (highlanders) ve stanu na bojišti.
- [46] Světozor č. 7/XVIII, Francouzská hlídka v dutém pařezu.
- [47] Světozor č. 51/XVIII, Černá armáda na západním bojišti.
- [48] Světozor č. 5/XVII, Francouzské pomocné vojsko z Indo-Číny.
- [49] Světozor č. 6/XVII, Indická jízda na Sommě.
- [50] Světozor č. 17/XVI, Lékaři epidemické nemocnice v Olomouci v pracovním úboru.
- [51] Světozor č. 26/XV, Ranění vojíni všech národností naší říše v lazaretě Sokola ve Vodňanech.

- [52] Světozor č. 48/XVI, Divisijní obvaziště v Karpatech.
- [53] Světozor č. 19/XV, Vojenský lazaret v sokolovně malostranské.
- [54] Světozor č. 40/XV, Bezruký slovak s praktickou prothésou, v pražské škole pro vojenské invalidy při Jedličkově ústavu pro mrzáčky vyškolen na šafáře.
- [55] Světozor č. 45/XVIII, Mrtvola rak.-uh. vojína, který po 4 měsíce ležel mezi zákopy.
- [56] Světozor č. 6/XVIII, Francouzský voják při ranní toaletě na staroslavné athenské Akropoli.
- [57] Světozor č. 10/XVI, V prázdné chvíli ve vojenském táboře.
- [58] Světozor č. 46/XVI, Čtenáři „Světozora“ ve frontě.
- [59] Světozor č. 8/XVI, Příprava k obědu.
- [60] Světozor č. 9/XVI, Selanka na bojišti.
- [61] Světozor č. 18/XVII, Polní kino.
- [62] Světozor č. 17/XV, Arcivévoda Karel František Josef v průvodu svých oblíbených pobočníků v hlavním staně.
- [63] Světozor č. 4/XVI, Členové Vinohradského divadla pp. Havel a Lanhaus na vojně.
- [64] Světozor č. 3/XVI, Důstojnická škola jednoročních dobrovolníků pražského zeměbran. pluku č. 8 v Solnohradě.
- [65] Světozor č. 25/XVIII, Veselá skupina krajanů s p. Otou Dvořákem, synem slavného skladatele, na jižní frontě.
- [66] Světozor č. 49-50/XV, Dělo na improvizované lafetě.
- [67] Světozor č. 46/XIV, Světozor ve válce.
- [68] Světozor č. 46/XIV, Rakousko-Uherský vyslanec v Bělehradě Giesl z Gieslingenu.
- [69] Světozor č. 52/XIV, Německá pěchota pochodem do Francie.
- [70] Světozor č. 29/XV, Statečný obhájce pevnosti Přemyšlu generál Kusmanek se svým štábem.
- [71] Světozor č. 20/XVIII, Účastníci vyjednávání o příměří na ruské frontě (Rakušané, Němci a Rusové).
- [72] Světozor č. 2/XVI, Německý polní maršál Mackensen na pochodu Ruskem.
- [73] Světozor č. 47/XVII, Bitva na Soči.
- [74] Světozor č. 8/XV, Šťastné shledání belgického vojína.